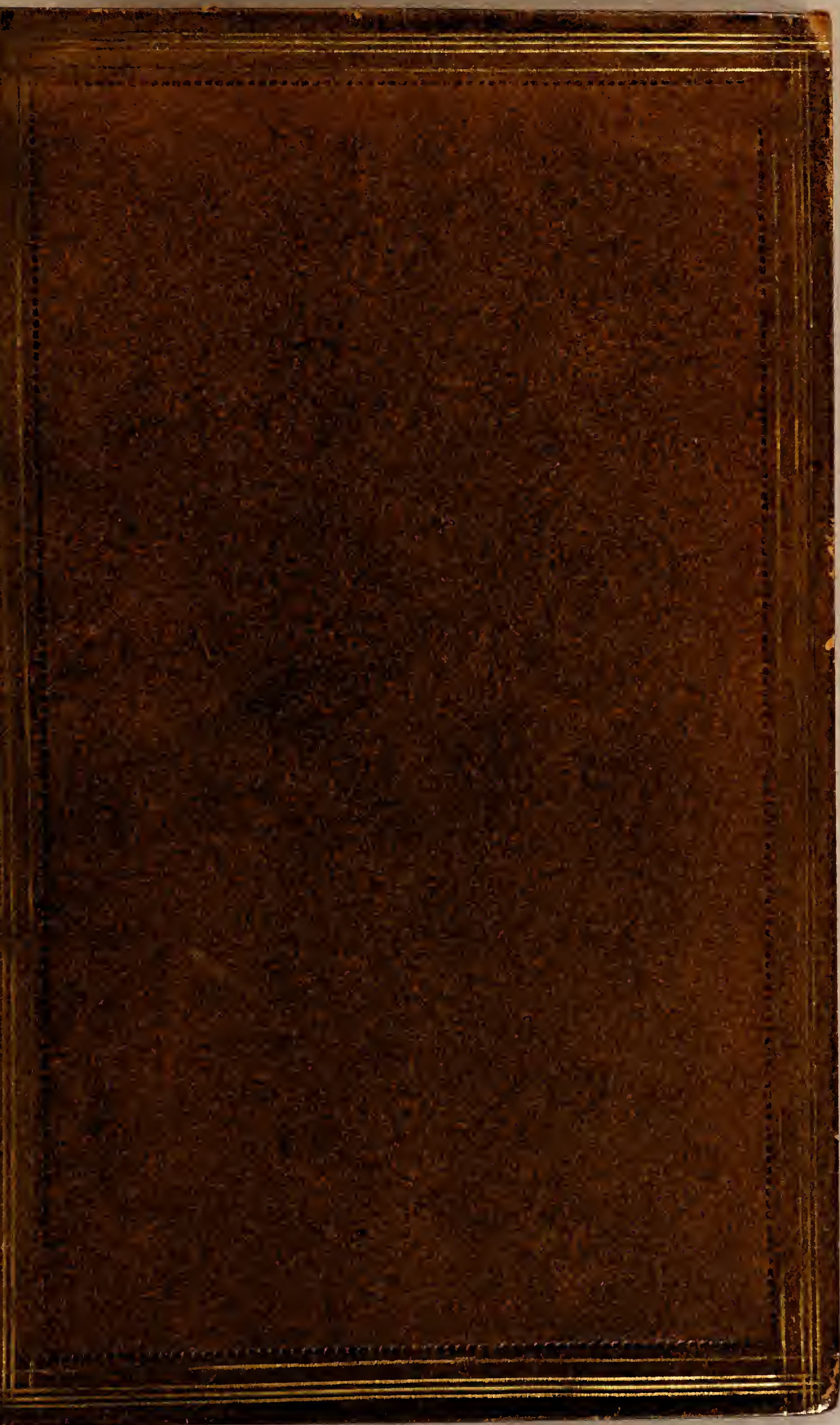
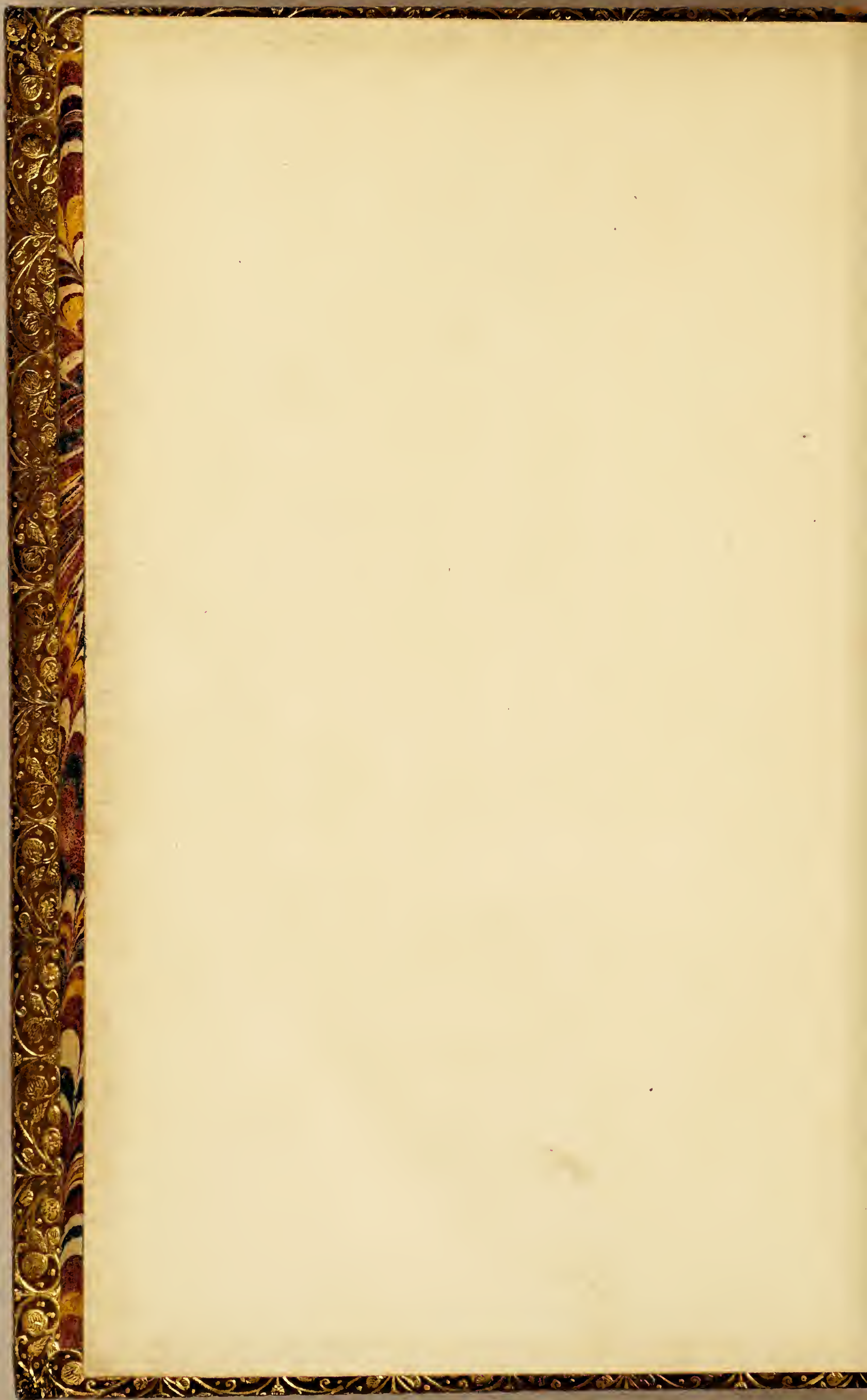

GAUDEO

First [illegible] Tirage [illegible]

7. [illegible]

The Errata in the other vol. are
corrected in this i.e. almost
a first edition.

IOANNIS DE LAET Antuerpiani

NOTÆ

AD

DISSERTATIONEM HVGONIS GROTII

De Origine Gentium Americanarum:

ET

OBSERVATIONES ALIQVOT ad meliorem indaginem difficillimæ illius Quæſtionis.

PARISIIS;
Apud Viduam GVILIELMI PELÉ,
viâ Iacobæâ ſub ſigno Crucis aureæ.
M. DC. XLIII.

PRÆFATIO.

Vum Deſcriptionem vtriuſque Americæ in lucem darem, & oculis obuerſaretur tanta hominum multitudo vbique obuia, (etiam nunc, poſtquam Hiſpanorum ſæuitia tot myriadas deleuit) mirabar vnde in illam orbis partem, tandiu Europæis noſtris ignotam, potuerint penetrare: & videbam nihil adhuc certi de origine aut tranſmigratione illarum Gentium ab Authoribus proditum eſſe, aut ſaltem non tale quid, quod curioſis ingeniis plene poſſet ſatisfacere. Quanquam autem meum argumentum videbatur poſtulare, vt hanc nobiliſſimam quæſtionem non præterirem; deterrebat tamen rei difficultas; &

aliorum irriti, vt mihi quidem videbatur, conatus, & quum mihimet ipsi non possem satisfacere, perineptum fuisset velle aliis persuadere. Vnus erat Iosephus de Acosta è Societate Iesu, qui aliquam viam ad veritatem indagandam monstraret, cuique ob insignem illarum regionum cognitionem & multiplicem experientiam, fides haberi quodammodo posset. Sed erat quoque alia non minus difficilis disquisitio de animantibus quadrupedibus, priori illi connexa, quam simul expediendam iudicabam. Accedebat pene infinita non modo dialectorum, sed & linguarum ipsarum diuersitas, & inter vicinos quoque populos, tanta varietas, vt nihil fere inter se commune ostenderent, moribusque & institutis toto cælo inter se discreparent. Quo fiebat, vt vsitatæ indagandi viæ per linguarum aut morum institutorumque similitudinem, hic nullum haberent locum. Itaque tandem in animum induxi quæstionem hanc omit-

tere & alteri operæ, maturiorique indagini seruare. Verum cum nuper ad manus meas peruenisset, Clarissimi viri Hugonis Grotij *Dissertatio de Origine gentium Americanarum*, cuius excellenti ingenio, iudicio & summæ eruditioni plurimum tribuendum non ignorabam, sperabam aut rem iam perfectam me inuenturum, aut saltem certiorem viam ad veritatis indaginem: itaque auide illam arripui; Verum dum accuratius illam examino & momenta rationum expendo, nihil fere in illa repperi, vt verum fatear, quod quenquam vel mediocriter rerum Americanarum gnarum, in assensum posset trahere; itaque visum breuiter annotare quæ in Dissertatione illa desiderem, quæque incerta & quæ vero absimilia iudicem; futurum sperans, vt vir Clariss. repetita opera, diligentius hanc difficillimam quæstionem expendat, & certiora, verisque similiora de origine gentium Americanarum nobis tradat. Persequar autem non singula,

ſed tantum ea quæ proprie hanc quæſtionem attingunt, propoſitis primum eis quæ ab ipſo tractata, eiſdem verbis, quibus edita ſunt, iiſque meas Annotationes ſubiungam. Lectoris erit iudicare, quid perperam, quid recte in vtroque Scripto ſe habeat.

HVGONIS GROTII

DISSERTATIO DE ORIGINE GENTIVM AMERICANARVM.

Ideo veteres, tum qui terras, tum qui res gestas descripserunt, multum in eo posuisse operæ, vt aut ex monumentis antiquis, si possent, aut si ea deessent, ex fama, aut coniecturis, nos docerent, vnde venissent qui terras quasque primi habitauerant. Sic Dionysius Halicarnassensis, multum prætergressus omnium Italorum diligentiam, ex Græcorum monumentis, ad quæ aggessit & alia argumenta, nobis ostendit vnde origo fuerit populis qui primi Italiã tenuêre. Sic Salustius, qui Africam, Tacitus, qui Britanniam primi insederint, inquirunt diligẽter: ille ex veteri fama, hic partim ex fama, partim ex coniecturis, quas suppeditabat lingua, habitus, mores. Apud Strabonem, magni iudicij virũ, multæ sunt inquisitiones eius generis. Hæc cum ita se habeant, miratus sum sæpe, quod ex tot nostri sæculi viris eruditis nemo solicite inquisiuerit, vnde ortum habuerint gentes illæ quæ ante Hispanorum aduentum illas habitarunt terras, quas incognitas veteribus, alij à Vespucio Americam, alij occidentalem Indiam appellamus: Eam dico quæ ab Oceano Se-

ptentrionali, ad Magellanicas maris fauces longis ac plurimum latis etiam spatiis se inter mare Atlanticum & alterum quod Sinas alluit, aliis Pacificum, aliis del Zur dicitur, extendit. Ego cum legissem nonnulla scripta Hispanorum, Gallorum, Britannorum, Batauorum, qui in illis fuêre oris, putaui me rem facturum non inutilem, si quæ mihi maxime videntur probabilia, communicarem & nunc viuentibus & posteris; eo animo, vt alios, quibus per peregrinationes in eo orbe, aut etiā per libros qui in meas manus non venerunt, maior earum rerum contigit notitia, excitarem ad nostra hæc aut confirmanda, aut bonis rationibus refellenda.

Annotatio.

Qvum in sequentibus multos sibi refellendos sumat vir Clarissimus, qui omnes eos populos venisse putent è Scythia, non video quare hîc dixerit, se sæpe miratum, quod ex tot nostri sæculi viris eruditis, nemo solicite inquisiuerit vnde ortum habuerint gentes illæ Americanæ: præsertim cum non opiner Clarissimum virum ignorasse, Iosephum de Acosta hoc diligenter & ex instituto egisse in Historia sua naturali & morali Indiarum: & apud plures alios (de quibus postea) multa in hanc aut aliam sententiam reperiri. Sed pergamus.

H. GROTIVS.

Video multos esse qui omnes eos populos venisse putent ex ea Scythia quam Tartariam magnam nunc vocamus. Argumẽtum habent quod ad Anianum siue fretum siue sinum (vtrum enim sit nondum constat) non magnum sit inter Tartariam, Americamque interuallum. Quod si is sinus sit, terras esse contiguas, ac ob id facilem transitum: si sit fretum, id quo magis intratur angustius fieri, ac proinde fauces illas, quales sunt Hellespõti, aut in Thracia Bosphor, nullo negotio nauibus potuisse transmitti. Hæc ita summa, vt ita loquar, in cute spectata, speciem veri habent: introspecta tamen mihi se non persuadent.

ANNOTATIO.

SI quid video, duo hîc considerandа sunt, qui & quomodo in has terras venerint: nam etiamsi forte aliqua communio aut similitudo morum & linguæ ostendi possit, & non aliqua commoda ratio iniri, qua ab sua regione in hanc venerint, nihil hac conjectura profectum æstimari potest; neque locorum, per quæ forte transmeauerunt, hodierni aut etiam superiorum temporum incolæ, quicquam ad hanc rem faciunt. Qui autem credunt è Scythia, quæ nunc magna Tartaria dicitur, & longissime atque latissi-

me patet, gentes in Americam transiisse, non propterea dicunt aut tenentur dicere, illos qui primi in hanc Americam Septentrionalem transmigrarunt, Scythas aut Scythicæ originis fuisse: satis enim constat gentes in omnibus Europæ, Asiæ atque Africæ partibus, alias ab aliis veluti impulsas, & quum in vicinorum fines inuasissent alij, priores incolas longius procedere atque aliò commigrare coëgisse: cuius rei omnes historiæ faciunt fidem, & eiusmodi transmigrationum exempla passim obuia sunt apud authores, quos Clariss. vir supra commemorauit. Quare quæ sequuntur argumẽta ab ingenio, & institutis Scythicæ gentis, quæ à multis iam sæculis regionem illam Tartariæ incoluit, petita, sententiam illam non possunt euertere.

H. GROTIVS.

COnstat enim in omni America ante Hispanorum aduentum equos fuisse nullos. Scythia autem plena semper equis, & Scythæ fere omnes equis vehi, & in equis ingentia terrarum spatia conficere, etiam sanguine equorum, si alia deessent, in potum verso vti soliti.

ANNOTATIO.

VT hodie Scythia illa, quæ magna Tartaria dicitur, plena sit equis, atque

adeo olim fuerit, non tamen propterea ſequitur ſemper plenam fuiſſe; aut Scythas illos qui illam regionem tenuerunt, equis vſos, cum hæc tranſmigratio fieret, quam à multis ſeculis factã fuiſſe ſatis arguit, quod Americæ regio quaqua patet, ſuperiori ſæculo quum Europæi illam primum adierunt, tam numeroſo populo plena fuit inuenta, vt nihil Europæ aut Aſiæ cederet, atque etiam in Inſulis huic Septentrionali Americæ obiectis multæ myriades hominũ fuerint inuentæ, tam diuerſis ingeniis, linguis, moribus & inſtitutis, quales vix in Europa vniuerſa demonſtrare poſſis. Vt inde facile concludi poſſit, tranſmigrationem illam iamdiu & ſtatim poſt diſperſionem illam in Aſia propter linguarum confuſionẽ eſſe factam: neque à paucis longe poſterioribus ſæculis orſam, quum ratione inita tam immenſus numerus propagari non potuerit niſi multis ſeculis. Et ſane par eſt ratio Americæ, atque Europæ & aliarum orbis partium; eadem propaginis, vitæ, mortiſque, bellorum & pacis imago: neque ibi aut fœcundiores ſunt fœminæ, aut homines longæuiores.

H. GROTIVS.

QVod ſi cohærerent America & Tartaria, equi aut fugitiui, aut libere paſcẽ-

res, ex Tartaria in Americam olim penetraſſent; ſicut equos ex terris Americæ aliis in alias magnis diuiſas montibus penetraſſe conſtat. Hiſpanorum relatu, ex quo Hiſpani equos illuc aduexêre. Si vero perpetuum intercedit fretum, quod magis credo, Tartari numquam nauigatores fuêre, & ſi fuiſſent, non magis tranſiiſſent ſine equis, aut diu eſſe ſine equis voluiſſent, quam Galli veteres, qui in Britanniam, aut Hiſpani qui in Americam tranſiêre.

Annotatio.

VT de equis dubitari poſſit, facit Relatio Dauidis Ingrami Angli, qui interiora continentis Septentrionalis peragrauit & equos à ſe viſos prodidit: Sed quia incertæ fidei eſt auctor, neque ab aliis ante Hiſpanorum aduentum ibi fuiſſe produtur, nolo hoc argumẽto vti. Porro vtrum magis credibile ſit, Americam & Tartariam cohærere, an vero perpetuum intercedere Fretum, vti non definiuerim, tamen magis inclino in eam ſententiam quæ cohærere credit, aut anguſto tantum Freto diuiſas eſſe: neque tamen propterea neceſſe fuerit equos tranſituros fuiſſe: non enim omnes terræ æque illis opportunæ, aut pabulo eorumdẽ abundantes, & ab altiſſimis montium iugis impeditos fuiſſe, excipi merito poteſt, aut à crebris intercurrentibus fretis coërcitos.

Vellem autem Clariss. vir notasset in qua parte Hispani retulerint, equos ex aliis terris Americæ in alias magnis diuisas montib. penetrasse. Scio in regione quæ à flumine Argenteo versus meridiem inclinat & fere plana & campestris est, multoque gramine læta, infinitos equorum greges reperiri ab origine Hispanica, sed iuxta noui in montosis partibus paucos, alibi etiam nullos reperiri, & Hispanos quum per montana iter facerent, etiam eos quos adduxerant, amisisse: neque omnem tellurem quæque animalia alere. Ita vt argumentum ex prima dilemmatis parte non sit demonstratiuum; nam potuerunt illi qui primi transmigrarunt, equos non habere, aut si habuerunt, difficultate locorum à transducendis deterreri. Quod autem in secunda dilemmatis parte dicitur, Tartaros nunquam nauigatores fuisse: præterquam quod dicimus non fuisse Tartaros qui primi transierunt, non video quomodo probari possit Tartaros nunquam nauigatores fuisse: nam & Sinenses qui origine Tartari esse creduntur, iam diu nauigasse constat, & ita quoque de aliis Scythicæ originis gẽtibus haud difficulter probari posset. Sed accedit, quod ad transeundum angustum fretum, non magna nauigandi industria opus sit, neque etiam nauibus, quum ratibus fieri potuerit; & supplet sæpe industriam necessitas aut cupidi-

tas locum mutãdi. Quod autem addit Clarissimus vir, si Tartari nauigatores fuissent, non magis transiissent sine equis, aut diu esse sine equis voluissent, quam Galli veteres, qui in Britanniam, aut Hispani qui in Americam transiêre : Id vero facile refelli potest, neque enim primis illis seculis naues eiuscemodi fuerũt vt equos traducere possent: & hoc idem argumentum magis locũ haberet in Norvvagis, à quibus originem harum gentium accersit, qui & equorum multitudinem habuerunt & necessarium eorum vsum non ignorarũt, vt eodem modo iure objici possit, Norvvagos non fuisse transituros sine equis, aut etiam bobus, quod animal homini adhuc magis necessarium, aut diu sine illis esse voluisse. Constat autem in tota illa continente Americæ ab Hispanis non magis boues quam equos inuentos, ne quidem sues generis Europæi. Ita vt ne hoc quidem argumentum quicquam vetet gentes Americæ per Scythiam introducere. Præsertim quum ad promontorium Tabin aut Cathaiam omnino verisimile sit angusto freto continentes diuidi, & ab Armenia vbi Arca constitit, iter neque valde impeditum, neque admodũ longum sit ad Cathaiam, vt tabulæ Geographicæ faciunt fidem. Iterque illud agi possit extra circulum Arcticum, quum è Norvvagia per glacies & adusta frigore loca fuerit eluctan-

dum. Sed videamus porro Clariss. viri sententiam.

H. GROTIVS.

EGo, vt dicam quæ mihi maximè se probant, primum dispescam Americæ populos; in eos qui sunt ad Septentrionem, cis Isthmum qui est inter Nomen Dei & Panamam, & eos qui vltra id fretum ad Austrum se porrigunt, donec in Fretum Magellanicum desinant.

ANNOTATIO.

CVr necessarium fuerit hoc loco hanc diuisionem facere, fateor me non capere: nam quum Continens hîc nullis montibus dispescatur, qui migrantes vltra procedere vetent, aut freto se committere cogãt; non video cur hic limes iis qui ab Arcto venerunt, statuendus fuerit: cum Hispani in has partes venerunt, qui cis & vltra Isthmũ incolebant, & lingua & institutis multum inter se conueniebant, vt hoc loco finem transmigrandi factum minime verisimile sit: neque vllum Fretum prohibet, sed terra quam commodissimè quaquaversum etiam ad extremum Austrum progredi licet. Non tamen propterea nego aut ambigo etiam ab Austro in Americam gentes descendisse: vtrimque enim venisse concedo, quamquam vbi potissimum occurrerint, incer-

tum sit, vt cætera omnia. Sed concursum illum ad hunc Isthmum statuere, id vero superuacuum puto. Vt autem idonea aliqua ratio reddi possit quomodo tot hominum myriades has vastissimas regiones impleuerint, omnino admittendum puto, ab illis partibus immigrasse, quæ angustis saltem fretis disiungitur. Constat autem Americam vtramque & Septentrionalem & Australem vasto Oceano inde ab Groenlandia ad Fretum vsque Magellanicum ab Europa atque Africa dirimi; nullam coniunctionem cum Asia nisi in Arctoïs illis partibus inueniri posse: vltra Magellanicum fretum primum sunt Insulæ angustis fretis diuisæ, quæ se exporrigunt versus Orientem, & rursus freto haud admodũ lato interluuntur, quod Lemairium vocamus; quo pacto se habeant terræ quæ vltra illud jacent, nondum satis compertum est, licet communis & verisimilis opinio sit cum Noua Guinea coniungi. Ab altera parte simili modo America vasto illo Oceano Pacifico ab Asia dirimitur: vt ab illa parte ad Americam nisi longa & permolesta nauigatione non sit accessus.

H. Grotivs.

OMnes ferme populos qui cis Isthmum sunt Panama, ex Norvvagia ortos arbitror; his ductus rationibus.

An-

ANNOTATIO.

MIror ſane quo pacto hæc ſententia Clariſſ. viro tantopere potuerit probari, vt ſperauerit ſe illam cæteris poſſe perſuadere. Quæ ſi vera eſſet, oportuiſſet longe maximam Americæ partem, incolas ſuos accepiſſe è Norvvagia: nam pars Americæ Septentrionalis, ſi à Groenlandia ordiaris & ad Aſiam extendas, & longe maximo gyro ad Iſthmum illum Panamæ producas, magnitudine Auſtralem aliquantum ſuperat, præſertim ſi Inſulas illas maiores, minoreſque, quæ objacent, adjunxeris. Sed ea non potuit ab vna regione non admodum populoſa (niſi Norvvagiam latius extendas) tam breui tempore impleri. Qui ſuperiori ſæculo regionem illam, quæ ad Arctum pertinet, primi adierunt, longe aliam hominum faciem obſeruarunt, quam vt à Norvvagis oriundi videri poſſent. Forbisherus anno CIↃ IↃ LXXVI ad fretum ſui nominis vidit barbaros, lata facie, depreſſis & ſimis naribus, capillis nigris & prælongis, colore oliuaſtro. Quæ Norvvagis minimè conueniunt. Qui illum ſecuti ſunt, magis Tartaris aut Samoedis ſimiles indicarunt: præſertim quia ipſis barbæ admodum erant raræ. Alij quoque obſeruant illos Solem venerari, quem vocent Ilyout, quod à Græco nomine non abludit.

Hispani autem obseruarunt barbaros qui iuxta Quiuiram degunt, quæ ad Californiam pertingit, Nomadum more agere, & loca sæpe mutare prout armentorum pastura inuitat. quæ magis Scythicam, quam Norvvagicam originem arguunt. Sed audiamus rationes.

H. Grotius.

Islandiam à Norvuagis habitatam euincunt vtriusque populi monumenta, traditio, lingua, & imperium antiquissimum Norvuagiæ in Islandos. Creduntur autem eò migrasse multi ante annum Christi millesimum, cum adhuc Paganicæ religionis esset Norvuagia.

Annotatio.

Islandia primos incolas è Norvvagia accepisse creditur, & quidem, vt tradit Angrimus Ionas, anno post Christum natum IↃCCCLXXIV. Sed paucas tantum primò familias, quæ tyrannidem Regis fugiebant: postea plures accesserunt; siquidem Insula satis ampla pluribus opus habuit vt coleretur. Originem adhuc linguæ communio & alia testantur. Sed ab hac aut per hanc à Norvvagia incolas ferme omnes Americæ Septentrionalis petere, hoc verò mihi nimis longè quæsitum, neque satis verisimile videtur. Quanto

proclivius esset credere, Norvvagos, Danos, & alios Septentrionales populos his vicinos: Cambros quoque & vel maxime Hybernos, quos omnes Oceanum etiam ante illa tempora nauigasse constat, rectà ad Continentem fuisse delatos; (nam & Cambros nouas terras quæsiuisse & adiisse ex ipsorum monumentis docemur:) quam Islandos, qui ad Insulam suam implendam multo tempore eguerunt, longo & difficili ambitu circumductos. Ethnicos autẽ tum fuisse Norvvagos cum in Islandiam migrarent, idem Angrimus Ionas tradit, paulo tamen post Christianos factos: sed quis præstet Islandos ante Christianam religionem acceptam aliò emigrasse, aut Insula sua nondum perculta, quod paucis annis fieri non potuit, alias sedes & quidem maiori frigori obnoxias quæsiuisse? Nemini sane qui rem recta reputabit via, hoc facile persuaseris; aut rationem reddideris, quare non & equos statim traduxerint aut postea quæsiuerint: neque enim Insula lato freto à Groenlandia dispescitur. Neque video quare in Groenlandia, aut aliis illis regionibus, potius quam in Islandia, sermo Norvvagicus penitus exoleuerit. Sed pergamus.

H. GROTIVS.

AB Islandia ventum est in Groenlandiā; quam alij Insulam putant, alij partem continentis Americanæ: Ibi quoque eadem lingua, idem iam olim imperium. Vicina ei Frislandia de qua extat commentarius Zenonum Venetorum: nisi ea forte pars est aut Islandiæ, aut Groenlandiæ.

ANNOTATIO.

FRislandia dudum Insula credita, iam Groenlandiæ pars censetur, & Insula in Tabulis Geographicis expuncta est. Groenlandiam autem Continentis Americanæ partem esse, superioribus annis, Anglorum nauigationibus compertum est. Verum ingentes sinus & patentia maria penetrant in illam Continentem, ad summam altitudinem arctoam, quæ cum pene omni anni tempestate glacie horreant, haud facile trajici possunt: & regiones illæ adeo incultæ atque horridæ, tamque profunda niue obsitæ sunt, vt non sit verisimile, hac parte homines iter ad vicinas regiones tentasse, aut si tentarunt, tam vastam Continentem intra sex aut septem sæcula implere potuisse. Quæ autem Zenones illi Veneti prodiderunt, suspectæ fidei merito habentur; neque hodie tale quid in illis regionibus deprehenditur, quale ipsi tradiderunt. Sed

non eſt nobis propoſitum illorum relationes examinare aut refellere. Notiſſimum eſt omnibus, quam familiare ſit iis qui longinqua itinera ſiue terra ſiue mari obeunt, multum ſibi permittere, interdum & aliorum relationibus accepta, tanquam viſa tradere: neque opus eſt exempla paſſim obuia producere, in quibus eiuſmodi itinerantes, & ipſi falſi fuerunt & alios fefellerunt, (ne dicam licenter mentitos), quia haud facile argui poterant, niſi ab iis qui ad eaſdem regiones penetraſſent. Sed proſequamur Iſlandorum & Norvvagorum iter, prout Clariſſimus Vir nobis præit.

H. GROTIVS.

HVic proxima Eſtotilandia, pars continentis Americæ; quam è Friſlandia piſcatores adibant, duobus ſæculis priuſquam Hiſpani in nouum orbem venêre. Hæc omnia nomina eandem habent deſinentiam, ex voce regionem denotante lingua Germanorum, quorum olim pars Noruuagi, vt ex Plinio, Tacito, imò & ex ipſa lingua & moribus apparet.

ANNOTATIO.

SEnſim proficimus in itinere noſtro ad Americam: à Norvvagia in Iſlandiam; ab Iſlandia per Friſlandiam in Groenlandiam

promouimus :.E Groenlandia iam tendimus in Eſtotilandiam. Hæc omnia, vt verum dicamus, nullum authorem habent niſi Zenos illos, & ſi qui fortè poſt eos errarunt. Sed animaduertere debuit vir Clariſſ. magnum hic ſaltum fieri è Friſlandia aut Groenlandia in Eſtotilandiam; nam Zenorum fabula diſerte tradit, piſcatores illos Eſtotilandiam illam non adire ſolitos, ſed tempeſtate jactatos per multos dies, eò inuitos fuiſſe delatos: atque adeo Eſtotilandiam illam à Friſlandia abeſſe milliaria ſupra mille verſus Occidentem; Inſulam adhæc multo amœniorem & Iſlandiæ magnitudine parem: cuius Rex in Bibliotheca ſua multos libros Latinos habuerit (mirum ſi non & Germanicos) licet incolæ peculiari lingua & literis aut characteribus vterentur: Porro Iſlandiam, Groenlandiam, Eſtotilandiam, eandem habere deſinentiam ex voce regionem denotante lingua Germanorum, palam eſt, vtpote à primis inuentoribus qui Germanicæ originis erant, impoſita; nam ipſos incolas ſuas terras ita nominaſſe nequaquam liquet. Sed hoc ferri poteſt, quæ ſequuntur, nimis longe à probabili ratione diſcedunt. Et magnus fit ſaltus ad fretum Panamæ.

H. GROTIVS.

SIc & quæ inde ad fretum Panamæ extenduntur terræ, similis soni habent nomina; Cimatlan, Coatlan, Guescostan, Artlan, Quaxutatlan, Zeiotlan, Icatlan, Tapatlan, Cinacatlan, Cinantlan, Tenuchtitlan, Comitlan, Metzitlan, Guatitlan, Necotitlan, Curcatatlan; quibus omnibus in vocibus, Hispanorum pronuntiatio vltimam literam extriuit.

ANNOTATIO.

IN Cimatlan & aliis illis vocibus eiusdem terminationis, vltimam literam n ab Hispanorum pronuntiatione extritam, non facile persuadebitur iis, qui Mexicanæ linguæ aliquam notitiam habent: nam præterquam quod pleraque eorum nominum quæ hîc exempli causa producuntur, non sint regionum nomina, sed vicorum aut oppidorum: terminatio illa *tlan* etiam aliis vocabulis additur, quæ cum regione aut terra nihil habent commune; vt cum dicunt, *in puertatitlan* ad portam: Item *Ocachi tlatzintlan* magis infra: & *Itzintlan* infra, & similia: ad eundem modum *Tenoxtitlan*, quod est genuinum metropoleos nomē, (Mexico enim dicitur à conditore *Mexi*) interpretantur *Tunale super petram*. Mirum autem cuiuis merito videri possit, eas gentes hoc vnum

nomen Germanicum retinuisse, quum nulla alia vestigia linguæ Germanicæ apud ipsas reperiantur. Fateor transponas aut adimas literas aut interdum syllabam, siue ab initio siue à fine, varia linguarum inter se commercia fieri posse; nec vllam esse linguam tam peregrinam à nostro orbe, quin, si cui placeat otio suo abuti, in ea vocabula possint reperiri, quæ si ad eum modum agas, à nostra aut aliis Europæis linguis non abludant. Sed vereor ne hoc pacto nihilo propius ad veritatem originis harum gentium accedamus. Præterquam quod noui Domini statim aliquid de lingua sua affricant, vt & in noua Francia est obseruare & in noua Hispania; cuius vel indicium sit quod supra posuimus *puertatitlan*, nam *puerta* merum est Hispanicum, pro latino porta.

H. Grotius.

Mexicani & eorum vicini cum eo primum venêre Hispani, dixêre se non esse indigenas, sed venisse à Septentrione maiores suos. Quam autem primum post Estotilandiam insedêre regionem, ea nunc quoque originis suæ nomen retinet: dicitur enim Norimbega quod nihil aliud est quam Noruuega, sono ab Hispanis emollito, qui pro VV solent B ponere.

ANNOTATIO.

AGnoſco Mexicanos & eorum vicinos dicere, ſe aliunde & à Septentrione veniſſe in illas terras, quas hodie tenent: poſtea autem eſt compertum aut probabili conjectura creditum illos veniſſe ex illa prouincia; quæ hodie ab Hiſpanis appellatur Noua Mexico; ea autem à Mexico hodierna intra continentem ſita eſt, haud longe à California, quæ aut cum Tartaria conjuncta creditur, aut anguſto freto ab ea diuiſa. Venerunt tamen potius ab occaſu aut Coro quam Septentrione. Longiſſime autem diſtat Noua Mexico ab illa regione in qua Norimbegam fuiſſe prodiderunt quidam Authores: quæ à barbaris Aggúncia dicta fuit, non Norimbega: prout autem deſignant, oporteret eam eſſe in ea parte Nouæ Franciæ, quam hodie Angli tenent. Fabuloſa autem eſſe quæ de illa narrant, ſatis patet; nam hodie in illis partibus neque hoc oppidum, neque vllum omnino oppidum aut oppidi veſtigium reperitur. Et incolæ totius illius tractus vicatim habitant, neque diu vno loco; habitationum autem ſuarum ſedibus à ducibus ſuis dant nomina. eaque cum ipſis mutant. Sed ne multa dicamus de fabuloſo hoc oppido ſiue prouincia, & conuenientia nominis Norumbega cum Norvvagia: rem ipſam videa-

mus. Primum, non video quomodo primi illi Americæ Septentrionalis incolæ, ſi quidem ex Iſlandia in Groenlandiam, inde in Eſtotilandiam veniſſent, Norumbeguam hanc potuerint adire: nam ſecundum littus incedere non potuerunt, quod propter crebros ſinus & freta longe lateque in continentem penetrantia iter terrâ non admittit. Præterquam quod ij, qui ſuperioribus annis conati ſunt in illa Americæ parte fretum aliquod peruium ad Sinam reperire, tam graphice nobis illius regionis faciem inde ab Inſula, quam Terram nouam vocant, deſcripſerunt, vt nemo facile in animum poſſit inducere Norvvagos illos per illas regiones iter habuiſſe. Ita vt quod Vir Clariſſ. hîc dicit poſt Eſtotilandiam, Norumbeguam primum inſediſſe, minime fidem mereatur. Deinde iidem Mexicani qui ſe à Septentrione veniſſe dicunt, prouinciam illam quam hodie incolunt, non vacuam, ſed ab aliis populis, puta Chichimecis inhabitatam inueniſſe fatentur, atque etiam ab aliis barbaris, cùm quibus diu ambiguo Marte bella geſſerunt: quos omnes, ſi & è Norvvagia acceſſas, diu ante immigraſſe oportuit Non autem tantum ibi, incolas inuenerunt, ſed & in vlterioribus prouinciis ad Iſthmum vſque Panamenſem; licet ſuum imperium eouſque non extenderunt. Chichimecæ autem illi

qui ante Mexicanorum aduentum in illis partibus egerunt,& adhuc in vicinis agunt, valde barbari & feri fuerunt, solo venatu vitam tolerantes, sine vllis politicis institutis, sine religione aut vllis cæremoniis, præterquam quod feram primum captam Soli immolarent; de cæteris alibi diximus ex fide authorum. Chichimecas autem primum in partes illas circa Mexico venisse tradit Gomara anno à Christo nato IↃCXXI. Mexicanorum autem Annales memoriam Regum suorum tantum conseruarunt ab anno CIↃCCCXII. Sed de Mexicanorum rebus abunde à nobis dictum in lib. 5. Descriptionis nostræ. Porro nouæ Hispaniæ incolæ infinita pene idiomatum varietate inter se discrepant, quæ non tantum dialectis variant, sed plane diuersæ sunt linguæ: nam & Otomies, & Mechuacani, (quos Hispani hodie vocant Tarascos) & plurimi alij suas proprias linguas habuerunt. Inter vniuersas autem excellebat Mexicana, quæ & vicinis nationibus, etiam remotis, postquam Mexicani, imperij sui fines longe lateque produxerunt, communis esse cœpit, quemadmodum in Europa olim latina, & in Asia græca: ita vt in singulis prouinciis interpretes illius haberentur, quos *Naguatlatas* vocabant. Quis autem credat gentes illas omnes, si quidem è Norvvagia originem duxissent

intra ſeptingentos annos, ita potuiſſe matricis linguæ obliuiſci vt nullæ reliquiæ aut veſtigia illius in illis potuerint deprehendi: quum contrarium plane in Europæis linguis videamus, quæ licet multum mutatæ ſint, tamen adhuc veſtigia quamplurima originis ſuæ ſeruant? Aut quis poſſit rationem reddere, qua factum ſit, vt ex vna lingua, tam multæ & pene innumeræ, non ſolum vocabulis rerum, ſed & conſtruendi modo diuerſiſſimæ, propagarentur intra tam breue temporis ſpatium?

H. GROTIVS.

ET verſus Californiam eſt populus linguæ eiuſdem & inſtitutorum cum Mexicano: & populus Alauardi, id eſt Longobardi.

ANNOTATIO.

QVis ſit ille populus eiuſdem linguæ cum Mexicano ignoro, nec ſatis capio quem Clariſſ. Vir deſignet; niſi forte intelligit illum qui in Noua Mexicana degit. Sed & in hac prouincia quam plurimi populi degunt lingua & moribus diſcreti: de quibus in deſcriptione noſtra diximus. Apud nullum autem authorem Hiſpanum inueni, hic populum vllum eſſe eiuſdem linguæ cum Mexicanis. Qui porro ſint illi

Alauardi, aut quomodo hoc nomen conueniat cum Longobardis, à Clariſſ. Viro explicatum oportuit: multa ſunt nomina barbarorum quæ pari licentia in Europæa poſſent conuerti, ſed mihi eiuſmodi licentia non placet. Suſpicor autem Clariſſ. Virum pro Aluarado ſubſtituiſſe Alauardos, quia non memini me Alauardos apud Hiſpanos authores inueniſſe: verum iſte Aluaradus Hiſpanus fuit qui multas prouincias in America peragrauit, vnde & loca quædam & flumina hodiéque nomen eius ſeruant.

H. GROTIVS.

HIſpani nouam Mexicam vocant, cum vere hæc ſit vetus Mexica, vnde in alteram ventum eſt ante annos, vt ajunt, octingentos.

ANNOTATIO.

VNica ratio, propter quam Hiſpani crediderunt, Mexicanos ex illa quam vocant Nouam Mexicanam, in Nouam Hiſpaniam veniſſe, fuit, quia ibidem inuenerunt ædificia grandia qualia non alibi reperiuntur. Porro ratio temporum apud authores rerum Mexicanarum vacillat, neque ſatis conſtat quo anno Mexicani ad lacum, aut in illas prouincias venerint, quas tenebant, quum Hiſpani illos oppreſſerunt. Si autem

verum est, ante 800. annos venisse, vt hîc asseritur, quomodo è Norvvagia per Islandiam eodem pene tempore migrare potuerunt, & tanta cum multitudine in has tam longinquas regiones permeare, quo Norvvagi primum in Islandiam venerũt? Id nos doceat necesse est Clariss. Vir, si assensum coniecturæ suæ velit impetrare. Nam non esse supra octingentos annos à prima migratione in Islandiam iam supra diximus. Sed posito vno absurdo, sequuntur plura.

H. GROTIVS.

ACcedunt vocabula quæ multa apud illos fuisse Germanica, id est Norvuagica, indicio sunt pauca quæ casu ad nostram notitiam peruenêre. Tent Deus Germaniæ, sic & illis populis: Pagod Bygod Deus minor, imaginarius: Guaira vuayer flabellum. Top-hos capitis tegmen: Lame Lám agnus. Loca adsita torrentibus desinunt in Peke pro Beke quod est torrens Germanis. Plura haud dubie reperient qui in ista volent inquirere.

ANNOTATIO.

ESto sane vocabula rerum congruentia magnum indicium originis dare: (quanquam in omnib. linguis multa reperiri communia vocabula notum sit, licet gentes quæ illis vtuntur, non sint vnius originis; & sæpe casu illud fiat, interdum & alias ob causas)

non satis est, paucula vocabula siue integra, siue paululum, secundum varias dialectos, detorta reperiri, sed oportet ipsum linguæ aut dialecti genium, pronuntiandi rationem, constructionis modum, & imprimis nomina earum rerũ quæ domesticæ & maxime communes illi genti sunt, attendere, nam aliàs non difficile est in omnibus linguis reperire vocabula, conuenientia aliquo modo cum aliis linguis: & multi iam Viri eruditi id in nostra quoque lingua obseruarunt; & Clariss. vir Goropius Becanus magna volumina de ea re scripsit: vti & Schrieckius vnum: quos si audias, omnium linguarum originem trahere procliue est à nostra, aut Cimmeria: atque porro secundum Clariss. viri argumentum omnes nationes fere eisdem originem generis sui debebunt. Porro quæ hîc vocabula exempli causâ producuntur, & paucissima sunt, & nihil facilius est quam dicere, *Plura haud dubie reperient qui in ista volent inquirere.* Ego quum illud argumentum in animo haberem, & vocabula è gentium Americanarum linguis obuia studiose attenderem, nõ potui originis Germanicæ (nisi forte paucissima) vestigia deprehendere. Quum autem Clariss. vir afferat multa apud illos vocabula fuisse Germanica, debuisset saltem aliquanto plura annotare, neque nos ad difficilem, prolixam atque incertam indagi-

nem mittere. *Apud illos*; Mexicanos opinor intelligit, nisi forte omnes qui Septentrionalem Americam incolunt: parum interest, si omnes originis sunt Norvvagicæ. Dico porro, ne vnum quidem eorum vocabulorum quæ hic producuntur, ad Mexicanos pertinere, ne ad alias quidem eius Continentis nationes, nisi forte vnum de quo dicam suo ordine. *Teut* pro Deo nõ agnoscunt Mexicani, qui licet plures Deos colerent, nullũ commune nomen pro Deo vsurparunt: vnde necesse fuit Hispanis suum *Dios* ipsis suggerere. Sic dicunt *Ma Dios motlan moyetztie*, Deus sit tecum. (Mexicani quidem primum Regem habuerunt *Teuch*, sed illum pro Deo cultum non inuenio.) Neque alios eius Continẽtis populos vocabulũ *Teut* pro Deo vsurpare hactenus obseruaui. Sed grauior apud me est authoritas Iosephi de Acosta: qui lib. v. c. 3. Aunque, inquit, es cosa que mucho me ha marauillado, que con tener esta noticia que digo, no tuuiessen vocabulo proprio para nombrar à Dios. Porque si queremos in lengue de Indios hallar vocablo que respõde à este, Dios, come responde en Latin Deus, y en Griego Theos, y en Hebræo El, y en Arabige, Alà, no se halla en la lengua del Cuzco, ni en la lengua de Mexico: por donde los que predican, o escriuen para Indios, vsan el mismo nostro Espanol, Dios, &c. Licet multum

multum mirer ; quum habeant eam notitiam quam dixi, non habuisse vocabulum proprium ad Deum nominandum; quare si quæramus in Indorum linguis vocabulum quod Dios respondeat, vt in Latino Deus, in Græco θεὸς, in Hebræo El, in Arabico Alá ; non reperiemus in lingua Cuscensi, neque Mexicana, &c. Nec *Pagod* in vniuersa America notum, populorum qui inter Indum & Gangem & vicinis regionibus habitant id proprium est. *Guayra* Peruanorum proprium est, (quanquam dubito Hispanicum esse) *El que es metal rico se beneficia por fundicion en aquellos hornillos, que llaman Guayras,* inquit Acosta libro quarto, capite nono. Est ergo furnillus, non flabrum. *Llame* quoque Peruanorum vocabulum est, non autem significat ouem aut agnum : nam neque ibi neque in tota America repertæ fuerunt oues ante Hispanorum aduentum, qui illas traduxerunt. Animal autem quod vocant *llama*, diuersi est generis, quod accuratè describitur à Iosepho de Acosta libro 4. cap. 41. Nihil commune habet cum nostro Lam, nisi quod quadrupes sit & lanam gestet sui generis. De *Top-hos* nihil iam occurrit, neque enim memini me illud vocabulum ea significatione apud barbaros illos inuenisse. Lego quidem apud Ciezam quosdam Peruanorum fibulas quibus mantilia sua connecte-

bant appellasse Topes; sed hoc nihil ad capitis tegmen. Nec *Peke* Mexicanis notum pro torrente, quem ipsi vocant *Atlauhtli*: multa quidem nomina locorum, montium, fluminum, aliarum rerum ipsis desinunt in *pec* & *peque* seu *peke*, quæ ad torrentis etymon referri non possunt: credo terminationem ipsis esse communem in pluribus vocabulis. Denique habeo vocabularium Mexicanum in ciuitate Mexicana ab Hispanis excusum, & sæpe tentaui an possem aliqua vocabula reperire, quæ vel leuem similitudinem haberent cum aliqua lingua Europæa mihi nota, sed nullum hactenus potui deprehendere, ne quidem in iis quæ maximam spem possent facere, vt in nominibus partium corporis & similibus. Idem & in aliarum gentium quæ Septentrionalem Americam incolunt, tentaui, sed irrito conatu. Ipse Clariss. Vir id tentet, inueniet enim in descriptione mea plurima annotata variarum gentium vocabula: sed nolim illum vti ea licentia, quam in vocabulo Alauardi vsurpauit. Concludo itaque nec apud Mexicanos nec vicinos illorum populos nec vllas nationes (nisi forte pauca) quæ Continentem illam incolunt, vocabula reperiri Germanicæ originis, non magis quam Hebraïcæ aut Græcæ, aut Latinæ, quæ linguæ olim latissime patuerunt: faciat peri-

culum qui volet vel in Canadensibus qui longe viciniores sunt Groenlandiæ, & fa-ebitur me verum dicere. In Groenlandia ad quam adhuc Islandi & alij Germani inter-dum commeant, fortassis pauca inuenien-ur. Si literas mutare, Syllabas transpo-nere, addere, demere velis, nusquam non nuenies quod ad hanc aut illam similitudi-nem cogas: sed hoc pro indicio originis gentium habere, id vero mihi non pro-batur.

H. GROTIVS.

NOn leue originis indicium etiam in moribus.

ANNOTATIO.

NIsi mores in omnibus aut saltem in plerisque & præcipuis congruant, indicium hoc omnium leuissimum autumo. Nam multa sunt quæ omnibus gentibus barbaris communia sunt, vtpote ab vltima antiquitate descendentia, qualia pleraque quæ hic exempli causa producuntur. Sed singula videamus & examinemus.

H. GROTIVS.

IVdices apud illos XII. vt olim apud Gothos aliasque gentes Scandiæ & apud vicinos eorum Saxones; vnde in Angliam id venit.

ANNOTATIO.

NVllos apud gentes illas Americæ Septentrionales, ne quidem eas quæ proxime ab origine absunt, quam Vir Clariss. hic statuit, Iudices inueni, aut vllam ciuilis iudicij formam. Mexicani soli Iudices ordinarios qui lites dirimebant & iustitiam administrabant, habuerunt, eos appellabant *Tequixquinahuacatl*: Sed certus numerus eorum non proditur, neque memini me legisse qui duodecim facerent. Petrus Martyr decad. quinta c. 4. *domus est in maioris plateæ lato campo senatoria ingens. Vbi perpetuò sedent autorati longæui decem aut duodecim viri, vt Iureconsulti de rebus emergentibus iudicaturi.* Si Vir Clarissimus nobis ostenderit, duodecim fuisse, magnam inibit gratiam. Sed vereor ne hic laboraturus sit. Et si forte ostenderit, erit quod responderi possit.

H. GROTIVS.

VIta olim in venatu, vt de maioribus suis narrabant Mexicani. Temporum putatio per noctes: infantium recens natorum in amne ablutio: aleæ fides ad libertatis vsque iacturam; quæ omnia moris esse Germanici, ex Tacito & Germanis scriptoribus cognoscas.

ANNOTATIO.

VIta olim in venatu non solis Germaniæ populis fuit, sed & multis aliis, & maxime Scythis; quare hic nullum indicium est originis, magis Germanicæ, quam Scythicæ, aut alterius gentis. Neque hoc de maioribus suis narrant Mexicani, sed de Chichimecis quos in illis regionibus inuenerant, ipsi cultiores erant & iamdiu sementem faciebant. Temporum putatio per noctes etiam multis populis in Oriente familiaris, quod ab Hebræis venit. Infantium recens natorum in flumine ablutio, haud solis Germanis propria fuit, sed & aliis gentibus vsurpata: Mexicanis autem vsitatam fuisse non inuenio: quarto demum à natiuitate die obstetrix infantem nudum in aream domicilij iuncis stratam efferebat: in medio vasculum aqua plenum positum erat, in quo illum abluebat. De Aleæ fide non memini me legere; sed & hoc multis & diuersis nationibus familiare.

H. GROTIVS.

VIris singulis vxores singulæ, exceptis nobilium paucis: quod Germanis tribuit idem Tacitus, ita vt eos hac nota ab aliis barbaris discernat: cum contra apud Scythas

ab omni ætate vsitatum fuerit plures vni viro esse vxores. Mulieribus vt Germanicis vna tantum nuptiæ.

ANNOTATIO.

VIris singulis, singulæ vxores: neque hoc Germanis proprium, licet forte proprium inter alios barbaros, quos propterea Tacitus à ceteris barbaris distinguit; non ab aliis qui à Romanis pro barbaris non habebantur. Mexicanis autem aut cæteris illis gentibus, singulas fuisse vxores, exceptis nobilium paucis, à vero abludit; siquidem omnibus illis gentibus familiarissima est polygamia, vti & Scythis. Id de nouæ Franciæ incolis tradit Quarterius, qui proximi sunt ab origine Norvvagica: de Cinaloanis Martinus Perez è Societate Iesu, de aliis alij. An Mexicani aliquid peculiare in hoc habuerint, non obseruaui. Mulieribus quidem vnæ nuptiæ in quibusdam prouinciis, non in omnibus. Legantur scripta eorum qui de illis gentibus sunt commentati, & deprehendentur quamplurima à moribus veterum Germanorum discrepantia, præsertim apud illas quæ viciniores sunt Groenlandiæ & Islandiæ, vnde Clarissimus Vir profectas vult.

H. GROTIVS.

TRibunalia in Florida ad experimentum altissimi æstus, qualia Cauchos habuisse Plinius nos docet.

ANNOTATIO.

VTrum Floridani tribunalia habeant ad experimentum altissimi æstus, neque affirmauerim neque negauerim. Sed quomodo Cauchi hîc cum Norvvagis componuntur, quorum regio fluctibus non est obnoxia vt Cauchorum; & longo terrarum interuallo distant. Sed quid hæc ad indicium originis faciunt? eiusmodi tribunalia solers hominum genus ad sui conseruationem inuenit vbicumque ab aquarum illuuione periculum est: omnes etiam barbarissimi soliciti sunt de vita conseruanda, & facillimum est tumulos egerere æstu superiores, non necesse hoc à Cauchis discere.

H. GROTIVS.

ANimas corporibus superstites ab omni æuo credidere; quod Lucanus tribuit populis quos Arctos despicit. Corpore infames grauiter puniti: habes & hoc apud Tacitum de Germanis: quo & illud Quintiliani pertinet in oratione pro Mariano milite qui Tribunum occiderat; Sanctius apud Ocea-

num viuitur. *Sellæ ſingulis & menſæ ad focum : Sororum filij hæredes. Corpora fermè nuda, niſi qua pudor id vetat, aliaque ſimilia, quæ Tacitus de Germanis prodidit, in iis autem locis de quibus agimus, reperta conſtat, Germanicam non Scythicam oſtendunt originem. Etiam diis mactare homines, Germanicum, vnde feritate longius procedente, natus apud quoſdam populos mos etiam humana carne veſcendi.*

ANNOTATIO.

QVæcumque hic afferuntur, non ſunt veteribus Germanis propria, ſed etiã aliis nationibus communia, vt nullum ex iis indicium ſumi poſſit Germanicæ potius originis quam alterius cuiuſcumque. Et hęc quoque multis nationibus conueniunt, quæ alteram partem Americæ incolunt, qui propterea originis Germanicæ non cenſentur. Et operæpretium fuiſſet hæc omnia de Mexicanis aliave natione Septentrionalis Americæ probare, quod difficillimum iudico. Pudicitiam ſancte coluiſſe aut hos aut cæteros, qui mores eorum propius inſpexerit, nemo dixerit. Sane corpora fere nuda, niſi qua pudor id vetat, ab Hiſpanis apud Mexicanos non ſunt inuenta, ſed potius aliquis cultus etiam in veſtibus; nomina quoque veſtium propria habent in ſua lingua. Incolæ quoque Virginiæ longis in-

dusiis vtuntur: Floridani pellibus ferarum; de iis qui propius ad Arctum degunt, certũ est totum corpus pellibus ferarum tegere: ita & de multis aliis probari posset. Apud quos sororum filij hæredes sint, explicare oportuisset; apud Mexicanos hoc non reperitur, & nescio an apud vllos illius Continentis incolas, præter Hurones, de quibus postea dicemus. In Peruuiæ vicinis prouinciis id obseruatũ docet nos Petrus de Cieza; ab aliis contra. Et notat Acosta de Peruanis. Ingarum filios patribus successisse, è principali vxore natos, quæ dicebatur *Coya*, quæ ab Inga Ypangui soror fuit. Tamen si Rex haberet Germanum legitimum, ille succedebat ante filium Regis. Eundem ordinem obseruabant & Curacæ & primores Regni. Cibum capiendi ratio plurimum apud illos variat, vti & apud cæteras gẽtes, neque hoc satis certum est originis indicium. Nec diis mactare homines Germanis propriũ; neque hoc antiquum apud Mexicanos: feritatem illam ipsos docuit dæmon, vti & alias gentes: nec in America Septentrionali inuenti, qui humana carne vescerentur, nisi admodum pauci; feritas ista maxime viguit & adhuc viget in parte Meridionali.

H. GROTIVS.

QVod autẽ modo dixi hos citra Isthmum Panamæ populos fere omnes Norvva-

gicæ esse originis non dixi frustra. Nam qui Iucatanem & vicina quædam loca tenent, eos alterius esse originis docet reperta apud eos circumcisio. Multi ob id & quod ex mari seruatos se dicerent, Hebræos esse credidere, ex decem scilicet tribubus in Mediam auectos, inde per Tartariam progressos, in Americam longo illo itinere, de quo agi putant quarto libro qui Esdræ dicitur.

Annotatio.

MIrabar primum cum legerem in diuisione Americæ, quid sibi vellet illud, *ferme omnes*, sed quum ad hanc periodum peruenissem, tum demum causam deprehendi: quæ tamen minus necessaria visa ad exceptionem hanc formandam, si cætera bene fuissent probata: nam satis constat, à primis illis inuentoribus harum regionum multa fabulosa aut perperam linguæ ignorantiâ intellecta, fuisse prodita, inter quæ & illud fuisse potuit, quod scribunt de circumcisione apud Iucatanenses inuenta: & quod se ex mari seruatos dicerent. Atque hîc primum obseruo, mihi non probari, Iucatanenses qui longissime ab Isthmo illo absunt & Nouæ Hispaniæ proximi, à communi sorte originis, qualiscumque demum sit, eximi. Sed audiamus quid Authores scribant de hac Iucatanensium circumcisione, & aliis institutis. Petrus Martyr decad. 4.

cap.1. *Templa frequentant, ad quæ primarij vias ex propriis domibus sternunt lapidibus. Idolorum culturæ indulgent. Sunt, sed non omnes, recutiti. Legibus viuunt & summa fide commerciantur, permutando sine pecuniis. Cruces viderunt. Vnde id habeant interrogati per interpretes, dicunt aliqui: transisse virum quendam formosissimum per eos tractus, qui eis id insigne in sui memoriam reliquerit. Alij obiisse lucidiorem sole hominem quendam in eo opificio. Certi nihil habetur.*

Idem cap. 3. de Cuzumel Insulæ incolis: *Sunt recutiti.* Idem c.4. De Insu la versus Nouam Hisp. *Pueros puellasque diis suis immolant. Sunt recutiti. Extant & in huius Coluacanæ* (inquit paulo post) *lateribus aliæ sitæ sunt Insulæ, in quibus solæ mulieres habitant sine virorum commercio. Putant aliqui Amazonico viuere more. Qui prudentius rem ponderant, cœnobitas esse virgines secessu gaudentes, vti apud nos, & multis in locis apud veteres, Vestales aut Bonæ Deæ sacræ. Certis anni temporibus trajiciunt viri ad eas, non coitus causa, sed moti pietate campos illis & hortos composituri, quo cultu queant vitam ducere.* Atque hæc quidem P. Martyr aliorum fide, tum vel maximè linguæ illarum gentium ignarorum, & quiduis temere credentium. Franciscus Lopez de Gomara in Historia Indiarum hæc tradit. *Alli se hallaron cruzes de laton, y palo, sobre muertos.*

De donde arguyen algunos, que muchos Españoles se fueron à esta tierra quãdo la destruyon de Espanna, hecha per los moros en tiempo del Rey don Rodrigo. Mas no lo creo pues no las ay en las Islas, que nombrado auemos. En alguna de las quales es necessario, y aun forcoso tocar antes de llegar alli, yendo de aca. Dicit ibidem cruces esse inuentas super monumenta mortuorum. Vnde quidam crediderint multos Hispanorum eò fugisse, quum Mauri tempore Roderici Regis Hispaniam destruerent. Sed se illud non credere, quia in Insulis nullæ reperiantur, ad quas necessarium fuerit primum appellere. Antonius de Herrera decad 2. lib. 3. c. 1. dat rationem, vnde cruces primum in has partes venerint. Sed circumcisionis ne verbo quidem meminit. Idem Gomara post dicit: *Retajanse, aunque no todos.* Circumcidunt se, licet non omnes. Ibidem. *Mas todos ydololatran, sacrificando algunos hombres.* Sed omnes idololatræ sunt, immolantes quosdam homines. Idem pene dicit de incolis Insulæ Cozumel. Post hunc etiam alij pene eadem retulerunt. Valde autem credulos fuisse oportet, qui ex hisce in animum induxerint credere, Hebræos esse, ex decem scilicet tribubus in Mediam auectos, &c. nam licet Authores hi dicant quosdam eorum fuisse circumcisos, tamen nemo eorum prodit quibus cæremoniis & per quos cir-

cumcisionem administrauerint. Nemo autem ignorat quam retinentes semper fuerint suarum cæremoniarum Hebræi, atque etiam linguæ suæ. Vnde mihi persuadeo Hispanos in his deceptos, & Iucatanenses hos non fuisse reuera circumcisos: sed quosdam tales ipsis visos, quia gentes hæ maximè procliues in venerem, fere omnes lue venerea laborant, à qua præputium ipsis arrosum fuerit. Hæc mea coniectura est, credant qui volent, saltem minime verisimile est origine Hebræos fuisse, sed videamus quid Clariss. Vir de his iudicet.

H. GROTIVS.

HÆc quamquam ita congesta, multos possunt in assensum trahere, mihi tamen se non probant. Scriptor Esdræ quarti plenus est inanium somniorum, ideoque ab omnibus reiectus. Nec America est quo ille Hebræos iuisse dicit, ipsi non minus illo tempore quam omnibus aliis incognita; sed regnum quod sibi confinxere Iudæi, vltra amnem, vt aiunt, Sabbaticum, ad portas Caspias, vnde nullus vnquam nuntius, nulla literæ peruenere, quod nec vidit quisquam, nec videbit vnquam; in hoc tantum repertum à Rabbinis nugiuendulis, ne promissa de mansuro semper regno in semine Dauidis, in Iesu Christo impleta, & adhuc impleri credantur. Neque verum est, in Tartaria fuisse Iudæos. Et quæ quidam

reperisse ibi se putant tribuum Hebraïcarum nomina, vetera sunt Scythica: vt Eutalitæ non Nepthtalitæ; & sic cætera quemadmodum Viri eruditi abunde manifestum fecerunt. Iam verò ad Iucatanem & loca vicina quod attinet, qui eò primum venere, circumcisionem ibi repertam tradunt, non etiam cæteros Hebraïcæ legis ritus, nec litterarum eam scripturam quæ à multis temporibus penes Hebræos fuit. Circumcisio autem multo latius patet, patuitque semper quam Iudaismus. Et quod ortos se dicerent ab hominibus è mari seruatis, non ad Mare Rubrum, sed ad memoriã vniuersalis diluuij, cuius apud omnes gentes reperiũtur vestigia, rectè referas. Vide quæ de ea re diximus in Annotatis ad Librum primum pro veritate Religionis Christianæ.

Annotatio.

Assentior sanè his quæ Vir Clariss. obseruat de Hebræis; neque enim verisimile est, si Iudæi huc peruenissent, solam circumcisionem conseruatam fuisse, ceteros Legis ritus omissos. Interea mihi non persuadetur Circumcisionem hic inuentam fuisse, & credo primos illos Hispanos fuisse deceptos. Quare & cæteri scriptores Hispani, re iam melius comperta, nullam eius faciunt mentionem: etiam hoc de crucibus fabulosum iudicat Ouiedus lib. 17. c. 3. Et Acosta lib. 1. c. 23. diserte negat, circumci-

ſionem vſquam apud Americanos inuentam.

H. GROTIVS.

REm tetigit Petrus Martyr, cum dixit non dubitare ſe quin ex Æthiopia Oceano adiacente nonnulli eò delati ſint; quod facile euenire potuit prouectis nonnihil ab ora ſua piſcatoribus, deinde per ventos illos vehementes qui rectà in Americã ferunt, abreptos: quale quid euenit nautæ illi à quo Columbus noui orbis notitiam accepit: & Indis illis, quos delatos ad Sueuorum littora tradit Plinius.

ANNOTATIO.

VBi hoc dixerit Petrus Martyr, ignoro, neque enim in meo exemplari Pariſiis anno 1587. excuſo illud inuenio. Sed ſi dixit, *non dubitare ſe quin ex Æthiopia Oceano adiacente nonnulli eò delati ſint*; non vtique *rem tetigit*: nam incolæ Iucatanes non ſunt Æthiopes, ſed colore ſimiles cæteris Americanis. *Nec facile euenire potuit prouectis nonnihil ab ora ſua piſcatoribus, deinde per ventos illos vehementes qui rectà in Americam ferunt, abreptos.* Nam primo inuſitatum prorſus eſt, piſcatores quum ad piſcatum exeunt, tantum commeatuum ſecum ferre, vt iis ad tam longam nauigationem potuerit ſufficere. Aduertat modo Clariſſ. Vir interuallum inter Africæ oram

& Iucatanem, & videbit hoc non modo nõ facile potuisse euenire, sed omnino impossibile esse. Deinde si ab ora prouecti & à vehementibus illis ventis, qui recta in Americam ferunt, abrepti fuissent; (quod tamen nauigationum gnari non facile admittent, quia magnæ industriæ est ab illa Africæ ora in Altum prouehi) potius in Americam Meridionalem fuissent delati, aut saltem in Canibalum Insulas, quas vitare non poterant antequam in Fretum Mexicanum abriperentur. Duorum ad minimum mensium nauigationem fuisse oportuit ab Africæ ora ad Iucatanem. Qui hoc facile euenire potuisse credit, procliuius credet quod de Iudæis traditur: id enim facilius potuit fieri terrestri itinere licet longiore, quam piscatores huc abreptos fuisse à ventis. Dormitasse suspicor Clariss. Virum quum hæc scriberet; nam ista facilia credere in vigilantes non cadit. Nec tale quid euenit nautæ illi à quo Columbus noui orbis notitiam accepit: nam & hoc fabulosum & ab Hispanis qui Italo gloriam inuenti noui orbis inuidebant, temere fictum, vt iam ab aliis obseruatum. Columbus habuit alias rationes quæ illum induxerunt istam nauigationem suscipere, à scientia Geographiæ profectas, vt alibi dixi. Et longè alia est ratio Indorum illorum, de quibus Plinius libro II. c. 67. dicit enim ex India commercii causa

nauigantes, tempestatibus abreptos in Germaniam, idque Septentrionali circuitu: longè alia est ratio piscatorum.

H. GROTIVS.

Circumcidi autem mos vetus Æthiopum, vt ante alios testatus est Herodotus: cuius rei de causis egimus in dictis iam annotatis. Nec qui Æthiopum Christiani facti sunt veterem hunc gentis suæ morem deseruêre: vt Aluarez & alij nos docent. Ab Æthiopibus est pronuntiatio literæ quæ ח *Hebræo respondet.* Non *est autem vetus ista ex Æthiopia in illas terras deducta colonia: sed ab annis, vt ipsi dicebant, quingentis.*

ANNOTATIO.

IAm paulo ante dixit Clariss. Vir, nonnullos eo delatos piscatores; nunc dicit ex Æthiopia coloniam eo deductam: quod longè aliud est, quam paucos casu potius quam de industria eò fuisse abreptos. Sed iam dixi Æthiopes haud fuisse Iucatanenses. Addit, non esse illam coloniam veterem, sed ab annis quingentis, & quidem, vt ipsi dicebant. Num ergo meminerant se ex Æthiopia missos in coloniam? non memini me tale quid apud Hispanos authores legere.

H. Grotivs.

Abyssinorum autem eo tempore Imperium ad Oceanum pertingebat. Et Christianos fuisse qui illuc venêre Æthiopas, colligimus ex Baptismo; quem administrabant Iucatanenses infantibus post annum tertium vt Græci & Asiatici; vocabántque regenerationem: & infantis parentes ad eum piè celebrandum parabant se precibus, ieiunio, castimonia. Trahit nos eodem celebrata in Iucatane vnctio in fronte: peccatorum confessio in morbis: honesta sepultura: & certa de præmiis pœnísque post hanc vitam persuasio. Neque vero mirum videri debet si alia ad Christianismum pertinentia, lapsu temporũ, nullis ibi sacerdotibus, & populo negligente, interciderint: cum idem euenisse videamus in Dioscoride Rubri maris, Insula, quam nunc Sacotoram vocant, vbi de Christianismo, sane vetere, præter Baptismum & signum crucis nihil reliquum repererunt qui ibi post Paulum Venetum fuerunt.

Annotatio.

Posito vno falso multa falsa consequi solent, quod & hîc Clarissimo Viro euenit. Nam ne iam hîc de fide Aluarez aut religione Æthiopum siue Abyssinorum contendamus. Quis præstet Abyssinorum imperium tum aut vnquam ad Oceanum At-

lanticum pertigisse; ad Indicum vulgo creditur. Et si detur aliquando & ad Atlanticum pertigisse, non potuerunt soluere piscatores illi ab vllo loco Africæ, vnde vento secundo ad Iucatanem abriperentur. Illa pars Africæ in qua Abyssini imperium habent, è regione opponitur Americæ meridionali. Si autem colonia fuit missa, vt videri vult Clariss. Vir, Sacerdotes vna missos probabile est. Sin nullos sacerdotes habuerunt, quinam tandem illis circumcisionem aut Baptismum administrarunt; aut etiam vnctionem in fronte; coram quibus peccata confessi fuerint? Hæc omnia gratis dicuntur: nam Iucatanenses non magis Baptismum habuerũt, aut vnctionem in fronte, aut confessionem, quam circumcisionem. Martyr Baptismi aut vnctionis aut confessionis non meminit, neque vllus alius idoneus author quem viderim. Acosta quidem scribit, Peruanos habuisse genus quoddam confessionis: de quo videndum cap. 25. lib. v. Mexicani autem sacerdotes se vngebant à capite ad calces, vt notat cap. 26. idque tæda, quia diis erat sacra. Conficiebant & bituminis quoddam genus quo infirmos inungebant. Eosdem quoque Mexicanos dicunt habuisse baptismi quoddam genus. Vnde si hæc quoque apud Iucatanenses fuêre, à Mexicanis accepisse planum est. Contrà posteriores Scriptores Hispani

rident illos qui aliqua Chriſtianitatis veſtigia hîc reperta retulerant. Iucatanẽſes enim abſurdiſſimi erant Idololatræ, & homines idolis ſuis immolabant, eodem pene modo quo Mexicani; vt omnino probabile ſit ab iis oriundos fuiſſe. Quid quod & ſacerdotes ſuos illos habuiſſe liquet. Quam autem vero abſimile vnam aut alteram Cymbam piſcatorum ad Iucatanem delatam, omnem Peninſulam in conſenſum traxiſſe, & ex piſcatoribus ſacerdotes factos, Sacramenta adminiſtraſſe Ethnicis. Franciſcus Aluarez ſcribit Abyſſinos circumcidi, qui velint, ſine vlla cæremonia: mares baptizari quadrageſimo poſt natiuitatem die, fœmellas ſexageſimo, non agnoſcere Chriſma aut extremam vnctionem. In eo non conuenit Iucatanenſibus cum Abyſſinis, ſi baptiſmum adminiſtrarunt infantibus poſt annum tertium. Sed dicit Vir Clariſſimus hunc morem eſſe Græcis & Aſiaticis: quid hoc ad Æthiopas Africanos? Quid multa? Religionem & ritus ſenſim mutari, & lapſu temporum multa intercidere nimis verum eſt, neque ita mirum, ſed homines à Chriſtianis oriundos intra quingentos annos, ita religionem mutaſſe vt etiam homines idolis immolarent, merito cuiuis mirum videri poteſt: neque hoc in Dioſcoride inſula obſeruatum.

H. GROTIVS.

Lingua autem quod nec plane Æthiopica, nec plane Noruuagica est in illo tractu à Septentrione ad Isthmum Panamæ, inde euenisse credo, quod primum permixti fuerint diuersæ originis homines: deinde quod ex iis plurimi sine communi imperio vixerint Cyclopum more; vt nunc quoque fit in Florida: Et ante sexcentos annos in Mexicana aliisque regionibus factum est: cui consequens fuit vt singulæ familiæ propria sibi finxerint vocabula.

ANNOTATIO.

VNde hæc permixtio linguarum euenerit, non satis liquet, nec pauci piscatores ex Æthiopia aduenæ hoc efficere potuerunt, vt neutra lingua ibidem agnosci possit. Debuisset autem Clariss. Vir vel vno vocabulo demonstrare, quod hic asserit linguam in illis partibus ex Æthiopica & Norvvagica mixtam fuisse: aut nunc vllum vocabulum vtriusque linguæ adhuc comparere. Nemo autem facile iniuerit numerum linguarum, (non dico dialectorum, nam hoc parum esset,) quæ in illa parte Americæ vsurpantur, quum ferme tot sint linguæ diuersæ quot populi: atque ita diuersæ vt nihil commune habeant, neque quid Germanici aut Norvvagici in illis deprehenda-

tur. Scio aliis multis linguis accidiſſe vt multum mutarentur quantum ad pronuntiationem & ſcribendi modum, ſed nihilo ſecus origo prima haud difficulter obſeruari poteſt, maximè in Germanica. Habemus & nobile huius rei exemplum in vicina Britannia; nam quum primi illius Inſulæ incolæ ex Britannia Armorica originem duxerint tam longo tempore, vt eius tranſmigrationis memoria perierit; tamen adhuc hodie Idioma ſuum pertinaciter ſeruant Cambri, ab Anglis iam olim in vltimum angulum & montana pulſi: vti & Britones illi quos vocant Brettonantes in Armorica. Siue contra ſe res habeat, vt volunt Cambri, & Armorici ab Inſularibus originem acceperint. In illis linguis, & vel maxime in Mexicana nihil Germanici inuenitur. Inter alia, nomina membrorum humani corporis ſolent aliquod ſaltem veſtigium ſuæ originis ſeruare, apud Mexicanos tantum abludunt à Germanicis aut Norvvagicis, quantum quæ maxime. Caput ipſis dicitur *Tzontecontli*, capilli *Tzontli*, frons *Ixcuatl*. Lingua *Nenepilli*, & ſic de cæteris. Eadem quoque ratio eſt in numerorum nominibus, & numerandi modo: eadem in temporum menſura & aliis: de quibus dixi in Americæ deſcriptione, & paulo poſt dicam. Fiat periculum etiam in aliis nationibus illius partis Americæ, è quarum linguis vocabula ad

nos peruenerunt, & idem iudicium necesse est. Hochelagensibus in Canadensi regione, vt prodidit Quarterius, caput dicitur *Aggonzi*, capilli *Agoniscon*, Lingua *Osnache*, Frons *Hergeniascon*. Souriquosis, qui his vicini sunt, Caput dicitur *Menougi*, Capilli *Monzabon*, Frons *Tegoeja*, Lingua *Nirnou*. Sankikanis haud longe ab illis dissitis, Caput *VVyer*, Capilli *Mitrach*, Frons *Nachkaronck*, Lingua *VVeyeranou*. Quid multa? quot ferme diuersi populi, sunt autem innumeri, tot diuersæ plane linguæ, neque aliter fieri potuit in tanta barbarie: & vt forte concedi posset, aliquos in illa Americæ parte esse Norvvagicæ originis, tamen de Mexicanis & eorum vicinis neutiquam verisimile est: neque sana ratione cuiquam persuaderi posse autumo, intra octingentos aut etiam mille annos, Norvvagos tanto numero in illas partes venire potuisse, à quibus tanta multitudo propagari potuerit, & tam immensa regio impleri. Quod autem addit Vir Clariss. plurimos sine communi imperio vixisse Cyclopum more: id licet de quibusdam dici possit, tamen neque de Floridanis, neque aliis quamplurimis dici potest; nam apud plerosque aliqua communis imperij forma adhuc hodie manet. Sed defungamur iam Septentrionali Americæ parte.

H. GROTIVS.

VEnio nunc ad alteram Americæ partem, quæ ab Isthmo Panamæ ad fretum vsque Magallanicum excurrit.

ANNOTATIO.

IAm supra dixi nihil causæ esse cur ad Isthmum Panamæ separatio fiat: & Meridionales omnes alterius originis statuantur: sed sequamur hanc diuisionem, & videamus an Clariss. Vir melius se hîc expediat. Nimis autem breuiter hac parte defungitur: nam hęc pars quoque amplissima est, habitaturq; ab innumeris pene gentibus & populis; qui non minus quam Septētrionales diuersissimis vtuntur linguis, moribus & institutis: pręterquam quod mediterranea huius continentis nondum satis sunt cognita. habet autem hęc pars amplissimam basim ad mare Septentrionale, ad fretum Magallanicū desinit in obtusum veluti conum. Vltra quod multæ iacent insulæ angustis fretis diuisæ.

H. GROTIVS.

EOs qui prope sunt fretum Magallanicum, eodem fuisse corporum habitu, moribus ac lingua, quo illi qui vltra id fretum sedes habent, omnes qui de eo tractu scripsere, consentiunt, quare cisfretanos à transfretanis ortos credi par est: eoque magis quod Peruani

ſemper dixerint in ea orbis parte homines fuiſſe ſui generis extraneos.

ANNOTATIO.

AB extremis populis hic orditur Vir Clariſſ. & dicit Cisfretanos à transfretanis ortos: ratio eſt, omnes qui de eo tractu ſcripſere, conſentiunt, eodem vtroſque fuiſſe corporum habitu, moribus ac lingua. Vt de moribus concedam (ſunt enim vtrique incultis, feris atque adeo immanibus) de corporum habitu minime conſentiunt omnes qui de eo tractu ſcripſere; vti nec de lingua; quæ & hic diuerſa reperitur pro populorum diuerſitate. Rationi quod additur, *eoque magis quod Peruani ſemper dixerint in ea orbis parte homines fuiſſe ſui generis extraneos*; quid ſibi velit non capio: id enim & de multis aliis qui illam partem Americæ incolunt, dicere potuerunt, & quidé veriſſime, ſunt enim plurimæ & pene innumerabiles gentes etiam in illo tractu, quæ nihil neque lingua neque moribus cum Peruanis habét commune, ita vt hoc de ſolis iis qui Fretum vtrimque accolunt, accipi non poſſit, aut ex eo concludi cisfretanos à transfretanis ortos. Peruuia quoque quamuis longe lateque pateat, tamen à reliquis partibus multum ſuperatur, neque ipſa per ſe, cum Hiſpani illam primum adierunt, ab vna gente

fuit habitata: sed fuerunt in illa varij populi, diuersa lingua, diuersis moribus & institutis, quos tamen omnes Peruuiæ Monarcha sensim sub iugum miserat, & tum seruitute premebat. Vnde factum erat vt quemadmodum multi Nouæ Hispaniȩ incolæ communem haberent Mexicanam linguam, præter suam propriam, ita etiam hi Cuscensem linguam vsurparent. Interea non nego è transfretanis partibus Americam hanc Meridionalem incolas accepisse, non solum qua fretum illud attingit, sed etiam longè lateque intra continentem. Obseruatum enim multos populos ab austro ad arctum promouisse; & Toupinambas illos qui iuxta Fluuium Ianuarij degebant tempore Ioannis Lerij, nunc magnam partem iuxta Marannonem inueniri, maximum terrarum spatium emensos.

H. Grotivs.

Illam autem orbis partem quæ trans Fretum est, & quæ inde longo tractu partim continuis terris, partim modicis fretis intercurrentibus, sub Nouæ Guineæ nomine, ad vsque Giloli, Iauæ & aliarum Indici Oceani Insularum conspectum se porrigit, Australem dictam, in Tabulis, non aliunde quam ab ipsa Iaua aut Gilolo habitatores veteres accepisse, credibile est.

ANNOTATIO.

SVperioribus annis nostrorum &aliorum nauigationibus compertum est, trans fretum Magallanicum plures Insulas esse, modicis fretis intercurrentibus, extra quas est patentissimum mare, & per id aditus ad mare Pacificum, vt vocant: transitus quoque inuentus per fretum Lemairium. Terræ autem illæ quæ fretum hoc ab Arcto ingredientibus sinistræ sunt, an cum noua Guinea contiguæ sint, an modicis intercurrentibus fretis dirimantur, adhuc incompertum est: qui orbis delineationem ad Globũ exactam inspexerit, deprehendet maximam esse distantiam, & omnia incerta: ita vt incolas illos Americæ Meridionalis ad fretum Magallanicũ, ab Iaua aut Gilolo aliisque maris Indici insulis accersere, coniectura haud satis certa nitatur; ita vt malim iudicium suspendere, quam ferre. Licet videam omnino necesse esse à pluribus partibus accersere, vt tantæ multitudinis propaginem deprehendamus.

H. GROTIVS.

AT Peruanorum ingenia multo elegantiora, instique & magni imperij capacia, aliam testantur originem: quæ, si quid video, non aliunde quam à Sinensibus, paris elegantiæ, parisque imperij gente.

ANNOTATIO.

HÆc iam secunda Helena, quam Clar. Vir in sua Dissertatione commendandam suscepit. Apud Peruanos imperij iusti formam ab Hispanis inuentam haud dubiũ est, eosque elegantioris esse ingenij, quam cæteri qui in illa parte Americę degunt. Sed illos cum Sinensibus conferri posse, haud facile admittent qui vtrorumque ingenia & mores accurate inspexerint; nec apud Peruanos industria & artium mechanicarum studia tantopere floruêre: alia fuit politiæ ratio, alia ædificiorum forma, alia oppidorum structura: nihil quod Sinensium industriam sapit aut vel leuiter æmulatur. Deinde si ex Oriente accersendi sint Peruani, plura & in continenti & in Insulis ingenia iusti ac magni imperij capacia, nec inelegantia. Cur autem hic prætereuntur Chilenses; natio non minus industria quam Peruana; & propinquior freto à quo Clariss. Vir orsus est? non enim ij originem suam Peruanis debent.

H. GROTIVS.

COnfirmant id repertæ ad oram Pacifici maris reliquiæ nauigiorum Sinensium, vt Hispani tradidêre.

ANNOTATIO.

ORa Pacifici maris in immensum patet, qui ad oram Peruuiæ, quamuis satis longam, reliquias nauigiorum Sinensium repertas tradiderint, ignoro, nondum aliquem Hispanum idoneæ fidei legi qui hoc traderet. Neque cuiquam verisimile fiet vastum illum Oceanum intuenti, & auram semper aduersam, nauigationemque pariter longissimam & difficillimam: Ita vt facilius recta ex India per mare Atlanticum potuerint venire Sinenses. Sed neque illi tam longinquas nauigationes suscipiunt, vicinas prouincias & Insulas maris Indici adire contenti. Neque naues eorum eiuscemodi sunt vt iactationem procellosi maris ad Californiam ferre possint, quas Hispanorum vastæ naues vix tolerant. Notum enim quæ discrimina sæpe adeant quæ à Philippinis ad Acapulcum veniunt. Et cum valido exercitu venisse oportuit Sinenses, vt tam numerosam gentem aut conderent aut subjugarent. Accedit quod apud Peruanos ante Hispanorum aduentum nulla nauigia maiora, veliferaue fuerunt inuenta, aut quicquam armorum quibus Sinenses vtuntur: quum Peruani etiam ferri vsum ferè ignorauerint. Non est autem credibile aduenas è Sina omnem nauigandi artem ita penitus obliuisci potuisse, aut patriæ me-

moriam deponere, vt non illam aliquando, quod longè facilius erat, inuiſerent.

H. Grotivs.

NEc mirum ſi multum nauigatu exercitos Sinenſes, in terras vno mari diuiſas aut quærendi curioſitas aut magnus humani generis propagator caſus, pertulerit.

Annotatio.

OMnino mirum eſſet Sinenſes, terras tam Vaſto mari, licet vno, diuiſas, aut ſtudio petere aut caſu in eas incidere potuiſſe: de California aut etiam Noua Hiſpania ſi hoc diceretur, aliquam fidem poſſet reperire: de Peruuia incredibile eſt. Primum caſu illud non potuit fieri, nam commeatus ipſis defeciſſet, qui non niſi ratione itineris inſtituti imponi in naues ſolet: & ſi diſtantiam conſideres, ventoſque aduerſos aut alicubi inſtabiles, non potuit ea nauigatio niſi octo aut nouem menſibus abſolui: ipſi vero propinquiores nauigationes ſuſcipiunt. Deinde ſi ſtudio illam tam longinquam nauigationem ſuſcepiſſent, omnino neceſſe fuiſſet mercium Sinenſium reliquias in Peruuia reperiri. Nec ſemel cœptā poſtea omiſiſſent. Denique nulla idonea ratio reddi poteſt, cur non potius Nouam

Hiſpaniam adiiſſent, quæ tanto propinquior erat: ſed neque inter hanc & Sinam ante Hiſpanorum tempora vllum fuit commercium: aut quicquam Sinenſium mercium ibi repertum.

H. GROTIVS.

SOlis cultus apud Peruanos fuit ante Hiſpanorum aduentum: Idem ab omni æuo præcipuus apud Sinenſes: & quomodo Rex Sinenſium filium ſe dicit Solis; ſic & Incha Peruani imperij Reges ſe dixêre.

ANNOTATIO.

SOlis cultus apud multas gentes viguit; omnibus pene gentilibus is fuit familiaris, vt id non arguat neceſſariò originem Sinenſem, non magis quam Græcam aut Latinam. Peruani vt tradit Acoſta, potiſſimum colebant *Pachacamac*, id eſt Creatorem. Huius enim templum erat principale Peruuiæ Sanctuarium. Eundem appellabant *Viracocha*, id eſt creatorem omnium: quidam & *Ticebiracocham* vt Guancę qui Xauxam incolebant: atque etiam Collæ. Secundo demum loco Solem. Tertio Tonitru, quod vocabant tribus nominibus, *Chuquiilla*, *Catuilla* & *Intullapa*. Vni enim dæmoni & pluuias & grandinem & tonitrua attribuebant: Idolis autem ſuis infantes im-

molabant. Vide plura lib.5.c.4. Sinenses autē, si Trigautio credimus, qui diligentissime & oculatus testis de ipsorum religione vel potius superstitione est commentatus, solem præcipue non venerantur, ac ne colunt quidem, sed cœlum & terram, aut etiam (nam in varias sectas sunt diuisi) cæli & terræ Regem: ita vt Peruani in hoc cum Sinensibus non conueniant: sicuti nec in cæremoniis & reliquo Solis cultu: quorum nihil apud Sinenses reperitur. Sed dices; *quomodo Rex Sinensium filium se dicit Solis, sic & Incha, Peruuiani Imperij Reges, se dixêre.* Quid tum? etiam Mexicani Solem adorabant; & Cortesium vocabant filium Solis, per excellentiam. Bene autem obseruat Acosta, dæmonem eadem arte vsum in seducendis Americanis, qua in Græcis & Romanis & aliis gentilibus. Sed cætera videamus.

H. Grotivs.

Scriptura Peruanis non per literas, sed per rerum notas, idque à summo chartæ ad imum, vt in Sinis.

Annotatio.

Miror quis Clar. Viro hoc persuaserit, aut vnde id hauserit: Peruanis chartam aut characteres siue rerum notas fuisse; aut

aut Scripturam à summo chartæ ad imum, vt Sinis. Certe nihil magis alienum à vero dici potuit. Qui nobis rationem tradiderunt qua Peruani rerum memoriam conseruabant, nihil tale; sed longè contrarium tradunt. Consulere debuisset, aut Iosephũ de Acosta, aut Incam Garcilassum de la Vega, qui natione fuit Peruanus, & quidem è familia regnantium, vt ipse profitetur; alter autem diu in illis terris vixit, ita vt vterque idoneus testis sit eorum quæ in Peruuia sunt obseruanda. Nulla ibi charta, nullæ rerum notæ vt Sinis, nulla scribendi industria. Nemo hoc hactenus prodidit, quod quidem sciam, & si quis prodidisset fortè, vanitatis & erroris facile conuinceretur. Non debebat hoc viro Clarissimo excidere, neque par erat coniecturam hanc suam de origine Peruanorum tanti facere. Authores illi, quos dixi, nobis exactè dederunt rationem qua Peruani rerum gestarum memoriam conseruabant, quam in descriptione nostra retulimus. Habuerunt ad hæc cantilenas etiam suas, quibus maiorum & imprimis fortium virorum res gestas celebrabant: quæ vltimam antiquitatem sapiunt. Prior illa admodum laboriosa ratio & multum incerta, nusquam alibi, quod quidem sciam, quam in Peruuia fuit inuenta. Argumentum itaque hoc vt manifestè falsum, nihil pro sententia Clariss. Viri fa-

cit: malo autem credere hoc ab aliquo ipsi persuasum, quam ipsum de industria commentum: ita sæpe ab aliis falsi, etiam alios fallimus; & eiusmodi fallaciæ quo maiores authores habent, ita facilius fidem inueniunt. Quare potius quid dicatur, quam quis dicat, est attendendum, quandoque bonus dormitat Homerus. Si Clarissimus Vir id dixisset de Mexicanis, potuisset tolerari, licet eorum pictura & characteres multum differant à Sinensibus, neque à summo chartæ ad imum descendant. Videndus Acosta lib. VI. aliquot prioribus capitibus vbi hanc rem plenissime explicat. Vbi & notat Mexicanos contrario à Sinensibus modo, ab inferiori parte ad superiorem notas suas & characteres collocasse.

H. GROTIVS.

Sinensem quoque Mancacapacum fuisse arbitror, qui cum esset admirandi Vir & ingenij & animi, ac comperisset suæ gentis homines trans mare bonas obtinere terras, sed nullo communi imperio Regi, eò se transtulit, dispersos in corpus collegit, principatumque sibi ac posteris suis ad imperij Sinensis instar constituit.

ANNOTATIO.

MAncocapacum, siue vt aliis dicitur, Mangocapum fuisse Sinensem & aduenisse è Sina postquam iam sui in Peruuia sedes fixerant, non magis verum, quam Peruanos à Sinensibus ortos. Et mirum vnde id Clarissimo viro persuasum fuerit, nam hæc cum monumentis Peruanorum minime conueniunt; aut cum sana ratione. Si comperit suæ gentis homines trans mare bonas terras obtinere, oportuit vtique commercium inter vtramque gẽtem fuisse, neque enim aliter hoc comperire poterat, nisi ex iis qui in Peruuia terras illas bonas vidissent: Id autem nullo vel probabili indicio patere iam supra diximus. Nec Peruani nauigia habuerunt quibus Sinenses adirent; & Sinensibus arduum atque difficile erat Peruuiam adire. Qui Regum Peruanorum seriem nobis dederunt, Hunc Regem quidem primum in ordine ponunt: fuerit sane admirandi vir & ingenij & animi: num propterea Sinensem fuisse necesse est? etiam aliæ nationes, licet aliàs barbaræ, producunt interdum viros excellẽtes; atque hinc fere tyrannorum origo. Nemo antehac aut aduenam dixit, aut suspicatus est. Cœpit autem imperare, & quidem satis angustis limitibus circiter quadringentis annis ante aduentum Hispanorum in Americam: dici-

turque oppidum Cuſco condidiſſe: neque ille imperio ſuo vſquam mare Pacificum attigit. Eſt enim id oppidum ſitum in Mediterraneis, quamlongiſſimè à mari. Eius poſteri imperium ſenſim auxerunt, vt ex iis conſtat quæ ab authoribus, ipſorum Peruanorum relatu & fide, ſunt tradita. Abnepos illius Capacypanqui primus imperium ad valles mari adjacentes promouit. Credo autem fuiſſe & alios regulos, qui communi imperio gentes illas regerent, ante hunc Mancacapacum, hunc autem propterea primum nominari quia conditor fuit vrbis dominatricis & primus monarchiam in illis partibus auſus eſt attentare. Veriſimile enim videtur, hîc vt & in noua Hiſpania & alibi plures regulos fuiſſe, qui deinde ab vno potentiore fuerunt abſorpti, aut aliqua graui occaſione ſuperiorem aſciuerunt: cuius rei ipſorummet relationes faciunt fidem.

H. Grotivs.

Qvod verò neque prope fretum Indorum Aſiaticorum lingua, neque in Peruano tractu Sinenſis lingua, manſit integra, eius rei cauſas eaſdem fuiſſe arbitror, quas de mutatione linguarum cis Iſthmum Panamæ iam modo attuli.

ANNOTATIO.

LInguas lapſu temporis mutari certum eſt, neq; mirum; cauſæ notiſſimæ ſunt: ſed ita penitus aboleri quadringentorum annorum lapſu potuiſſe Sinenſem inter Peruanos, præſertim quum iiſdem rerum notis vterentur, & ſcriberent, (loquor ex Clariſſimi viri hypotheſi) id vero incredibile eſt, ſi elegantia Peruanorum ingenia aduertamus. Clariſſimus vir; quaſi certo conſtaret, Indorum Aſiaticorum linguam prope fretum eſſe, licet non integram, & in Peruano tractu Sinenſem, reddit rationem vnde hoc factum ſit. Sed primum probandum fuerat Indorum Aſiaticorum linguam prope fretum aliqua vel minima parte eſſe: & ad eundem modum Sinenſem in tractu Peruano. Tum facile daretur nihil eſſe cur hîc integram deſideremus magis, quam alibi. Fateor autem mihi nihil admirabilius viſum in illis Regionibus, quam tantam multitudinem diuerſiſſimarum linguarum: nam præter Mexicanam, Cuſceẽſem, & Braſilienſem vix aliam vllam reperias quæ vnã prouinciam excedat: venitque in mentem hoſtem humani generis, qui inter illas gẽtes potentiſſimè dominatur, hanc difficultatem Europæis & Chriſtianis objicere voluiſſe ne ad ſalutem conuertere miſeros poſſent. Ex hac autem multiplici lingua-

rum varietate, imprimis autem literarum & Scripturæ defectu fit, vt nihil certi de harum gentium originibus & migrationibus cognosci possit.

H. Grotivs.

HÆc sunt quæ de Americanarum gentium origine, partim ex traditione, partim ex conjectura colligere potui: quibus si quis habeat certiora, fruar lucro permutationis & pro eo lucro reddam gratias.

Annotatio.

EX iis quæ dixi, puto satis liquere, Clarissimum Virum non bene vsum traditione, aut conjectura in origine gentium Americanarum explicanda. Alios autem iam magis verisimilia dixisse. Hoc tantum Epilogi loco addam, laudandum esse ipsius conatum & gratiam habendam, quod de quæstione difficillimæ indaginis suam sententiam voluerit aperire. Ego autem ita iudico, quum America tam late pateat quam noster orbis, & non minus habitata fuerit, quam aut Europa aut Asia, aut Africa, omnino credendum esse non ab annis quingentis aut mille primum habitari cœpisse, sed statim post confusionem linguarum & dispersionem illam familiarum

etiam in Americam migratum fuisse: nam aliàs non video quomodo idonea ratio reddi possit tantæ vbique per Americam incolarum multitudinis: & infinitarum ferme diuersarum linguarum, & à se inuicem & ab Europæis toto cælo discrepantium. Neque tamen negandum puto, etiam subsequentibus seculis nouos aduenas accessisse, siue casu, siue ex instituto in has aut illas partes successerint. Post Christi fidem susceptam id accidisse in animum inducere non possum, quia ne leuissima quidem Christianismi vestigia in hisce partibus, vsquam inuenta. Caret autem vt puto, exemplo, nationem aliquam aut populum post sacra Christiana rite accepta, ita ea denuo obliterasse, vt nihil eius esset reliquum. Quod autem aliquæ prouinciæ aut regiones quæ aliquando Christianos habuêre nunc nullos habeant, id factum quia aut locum mutarunt incolæ, aut penitus ab aduenis excisi sunt. Deinde imprimis dispiciendum existimo per quas vias intrare potuerint; nam aut terrâ venerunt aut mari; & quidem mari illis primis temporibus aut dudum post, venire non potuisse arguit nauigandi primis illis seculis imperitia; quare terra potissimum venisse credendum, & diligenter inquirendum, diuortium inter Asiam & Americam vtrum vllum sit, aut quantillum sit: itemque in illam connexio-

nem terræ Australis cum noua Guinea. Nam aliis partibus nimis vastum diuortium facit Oceanus vterque. Ad hæc obseruandæ historicorum indicationes, quum de gentium aliquarum migrationibus; seu voluntariis, seu coactis agunt. Coniecturis hîc minime fidendum puto, nisi quæ valde probabiles sunt. Cæterum licet nondum gratias à Clarissimo viro mereri possim ob certiora tradita, tamen spero non ingratum futurum, quod ea quæ certa esse sibi persuaserat, partim incerta, partim falsa ostenderim, neque illum diutius decipi passus sim. Sed vt maiorem gratiam mereri possim, adjiciam & aliarum sententiarum examen; & aliquot obseruationes quæ ducere possint ad pleniorem huius difficillimæ quæstionis solutionem.

Sententia P. Iosephi *de Acosta*, *lib.* 1. *cap.* 16.

1. Necesse est Americæ incolas in illas regiones venisse, per vnam harum trium viarum: nam aut venerunt terra aut mari: & si mari, aut casu aut animo deliberato.

2. Si casu, vi tempestatum in illam fuerunt ejecti aut propulsi: si deliberata voluntate, propositum habuerunt nouas terras inquirendi.

ANNOTATIO.

OMnino assentior aliam viam ordinariam non dari, neque necesse esse aut miraculum comminisci aut fabulosa sectari; Deus qui orbem incolis impleri voluit, etiam vias illis aperuit, quibus possint aditũ ad omnes partes inuenire: nam cum mundum in aridum siue terram, & humidum, id est maria distinxisset: terram hominibus & animalibus inhabitandam dedit, sicut aquas piscibus. Sed non est necesse vnam aliquam viam harum trium eligere, cum omnes tres hîc locum habere possint; nam quod nobis casu fieri videtur, etiam prouidentia diuina ordinatur.

3. Rationes idoneæ reddi possunt Americanos nauigando, sicut hodie, in illas terras aduenisse. Potuit enim tunc fieri quod hodie factum videmus, & quod quotidie adhuc tentatur. Siquidem S. Scriptura refert, Regem Solomonem accepisse à Tyriis & Sidoniis nautas, & gubernatores nauigandi peritos, & ipsorum auxilio nauigationem trium annorum perfecisse.

ANNOTATIO.

DE Regis Salomonis & aliorũ veterum nauigationibus paulo post dicemus.

4. Verum, *inquit Acosta*, alterius sum opinionis, neque mihi possum persuadere, pri-

mos incolas in Americam venisse nauigatione ordinaria & ex proposito instituta.

5. Neque enim concedo, antiquos eam industriam nauigandi habuisse, quam hodie habemus: non inueni apud illos notitiam magnetis aut vsum illius in nauigando, sine quo impossibile videtur Oceanum penetrare.

6. Plinius enim quum in Historia sua Naturali lib. 36. c. 14. & alibi, commemoret admirandas proprietates Magnetis, nusquam facit mentionem illius quæ vel præcipua est, quod ferrum contactum respicere faciat Arctum. Sicuti neque Aristoteles, neque Theophrastus, neque Dioscorides, neque veterum authorum quisquam.

7. Accedit, quod neque Plinius neque quisquam veterum meminit pixidis nauticę aut magneticæ huius virtutis. Solummodo notam artem obseruandi sidera inter nauigandum à Phœnicibus esse acceptam.

8. Certum autem est veteres tantum in nauigando obseruasse sidera, notasse orarum ductum, promontoria & terrarum faciem. Vbi horum conspectus se subduxerat, à ventis se agi patiebantur.

Annotatio.

SCientiam nauigandi multum profecisse posterioribus hisce seculis, neque vsum

Magneticæ pixidis veteribus notum fuiſſe, in confeſſo eſſe exiſtimo, neque tamen propterea omnino incredibile eſt, veteres, ante vſum illius cognitum, Oceanum nauigaſſe: nam ad ſiderum conſpectum etiam curſus ſuos direxiſſe manifeſtum eſt, & terras petiiſſe longe à conſpectu remotas, cuius rei fidem facit, quod inſulas petierint ducenta, trecenta & plura milliaria à continente remotas; in quo & venti eos ducere potuêre, poſtquam ſemel compererant ad quam mundi plagam à continente diſtarent. Et hominum curioſitas, cum audacia coniuncta, ſemper vltra tendit & nihil fere relinquit inauſum. Itaque nulla ratio nos vetat credere, veteres ex inſtituto terras alias, etiã longius ſitas, quam forte opinabantur, nauigando Oceanum petiiſſe. Neque velim hanc viam omnino nobis adimi. Deinde non eſt ſatis validum argumentum, quia veteres illi Græci & Latini ignorarunt vſum Magnetis in nauigando, propterea etiam Orientalibus omnibus ignotum fuiſſe: fatetur enim Acoſta, à Vaſco de Gama illius vſum fuiſſe obſeruatum, apud Æthiopes ad oram Mozambique habitantes, neque prodi à quibus illum acceperint: quod mihi haud leue indicium videtur, iam à multo tempore Africanos iſtos vſum illum nouiſſe: atque idem haud improbabiliter dici poſſet de Aſiaticis. Videmus enim Aſiaticos

vel remotissimos multas artes sciuisse antequam Europæi eas vel leuiter attingerent, vti Typographicam & Tormentariam & similes. Non autem est dubitandum quin experientia & industria posterioribus seculis multum adiecerit, quemadmodum omnes omnino artes ætate proficiunt. Vnde factum, vt etiam obseruatum sit, quibus locis Magnetica linguula recte Arctum designet, quibus autem ad ortum aut occasum declinet; quod superiori seculo debemus. Quod autem ibidem c.18. P. Iosephus de Acosta ad obiectionem de classe Solomonis respondet, magis rationi consentaneum esse, tum nauigatum fuisse in conspectu terræ & secus oram; eadem facilitate refelli potest, qua asseritur: præsertim cum certum sit veteres illos nauigasse ad Insulas etiam longè à continente remotas, vt ad Fortunatas, ad Hesperidas & alias. Denique veteres non nisi remis nauigasse plane est contra Historiarum omnium fidem, quæ & antennarum & velorum sæpe meminerunt: & semper distinguunt inter veliferas naues & eas quæ remulco trahebantur.

9. Porro primos illos Americæ incolas casu & tempestatibus actos ad illas regiones peruenisse nō est incredibile, licet Oceanus immensum pateat. Eo enim modo nauta, ille qui Columbo præiuit, nouum illum orbem inuenit; atque ad eundem modū etiam alij.

10. Idque non nostro tantum seculo, sed & antiquioribus seculis: siquidem Plin. narrat lib. 11. c. 67. in Arabico sinu res gerente C. Cæsare Augusti filio, signa nauium ex Hispaniensibus naufragiis feruntur agnita.

ANNOTATIO.

QVod hîc dicitur de nauarcho illo seu gubernatore, qui Columbo præiuerit, id narrat Gomara, & imprimis Mariana, lib. 26. c. 3. *Nauis quadam, inquit, in Africæ commercio occupata superioribus annis ventorum violentia abrepta ad ignotas terras & littora appulit. In reditu vectoribus & nautis fame extinctis, Nauarchus cum tribus aut quatuor sociis Maderam insulam, quæ in ditione Lusitanorum erat, tandem tenuit mortuo quam spiranti similior. Agebat forte in ea insula* Christophorus Columbus *natione Ligur, (nam & vxorem in Lusitania duxerat) ingentis animi vir singulari industria; quod erat præcipuum rei nauticæ imprimis peritus. Excepit is hospitio Nauarchū; qui longinquæ nauigationis laboribus fracto corpore, breui extinctus commentaria quæ de tota nauigatione confecerat, Columbo reliquit. Quæ si vera causa fuit; siue ex Astronomica disciplina, aut à quodam Marco Polo medico Florentino edoctus: statuit quasi rem minime dubiã trans noti orbis terminos, etiam*

ad occidentem Solem, magna terrarum ſpatia patere, &c. Caute ille, *quæ ſi vera ſunt:* nam nihil certius eſt quam Columbum ex Geographiæ atque Aſtronomiæ ſcientia, & globi orbe iudicaſſe, omnino neceſſe eſſe Oceano enauigato in terram incidere: & Hiſpanos extranei gloriæ inuidentes hanc fabulam finxiſſe, quemadmodum ante nos Rhamuſius, & Benzo; atque adeo Franciſcus Ouiedus obſeruarunt. Vt mirum ſit Acoſtam id aut non animaduertiſſe aut diſſimulaſſe. De nauibus Hiſpanienſibus in ſinu Arabico agnitis par eſt ratio; neque enim veriſimile Hiſpanos tum temporis tam longinquas nauigationes ſuſcepiſſe; ſed hæc auidè arrepta à Caſtellanis vt Luſitanorum gloriæ détererent. Sin autem quis credibile hoc putat, multo facilius Hiſpani in Americam potuerunt peruenire.

11. Et adjicit poſtea; idem Nepos de Septentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranij in conſulatu collegæ, ſed tum Galliæ Proconſuli, Indos à Rege Sueuorum dono datos, qui ex India commercij cauſa nauigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti.

12. Certe ſi Plinius verum dicit, non nauigant hodie Luſitani longius quam illis duobus naufragiis factum, vno ab Hiſpania ad mare Erythræum, altero ab India Orientis in Germaniam.

ANNOTATIO.

POteſtne cuiquam veriſimile videri quod hîc è Nepote profert Plinius? ingentem & longiſſimam tempeſtatem fuiſſe oportet, quæ Indos illos à mari Indico in Atlanticum & deinceps in Germanicum expulerit. Sed aſtu quodam ab Acoſta hæc duo naufragia, vt vocat, coniunguntur, vt priore Columbo, altero Luſitanis gloriam tam nobilium & longinquarum nauigationum adimat. Prætermittit enim media quæ magis veriſimilia ſunt, ſed Hiſpanis non fauent. *Et Hanno*, inquit, *Carthaginis potentia florente, circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationem eam prodidit ſcripto: ſicut ad extera Europæ noſcenda miſſus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius author eſt, Eudoxum quendam ſua ætate, cum Lathyrum Regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum Gades vſque peruectum: multoque ante eum Cœlius Antipater, vidiſſe ſe, qui nauigaſſet ex Hiſpania in Æthiopiam commercij gratia.* Quæ ſi ex fide ab illis authoribus narrata fuerunt, Carthaginenſibus, vt à Sidoniis ortis, ea gloria debetur, quod Africam ambiuerint nauigando. Quum autem ſuperiori ſeculo id Luſitanis acciderit, vt eadem nauigatione Indiam petentes Braſi-

liam casu inuenirent, potuit & primis illis temporibus euenisse vt in Americam abducerentur, qui illam colerent & incolis augerent.

13. Idem author scribit lib. 6. cap. 22. de Taprobane. *Hactenus à priscis memorata; nobis diligentior notitia Claudij principatu contigit, legatis etiam ex insula aduectis. Id accidit hoc modo. Annij Plocami, qui maris rubri vectigal à fisco redemerat, libertus circa Arabiam nauigans, Aquilonibus raptus præter Carmaniam decimo quinto die Hippuros portum eius inuectus*, &c. Taprobane autem hodie dicitur Samatra.

ANNOTATIO.

TAprobanen veterum; esse hodie Samatram, vulgo creditur: quamquam illa quæ Plinius ibidem scribit Samatrę non bène conueniant, Samatra enim maxima sui parte iacet intra Æquatorem & Tropicum Cancri: non poterant itaque incolæ mirari vmbras suas in nostrum cœlum cadere Sole existente in Tropico capricorni, aliaquè quæ ibi legatos aut narrasse aut miratos commemorat. Sed esto Samatra, hæc nauigatio haud ita mirabilis. Gaspar Varrerius in Commentario suo de Ophyra regione: *Vt à nobis*, inquit, *in quibusdam nostris Geographicis obseruationibus satis disputatum est, constat eam esse insulam Taprobanam, quæ*

bis

his temporibus eodem ipso pene nomine Seilam appellatur, quo iam olim, auctore Ptolomæo fuerit nuncupata. Et sic nauigatio ista adhuc minus mirabilis esset.

19. Narrant quoque, vnam Carthaginiensium nauem è mari Mauritaniæ à ventis orientalibus eò vsque fuisse abductam, vt in conspectum noui orbis veniret.

ANNOTATIO.

QVi hoc narrent, non adscribit Acosta, credo illum innuere locum in Admirandis Auscultationibus, quæ Aristoteli tribuuntur. Vbi ita legimus: *Extra columnas Herculis, aiunt in mari à Carthaginiensibus insulam fertilem desertámque inuentam: vt quæ tam siluarum copia quam fluminibus nauigationi idoneis abundet, cum reliquis fructibus floreat vehementer, distans à continente plurium dierum itinere: in qua cum Carthaginienses quidam ob soli fertilitatem connubia agitare ac habitare cœpissent, ferunt Præsides Carthaginiensium, ne quis deinceps insulam ingrederetur, pœna capitis interdixisse, incolasque ejecisse, ne coïtione (si illic habitare pergerent) facta insula principatum consequerentur, & Carthaginienses ea fœlicitatis parte priuarent.* Hæc quidam de Hispaniola acceperunt, verum alij affirmãt de aliqua alia Oceani insula accipienda; neque enim verisimile est Pœnos crebro tam

longinquam nauigationem ſuſcepiſſe. Alij opinãtur Pœnos illos delatos fuiſſe in Braſiliã, & Barbaros illos eſſe Punicæ originis.

15. Non eſt res noua, iis qui aliquam habent experientiam maris, interdum currere tempeſtates tam vehementes & duras, abſque vlla remiſſione. Accidit mihi quum in Indiam tenderem, primas ab Hiſpanis habitatas terras attingere, decimo quinto die poſtquam à Canariis ſolueram, & ſine dubio adhuc breuior fuiſſet nauigatio, ſi vela dediſſent orientali vento qui perflabat. Ita vt mihi valde veriſimile videatur, præteritis temporibus ad Indias veniſſe homines à furore ventorum ſuperatos, ſine ſuo propoſito.

ANNOTATIO.

FAteor id omnino veriſimile eſſe, poſtquam Oceanus extra Europam & Africam nauigari cœpit, ita vt hac via etiam incolæ in Americæ continentem & inſulas venire potuerint. Sed omnes ea via veniſſe mihi non videtur veriſimile, vti neque Acoſtæ.

16. Multa memoria eſt in Peruuia Gigantum, qui in illas partes venerint, quorum adhuc oſſa deformis magnitudinis reperiãtur iuxta Mantam & Porto Vieyo; & ſecũdum proportionem fuerint iſti homines triplo proceriores quã hodierni Indi. Aiunt

illos Gigantes venisse per mare, & bellum intulisse indigenis; & superba ædificia struxisse, & monstrant hodieque puteum factũ è lapidibus magni pretij. Dicunt præterea illos homines enormia peccata committentes, & potissimum illud contra naturam, ab igne è cælo deciduo cõsumptos & abolitos.

ANNOTATIO.

Gigantes in hisce terris Americæ fuisse satis probabile videtur: idem enim narrant Tlascaltecæ in noua Hispania de Chichimecis gigantibus. Acosta lib. 7. c. 3. *Nemo*, inquit, *miretur quod dicitur de istis gigantibus, quia etiam hodie inueniũtur ossa humana incredibilis magnitudinis. Quum Mexicæ agerem anno 1586. inciderũnt in eiusmodi gigantem sepultum in nostrorum prædio, quod dicitur Iesus del monte, & ostenderunt nobis molarem, qui superabat pugnum humanum, & eadem proportione cæteros, quem vidi, & miratus sum eius deformem magnitudinem.* Quin etiam hodie in variis partibus Americæ produ͂tur homines, qui proceritate multum superant homines nostri orbis. S. Scriptura etiam gigãtum meminit in Cananæa. Vnde mihi venit in mentem transmigrationem in Americam non diu post dispersionẽ gentium esse factam, sed mari in Americam venisse, vt Peruani volunt, id neutiquam

verisimile videtur. Nam magis probabile videtur Chichimecas illos contiguitate terrarum in vlteriora penetrasse, & conueniunt mores & vitia.

17. Adhæc narrant incolæ Ycæ & Aricæ, consueuisse se olim nauigare ad insulas remotas, & nauigabatur pellibus luporum marinorũ inflatis. Ita vt non desint indicia, mare meridionale nauigatum fuisse, antequam Hispani illuc venissent. Et liceat suspicari nouum orbem habitari cœpisse ab hominibus, qui à tempestatibus, & Aquilonibus in eum fuerint abrepti, quemadmodum demum factum est nostris temporibus. Et serio animaduertendum etiam, res naturales maximi momenti, maximam partem, magis casu repertas sine proposito, quam hominum industria aut diligentia: maxima pars herbarum salutarium, lapidum, plantarum, metallorum, vnionum, auri, magnetis, ambari, adamantis & similium rerum: earumque proprietates & facultates vsusque magis innotuerunt per accidentia & casu, quam arte & industria humana, vt appareat laudem & gloriam talium mirabilium, attribuendam esse magis diuinæ prouidentiæ Creatoris, quam ingenio hominum. Nam quæ nobis casu videntur fieri, Deus ex proposito ordinat.

18. Concludo itaque, (inquit Acosta cap

20.) esse probabile opinari, primos incolas in Americam naufragio & tempestate maris actos.

19. Sed offert se hîc difficultas, quæ me valde exercet, nimirum, licet demus, homines per mare venisse ad terras tam remotas, & ab iis nationes multiplicatas, quas videmus; verum de bestiis, quæ nascuntur in nouo orbe multæ & grandes, non video quomodo aggressi fuerint illas in naues imponere, & per mare vehere in Americam. Ratio est, quia cogimur dicere homines Americanos venisse ex Europa aut Asia, ne contradicamus S. Scripturæ, quæ manifesto docet, omnes homines descendere ab Adamo, itaque non potest dari alia origo Americanis. Et quum eadem diuina Scriptura dicat, omnes bestias & animalia terræ periisse, præter illa quæ in Arca fuerunt conseruata: necessarium quoque, propagationem eorundem animalium deducere ab iis quæ ex Arca prodierunt, in montibus Ararat, vbi illa constitit.

ANNOTATIO.

EST itaque hæc hypothesis necessaria, quam qui diuinæ Scripturæ credunt, in dubium vocare non possunt; omne genus humanum, omniaque animantia terrestria, denuo in orbe vniuerso propagata fuisse, ab illis hominibus & animalibus quæ

Deus in Arca Noachi voluit ſupereſſe diluuio. Et ſane hæc hypotheſis indaginem huius quæſtionis reddit duplo difficiliorem; è qua non facile nos expediemus, niſi terreſtris via inueniatur aut ſaltem anguſto freto dirempta.

20. Quare neceſſarium eſt viam reperire non minus per quam beſtiæ, quam per quam homines è noſtro orbe in nouum venerint.

21. S. Auguſtinus tractans hanc quæſtionem, (lib. 16. de Ciuit. Dei, cap. 7.) quomodo in quibuſdam inſulis reperiantur lupi, tigres, & aliæ feræ, quæ hominibus nulli vſui ſunt; nam elephantes, equos, boues, canes & animalia alia quæ hominibus ſeruiunt, non eſt difficile credere, induſtria humana eſſe traducta per mare in nauibus, quemadmodum hodie videmus ex oriente in Europam, & ex Europa in Peruuiam tam prolixa nauigatione fieri: verum animalia quæ nulli vſui ſeruiunt, ſed potius damnoſa ſunt, vt ſunt lupi, quomodo venerint in inſulas, ſi verum ſit, vti eſt, diluuium totam terram obruiſſe. Tractans hãc quæſtionem ſanctus & doctiſſimus Vir conatur ſe expedire ex hiſce anguſtiis dicendo; eiuſmodi beſtias tranaſſe ad inſulas, aut aliquem venationis cupiditate traduxiſſe, aut Dei ordinatione, terrã iuſſam illa producere, quemadmodum in prima creatione Deus dixit:

Producat terra animam viuentem in suo genere, iumenta & animalia reptantia & feras campestres secundum suas species.

22. Verum si applicemus hanc solutionem ad nostrum propositum, magis impeditur negotium. Nam incipiendo à postremo, non est conueniens ordini naturali, neque conforme gubernationi à Deo constitutæ, animalia perfecta, qualia leones, tigres, lupi, producantur è terra sine generatione. Eo modo producuntur ranæ, glires & apes, & alia animalia imperfecta. Sed quare Scriptura sacra ita particulatim dicit; Accipies de omnibus animalibus & auibus cæli septem & septem, mares & fœminas, vt generatio earum seruetur super ternam, si mundus post diluuium illas habiturus erat per nouum modum productionis extra conjunctionem maris & fœmellæ? & adhuc alia quæstio superest, si secundum hanc opinionem terrâ nata fuerunt eiusmodi animalia, cur non reperiantur in omnibus terris & insulis? quia iam non consideratur ordo naturalis multiplicandi, sed sola liberalitas Creatoris.

ANNOTATIO.

REcte rejicit hanc solutionem, sed cur ranas aut mures numeret inter animalia imperfecta, non video, quum cer-

tum sit hæc ordinario more & coire & gestare & parere: illas quidem vt pisces; hos vero vt alia animalia terrestria.

23. Traducta fuisse eiusmodi animalia ad venatum, (quæ est altera responsio) non puto incredibile, quia millies videmus Principes & magnates magnificentiæ tantum causa alere in caueis leones, vrsos & alias feras, præsertim quum à longinquis regionibus sunt petitæ. Verum credere de lupis & vulpibus, & de aliis eiusmodi animalibus vilibus & inutilibus, quæque tantum faciunt ad damnum inferendum pecoribus, ad venatum accersita esse per mare, omnino caret ratione. Quis sibi persuadeat, homines nauigatione tam longinqua studuisse in Peruuiam ducere vulpes, maxime eas quas vocant Annas, genus tam obscœnum & fœtidum quam vnquam viderim? Quis dicat traduxisse leones & tigrides? Difficillimum & mirabile fuerit homines in tam prolixo itinere tempestatibus actos, vt diximus, vitam potuisse conseruare, quanto magis vehere vulpes & lupos & illos alere in mari; ridiculum fuerit illud vel imaginari. Porro si venerint per mare, solum restat vt tranauerint. Id possibile est & facile, quantum ad insulas quæ parum distant ab aliis, aut à continente; constat enim experientia eiusmodi animantia

dies noctesque integras aliquando in graui necessitate natare, & tandem in terram euadere. Verum hoc intelligendum de minoribus fretis. Nam Oceanus noster rideret eiusmodi natatores, siquidem & auibus maximi volatus deficiunt alæ ad transeundum tantum abyssum. Videntur quidem aues, quæ volant centum leucas, vti sæpe nauigantes conspeximus, sed totum Oceanum volando transire impossibile aut saltem difficile.

29. Hæc cum ita se habeant, quam viam aperiemus bestiis & auibus in Americam? quo pacto transire potuerunt ab vno orbe ad alterũ? Hic discursus suggerit mihi grandem coniecturam, opinari nouum orbem quem vocamus Indias, non esse omnino diuisum & diremtum ab altero orbe. Et vt meam opinionem proferam, credo iam diu, vtramque terram alicubi coniungi, aut saltem valde vicinas esse. Hactenus saltem non liquet contrarium.

ANNOTATIO.

HÆc sane via insistenda est ad homines & animalia terrestria in vastam hanc continentem introducendum: de auibus non est quod solliciti simus. Nam vt nauigationibus siue ex instituto siue casu aliquid tribuamus; illis viis tanta hominum multitudo propagari non potuit; neque quadru-

pedum variæ ſpecies in illas regiones tradu-ci: neque antiquioribus ſeculis tam viſitate nauigatum fuiſſe comperimus. A Tyriis & Sidoniis & ab eorum colonis Pænis hæc induſtria cœpit & ſucceſſu temporis creuit.

25. Nam verſus polum Arcticum, quem vocant Septentriones, non eſt detecta aut cognita tota longitudo terræ, & non deſunt multi, qui affirment ſupra Floridam terram latiſſimè patere ad Arctum & pertingere ad mare Scythicum aut etiam ad Germanicum.

Annotatio.

QVo vſque orarum ductus ab Cornu Floridæ cui Cuba obiacet, verſus Arctum ſe portendat, multorum nauigationibus iam ſatis cognitum eſt; & ſuperioribus annis, Anglorum imprimis induſtria & diligentia, patuit Continentem ſeptentrionalem Americæ, illa regione, nullo freto diuiſam eſſe, per quod ad Aſiam penetrari poſſit (quod quærebatur imprimis) ſed coniunctas eſſe terras illas omnes, vtcunque vaſti Sinus in illas incurrant, & continentem multis locis magno interuallo ſeparent. Sed hoc ſimul experientia docuit, illas regiones tanto frigore aduri, tam alta niue fere omnibus anni tempeſtatibus opprimi, vt non niſi difficillimus ea parte tranſitus imaginari poſſit. Ad hæc iam ſatis exploratum

omnem illam regionem, & imprimis Gronlandiam, quæ proxime ad Europam accedit, satis lato freto diuisam esse ab extremo Norvvegiæ, qua latissime ad mare Germanicum patet, promontorio, quod vocant *de Northcaap*, vt omnino coniunctio, magno citra polum Arctoum gyro, apud Cathayam, & extra circulum Arcticum sit quærenda. Atque hæc via mihi semper maxime procliuis, neque difficilis visa, atque adeo compendiosa, si animaduertamus vbi Arca Noæ constiterit, vbi primi illi gentium propagatores habitarint, vnde ad orbem habitatoribus implendum fuerint profecti, quò illos qui orienti Soli obuiam ire in animum induxerant, erat procliue proficisci: nam mediam regionem inter calorem nimium & frigus sectatos omnino probabile est, & aspera quæque, atque horrida vitasse: & quum nauigandi scientia nondum inuenta esset, terrestri itinere processisse, vbicumque mare alicuius latitudinis erat obuiũ, in latera se diffudisse, vbi breue & angustum, ratibus aut aliis adminiculis quæ necessitas inuenit, industria postea auxit, traiecisse. Ab extremo autem Europæ cornu, quod iam diximus, ad promontorium vsque Bonæ-spei maximus abyssus interest inter Europam atque Africam, & Americam vtramque.

26. Alij suggerunt, fuisse, qui nauigantes

ſecus has oras retulerint *Bacalaos*(ita vocat terras poſt Floridam) excurrere pene ad fines ipſius Europæ.

Annotatio.

Ita eſt, nam Gronlandia quæ continua eſt cum reliquis Americæ Septentrionalis prouinciis, ex aduerſo reſpondet promontorio Arctoo Europę ad extremum limitem Lappiæ vt ante diximus, ſed ibidem ſatis lato interuallo, an alibi propius Aſiæ accedat, hoc adhuc quærimus.

27. Porro vltra Promontorium Mendocinum ad mare meridionale non magis ſcitur quo vſque terra procedat, niſi quod omnes dicant in immenſum currere.

Annotatio.

HÆc demum regio eſt, quam veriſimile eſt cum Aſia ſe coniungere. Promontorium quidem *Mendocinum* (quod notum eſt, quia venientes à Philippinis id ſolent velificando adire, & deinceps ſecus oram curſum verſus nouam Hiſpaniam inſtituere) adhuc longius abeſt ad ora Aſiæ, & Californiæ continens (niſi forte ſit Inſula, vt tabulæ quædam Hydrographicæ oſtentant) ab illo magis magiſque declinat verſus Corum & ad illud, non magis famoſum, quam incertū, fretum Anian. Si tamen audiamus eos qui inquiſitioni eius operam

dederũt, fretum illud quo magis ad Arctum promoueris, eò magis se cogit in angustias; vt maxime credibile sit è regione extremæ Asię haud admodum latum esse & forte non latius quam Gaditanum fretum aut Magallanicum. Præterea multis exemplis doceri potest, freta successu temporis latiora fieri, æstu vtrimque littora arrodente: ita vt non liceat dicere multa olim ita fuisse vti hodie sunt. Multum vbique Oceanus sibi sumit, & nunc altum æquor est vbi quondam terra fuit. Quid multa? omnino mihi persuadeo, hac potissimum parte hominibus & animantibus ad Americam aditum esse factum.

28. Sed conuertamus nos ad polum antarcticon, nemo est qui sciat, vbi desinat terra, quæ iacet vltra fretum Magellanicum. Episcopi Placentiæ nauis enauigato Freto retulit, se semper vidisse terram; idem affirmauit & gubernator Fernandus Lamerus, qui tempestate actus fuerat duos aut tres gradus præter Fretum.

ANNOTATIO.

VEram huius regionis faciem nostrorum nauigationes tandem aperuerũt; Freto ad Austrum obiacent plurimæ insulæ, extra eas patentissimum est mare & versus Austrum & versus Fauonium. Nusquam

terra coniungitur aut angusto freto diuiditur nisi versus orientem & nouã Guineam, quam vocant; in Indico mari etiam plurimæ insulæ obseruatæ, aliæ latioribus, aliæ angustioribus fretis à se inuicem & à continente Asiæ diuisæ. Proximè ad continentem Asiæ accedunt Philippinæ è regione Sinæ. Bornea & Samatra ex aduerso Malaccæ. Madagascar quidem & Africæ proxima est, sed extra eam patentissimum est mare nec satis exploratum. Ita vt nullus aditus hac parte ad Americam pateat nisi per terras illas quæ fretum Lemaire, ingredientibus ab Arcto, ad sinistram sunt.

29. Ita vt non sit ratio in contrarium, aut experientia, quæ destruat coniecturã meam aut opinionem, totam terram coniungi in aliqua parte, aut saltem propius accedere. Si id verum est, quemadmodum mihi videtur: facile est respondere ad dubium tam difficile, quod proposuimus, quomodo primi incolæ in Americam transiuerint: respondebitur enim, non tam nauigando per mare, quam ambulando per terram eo transiuisse: idque mutando loca pedetentim, ita enim sine cura aut incoluerint iam inuentas terras, aut alias quæsiuerint, atque ita successu temporis impleuerint Americam tot nationes, gentes & linguæ.

ANNOTATIO.

OMnino necesse est ita credere, & prouidentiæ Creatoris hoc maxime congruum est, quum vniuersum orbem incolis impleri voluerit, commodam viam reliquisse qua illud perficeretur. Mare nauigare magis ab audacia hominum natum est quam ab instituto Dei, qui terram hominibus dedit, vti piscibus mare: licet nusquam eius prouidentia absit.

30. Adiuuanr sententiam hanc quam exposuimus, indicia quæ se offerunt iis qui attente aduerterint quomodo Indiæ habitentur. Nam vbicumque reperitur insula paulo remotior à continente aut aliis insulis, qualis Bermuda, omnino sine incolis reperitur. Ad id allegatur, quod in nulla parte Americæ repertæ fuerint naues grandes, quales requiruntur ad trajiciendum patentius mare. Reperiuntur ibidem rates, piragnæ, Canoæ, quæ omnes minores sunt lembis, quos vocamus chalupas: talibus solis vtebantur Americani, cum quibus in altum prouehi non poterant sine manifesto discrimine: & etiamsi grandes naues habuissent, ignorabant vsum pixidis magneticæ, astrolabij atque quadrantis. Si octodecim dies fuissent sine conspectu terræ, omnino perire necesse fuisset. Videmus quasdam insulas incolis

Americanis frequentissimas & nauigationes ipsorum vsitatissimas : sed quales dixi, quas perficere poterant minoribus illis cymbis sine pixide nautica.

21. Quum Americani degentes iuxta Tumbez (*vallis est in Peruuia*) primum viderent Hispanos nostros allabentes & conspicerent grandia vela expansa, nauesque grandiores, stabant attoniti : & quum non possent in animum inducere esse naues, quia nunquam eius formæ aut molis viderant, credebant primo esse rupes extantes in mari : sed cum viderent promouere, neque absorberi, præ metu obstupescebant aliquandiu, donec animaduerterent homines barbatos in illis discurrere, tum vero crediderunt esse dæmones, aut gentem è cœlo delatam. Ex quo satis apparet quam alienum sit ab Americanis habuisse aut naues aut vllam earum cognitionem.

ANNOTATIO.

ATtendat hæc Vir Clarissimus, qui è Sinis incolas in Peruuiam nauibus adducit. Et consideret præterea à Lima & omni pene ora illius Americæ meridionalis, ad insulas Philippinas quæ Sinis obiacent, interuallum esse duarum millium & sexcentarum leucarum, neque nauigationem illam hodie, ventis semper secundis, tantaque nauigandi industria minus quam

duobus

duobus mensibus absolui. A Philippinis ad Americam longe aliam rationem esse ineundam, cum venti intra tropicos semper sint aduersi, & varij extra tropicum quærendi sint, & longissimo gyro oræ obeundæ. Ad ipsam Peruuiæ oram pene omnibus anni mensibus regnant venti Australes, ita vt & à Panama ad Limam longa & difficilis sit nauigatio præterquam tribus ad summum mensibus.

32. Est & alia ratio quæ confirmat opinionem iam dictam, animalia nimirum illa quæ diximus, non esse credibile nauibus aduecta ab hominibus, quia reperiuntur quidem in Continente, non autem in Insulis, quæ distant à Continente vel quatridui nauigatione.

33. Inquisiui hanc rem diligentissime, quia videbam sententiam meam eâ maxime confirmari, Americam, Europam, Asiam, Africam alicubi contiguas esse aut saltem vicinas. Reperiuntur in America multæ feræ, vti leones, licet neque magnitudine neque ferocia, ne colore quidem cum Africanis sint comparandi: item tigres, admodum sæuæ, licet Americanis magis sint infestæ, quam Hispanis: sunt ibidem & vrsi licet pauci, Iaualies & vulpes pene innumeræ. Si hæc animalia quæsiueris in Insulis, Cuba, Hispaniola, Iamaica, aut Margarita, Dominicaue, frustra fueris. Accedit quod ne qui-

dem istæ Insulæ licet amplæ & fertiles, ante Hispanorum aduentum habuerint etiam alia animalia grandia, quæ vsui seruiunt: & iam possident innumerabiles equos, tauros, vaccas, canes, porcos: & tam excessiuo numero, vt vaccæ hodie dominos non habeant, quia in immensum multiplicantur: Hispani tantum coriis eorum commercia exercent, carnium nulla cura. Canes quoque ita multiplicati sunt, vt turmatim vagentur, atque ita feroces sunt facti & sæui, vt pecori maximam cladem inferant, haud minus quam alibi lupi. Non solum autem carent feris, sed & multis auibus. Habent quidem multos Psittacos & alias quasdam auiculas quæ longe volant, verùm paucas. Perdices non memini ibi vidisse aut audiuisse ibi reperiri, cum sint in Peruuia: multo minus Peruuiæ familiaria animalia, Guanacos & vicunnas, caprearum genus celerrimum; aut oues illas Indicas, quibus in Peruuia pro iumentis vtuntur: Cum horum omnium in Continente maxima sit copia.

34. Fateor, quendam sociorum nostrorum asserere se in insula quadam vidisse tigres: verum cum quærerem quantum ista distaret à Continente, respondit sex aut octo ad summum leucas: ita vt non sit dubium tranare potuisse.

35. Ex quibus indiciis colligi potest,

incolas in Americam transiisse potius terrâ quam mari, aut si vlla nauigatio intercessit, non fuisse longam aut difficilem, cum reuera vnus orbis alteri continuus sit aut saltem aliqua parte vicinus.

ANNOTATIO.

HÆc ergo P. Iosephi Acostæ sententia, quam & maxime probabilem puto, nam cæteræ viæ per mare minus sufficientes videntur ad tantam Continentem & Insulas implendum. Refutat deinceps cap. 22. eorum opinionem qui volebant incolas in Americam transisse, per insulam illam Atlanticam, de qua Plato in Timæo. Locus Platonis ita se habet.

Scripta enim illa narrant, quantas olim vires vestra ciuitas compescuerit, eorum hominum qui è mari Atlantico erumpentes, vno impetu vastitatem in vniuersam Europam & Asiam importabant. Peruuium enim tunc erat Atlanticum mare. Insulam autem in ora maris adituque ad eas angustias, quas vos Herculis columnas vocatis, extitisse. Illam vero insulam Libya & Asia maiorem atque ampliorem, è qua ad alias insulas facilis esset traiectus: ex insulis vero illis ad eam quoque continentem, quæ è regione sita est, & in illo quidem mari, quod proprio & peculiari nomine Pontus nuncupatur: nam ad eum locũ, intra

maris illius angustias, apparet portus arcto quodam & tenui aditu : ea vero terra quæ mare illud quod proprie Πέλαγος *vocatur, cingit ambitque, vere Continens appellatur.*

Posteriora hæc in Græcis ita se habent, Ἡ δὲ νῆσος ἅμα Λιβύης ἦν καὶ Ἀσίας μείζων ἐξ ἧς ἐπιβατὸν ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσοις τοῖς τότ᾽ ἐγίγνετο πορευομένοις. ἐκ δὲ τῶν νήσων ἐπὶ τὴν καταντικρὺ πᾶσαν ἤπειρον, τὴν περὶ τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον πόντον. τάδε μὲν γὰρ ὅσα ἐντὸς τοῦ στόματος οὗ λέγομεν, φαίνεται λιμὴν στενόν τινα εἴσπλουν ἔχων. ἐκεῖνο δὲ πέλαγος ὄντως, ἥτε περιέχουσα αὐτὸ γῆ παντελῶς ἀληθῶς, ὀρθότατ᾽ ἂν λέγοιτο ἤπειρος. Sensus est mare illud quod extra angustias illas ad columnas Herculis est vere Pontum & Pelagus esse, quum illud quod intra est potius portus angusto aditu videri possit; & vere Continentem dici vniuersam illam terram quæ vndequaque Pontum illum verum ambit. Ex quo apparet antiquitus creditum, Pontum illum verum, quem hodie Oceanum dicimus, vndique à terra ambiri, quæ vere Continens dici debeat. Quod conuenit cum sententia Acostæ. Deinde videri ex his Antiquos aliquam saltem cognitionem habuisse illius continentis quę est vltra Oceanum è directo Europæ atque Africæ opposita. Commemorat deinde bella quæ Atheniensium maiores cum insulanis Atlanticæ & aliarum insula-

rum regibus gesserant. Et adiungit denique. Post autem quum terræ motuum & diluuiorum intemperies extitisset, vnius noctis & diei spatio, omne illud bellicosorum hominum genus in terram abſorptum fuit, illaque etiam Atlantica insula maris fluctibus plane obuoluta omnino disparuit. Vnde & illud mare traiectu difficile est, quum lutum adhuc copiosum ex Insulæ illius reliquiis remanserit. Dixerat ante: τότε γὰρ πορεύσιμον ἦν τὸ ἐκεῖ πέλαγος. nunc dicit; ἄπορον καὶ ἀδιερεύνητον γέγονε. Animaduertendum autem Critiam hæc referre à Solone accepta, narrata autem ab Ægyptio Sacerdote, facta denique ante diluuium illud quod Athenienses tempore Deucalionis & Pyrrhę factum meminerant. Dicit ergo Ægyptius ille aliam fuisse orbis faciem ante diluuium, quam sit hodie. Nihil itaque hæc narratio, licet vera esset, nos adiuuaret, qui hominum propagationem post diluuium quærimus. Quomodo autem Acosta opinionem illam refellat, apud ipsum requiratur.

Refellit deinceps illorum opinionem, qui è loco Esdræ libri quarti capite 13. colligebant Americanos originem traxisse à Iudæis. cap.23. Argumenta eius in contrarium sunt hæc:

1. Hebræi vsi sunt literis, inter Americanos nullum earum vestigium apparet.

2. Hebræi erant cupidi nummorum, Americani illos contemnunt.

3. Iudæi si non circumciderentur, non habebant se pro Iudæis: Americani se non circumcidunt, nec hanc cærimoniam vnquam vsurparunt, vti multi in Æthiopia atque Oriente.

4. Iudæi semper studiose conseruarunt linguam & antiquitates suas, in tantum vt hodieque in omnibus partibus, quibus viuunt, ab aliis omnibus differant: quomodo fieri posset vt in sola America, obliti fuerint generis sui, legis, cæremoniarum, Messiæ & totius Iudaismi?

Prosequitur deinde cap. 24. Quare tam difficile sit primam Americanorum originem probare. Verum, inquit, facilius est refellere quæ falso traduntur de origine Americanorum, quam determinare veritatem. Quia inter illos non reperiuntur scripta, aut certa monumenta primorum fundatorum. Et in libris eorum quibus literæ fuerunt, nullum vestigium noui orbis apparet, siquidem antiquioribus multis neque homines, neque terra, ne quidem cælum videbatur, nisi quod erat in hisce partibus: pro temerario itaque habendus, qui audeat promittere se veram originem Americanorum traditurum. Interea superficialiter & per coniecturam possumus colligere ex iis quæ dicta sunt, genus hominum paulatim commigrasse, do-

nec peruenerit ad nouum orbem, adiuuante continuitate aut vicinitate terrarum: & aliquando nauigatione; & hunc ordinem procedendi fuisse; non autem classe ex instituto parata, neque magno naufragio. Quanquam & horum aliquid ex parte esse potuerit; nã quum regiones istæ amplissimæ sint & innumeræ in illis nationes; credibile est vnos hoc, alios alio modo in illas terras venisse. In eo tamen potissimum acquiesco, continuitate aut vicinitate omnium terrarum factum esse vt America incolas acciperet. Persuadeo autem mihi, non esse multa millia annorum, ex quo America habitari cœpit, & eos qui primi illam sunt ingressi, fuisse potius homines siluestres & venatores, quam è Republica & politos. Et quod intrarint in nouum illum orbem, quia à patria sua aberrauerant, aut quia angustias patiebantur & cogebantur nouas sedes quærere: quibus inuentis sensim illas terras colere cœperint, non habentes legem præter paululum lucis naturalis, idque multum obscuratæ; & forte aliquas consuetudines patrias reliquas.

ANNOTATIO.

SI recte mentem Acostæ capio, vult haud supra mille aut ad summum duo millia annorum Americam habitari cœpisse. A di-

luuio vniuersali non sunt nisi 3935 anni. In continente autem Americæ & in Insulis illi adiacentibus innumeræ pene repertæ fuerunt hominum Myriades. Et licet Hispanorum sæuitia plurimas Myriades deleuerit, (de quo videndus Bartholomæus de las Casas) tamen pleræque Continentis partes adhuc incolis sunt frequentissimæ. Quare magis persuadeor statim post dispersionem posterorum Noachi etiam in hanc orbis partem incolas venisse: adductus inter cætera mirandis illis & vastis ædificiorum molibus, de quibus authores Hispani in Mexicana; sed potissimum in Peruuia faciunt fidem.

Quanquam, inquit Acosta, non sit incredibile, licet venissent è terris politicis & bene gubernatis, oblitos fuisse omnium tam longo tempore & exiguo vsu: siquidem notum est, etiam in Hispania & Italia reperiri greges quibus præter gestum & figuram nihil humani est reliquum. Ita vt per illum modum infinita barbaries in nouo mundo obtinuerit cap. 25. Intelligere ea quæ ipsi Americani de suis principiis & origine solent narrare, non est magni momenti, siquidem magis somnia videntur, quam historiæ. Communiter viget inter illos grandis notitia & plurimus sermo de diluuio; verum non bene determinari potest, vtrum diluuium de quo loquuntur sit vni-

uerſale cuius ſancta Scriptura meminit, an aliquod aliud particulare diluuium ſeu inũdatio illarum regionum in quibus ipſi habitabant: præſertim quum quidam viri experientia ſingulari dicant, ibidem clara ſigna videri alicuius magnæ inundationis. Magis accedo ad illorum ſententiam, qui putant veſtigia & ſigna diluuii, non eſſe eius quod tempore Noachi accidit, ſed alicuius particularis, quale id quod prodit Plato, aut Deucalionis de quo Poetæ.

ANNOTATIO.

NOn video cur Americani non potuerint habere aliquam obſcuram memoriam diluuii vniuerſalis: nam ſi viris doctis credimus, quæcunque Poëtæ & alii Scriptores Græci de diluuio Deucalionis ſcripſerunt, ea quoque ex obſcura notitia illius vniuerſalis manarunt, quam ipſi ſuis fabulis inquinarunt. Quanquam haud ignorem etiam grandes inundationes in variis partibus poſtea fuiſſe.

Quomodocunque ſe res habeat, inquit Acoſta, dicunt Americani, illo ſuo diluuio omnes homines fuiſſe deletos, narrantque è grandi lacu Titicaca prodiiſſe Viracochã, qui ſedem fixerit in Tiaguanaco, vbi adhuc viſuntur ruinæ & rudera antiquorum & mirabilium ædificiorum, atque inde tranſiiſſe ad oppidum Cuſco, & ita genus humanum

denuo cœpisse multiplicari. Ostendunt in eodem lacu paruam insulam, in qua Sol se abscondit & seruauit, & propterea antiquitus ipsi ibidem immolabant non modo oues, sed & homines. Alii narrant è quadam specu per fenestram exsiliisse sex aut nescio quot, homines, eosque initium dedisse generi humano, in loco qui ob eam causam ipsis *Pacari Tampo* dicitur. Atque ideo opinantur *Tambos* antiquissimos hominum esse. Hinc aiunt ortum *Mangocapam*, quem authorem & caput Ingarum agnoscunt; & ab eo duas familias ortas. vnam Hanan Cuzco, alteram Vrincuzco, Referunt reges Ingas, quum bellum inferrent & plures prouincias subiugarent, hanc rationem attulisse, omnes gentes illis obsequium debere; quia ex suo genere & patria totus mundus erat restitutus. Et quod ipsis reuelata erat è cœlo vera religio & cultus. Et quid opus plura addere, siquidem omnia scatent mendacio & carent ratione?

Annotatio.

Qvanquam hæc fabulis anilibus sint inquinata, ostendunt tamen illos obscuram quandam diluuii cognitionem habuisse; & ne Græci quidem melius de diluuio sunt commenti. Nam qui sex aut plures è quadam specu prodiisse asserunt,

haud longe abeunt ab hiſtoria, niſi quod malè applicant ad ſuas terras. Idem & à Græcis factum: quare multi credunt Deucalionis diluuium Græciæ peculiare fuiſſe: in quo eos falli credo.

Homines docti, inquit Acoſta, affirmant & ſcribunt, omnia monumenta & relationes Americanorum, non aſcendere ſupra quadringentos annos, ſuperiora eſſe meras tenebras, è quibus nihil certi poteſt erui. Neque mirum hoc videri poteſt: nam cum deſtituantur libris & Scriptura, cuius loco habent ſibi familiares Quipocamayos, multum & difficile eſt, quod quadringentorum annorum rationem poſſunt reddere. Quum diligenter inquirerem in ipſorum originem, & ex ipſis quærerem, è quibus terris & à qua gente, in illam regionem veniſſent, in qua agunt, tantum abfuit vt mihi rationem redderent, vt plane profiterentur, ſe in illo nouo orbe creatos; quod aliter ipſis perſuaſi ex noſtra fide, quæ docet omnes homines ab vno deſcendere. Coniecturæ ſunt admodum claræ, illos diu vixiſſe ſine Regibus aut Republica iuncta, ſed egiſſe per vicos vt hodie Floridani, & Chiriguanæ & Braſilienſes, aliæque multæ nationes, quæ non parent Regibus, ſed occaſione aliqua pacis aut belli, eligunt ſibi duces. Verum ſucceſſu temporis aliqui qui aut viribus, aut induſtria cæteros anteibant,

cœperunt dominari & imperare, vt antiquitus Nembroth: & ſenſim augmentum accipientes, fundarunt regna Peru & Mexico, quæ noſtri Hiſpani inuenerunt: vtrique autem Peruani & Mexicani licet & ipſi barbari eſſent, præcellebant tamen multum cæteris nationibus.

Sententia Marci Lescarboti *in Hiſtoria Nouæ Franciæ lib.* I. *c.* III.

SCio multos poſtquam terræ noui orbis, quas appellamus Indiam Occidentalem, eſſent inuentæ exercuiſſe ſe in inquirendo, per quas vias, hæ terræ incolas poſt diluuium acceperint; quod eo difficilius eſt, quia ab vno polo ad alterum orbis iſte disiunctus eſt à noſtro, patentiſſimo mari, ita vt non videantur homines aut potuiſſe aut auſi fuiſſe illud tranſire ante poſteriora hæc ſæcula: ſaltem non extat vlla eius rei mentio in libris & monumentis quæ antiquitas nobis reliquit.

Prima Opinio.

QVidam vſi ſunt quibuſdam prophetiis & reuelationibus è Sacra Scriptura arreptis vt docerent, quidam Hiſpanos, alii Iudæos ad incolendum hunc nouum orbem veniſſe.

ANNOTATIO.

CItat primò locum Abdiæ, qui in Vet. Translat. ita ſe habet: *Et tranſmigratio exercitus huius filiorum Iſraël omnia loca Chananæorum, vſque ad Sareptam & tranſmigratio Ieruſalem quæ in Boſphoro eſt, poſſidebit ciuitates Auſtri.* Annotant autem Sareptam poſitum pro Zarphat; & eſſe Galliam. Et Boſphorum pro Sepharad, id eſt Hiſpania. Ioſephus de Acoſta lib. 1. c. 15. Non deſunt, inquit, qui affirment, ante in diuinis literis eſſe prædictum nouum orbem conuerſum iri ad Chriſtum, idque per Hiſpanos: & citant ad hoc propoſitum prophetiã Abdiæ ſub finem: Et tranſmigratio, &c. Et citat in hunc finem, Guid. Boderianum ex epiſtol. ad Philippum Catholicum Reg. in Quinto Tom. Sac. Bibl. & Zumarragam in Hiſpan. Hiſtor. Guido autem Fabritius hoc tantum dicit: Ex vniuerſi orbis terrarum nationibus duas tantummodo gentes diuinus Spiritus in Abdię vaticinio commemorauit, quibus potiſſimum vteretur ad exteras quaſque nationes Auſtri in ordinem ſub ſe redigendas, Gallicam ſcilicet & Hiſpanicam, vt ex ſequentibus Abdiæ verbis conſtat: Et tranſmigratio exercitus huius filiorum Iſraël, qui Cananæi ſunt (hoc eſt, humiliati & mercimoniis addicti) vſque in

Tzarphath Galliam & transmigratio Ierusalem, quæ est in Sepharad, Hispania, possidebunt ciuitates Austri. Zamarragam videre non licuit: sed Boderianus nihil de Gentium Americanarum conuersione: quare & Acosta recte authoritatem huius testimonij rejicit: quamquam concedat haud dubio in S. Scriptura prædictiones reperiri de toto orbe nouo etiam conuertendo ad Christum. Videat totum caput qui volet. De locis è iv. Esdræ iam supra dictum à Clariss. Grotio. Sed D. Lescarbotus hîc male confundit conuersionem Americanorum cum prima eorumdem origine. Supra autem iam ostendimus non esse vero absimile ex Hispania iam ante multa sæcula & antequam Christi fidem fuissent amplexi, incolas in Americam venisse.

Secvnda Opinio.

Alij, inquit Lescarbotus, opinati sunt progeniem esse Chami eò deductam per Dei punitionem, quum Iosua inciperet intrare in terram Chanaan & possessionem illius capere; S. Scriptura testante, incolas eius ita fuisse attonitos vt animo deficerēt: & ita potuit fieri vt maiores Americanorum, ab Israëlitis fugati ascenderint naues, & à tempestatibus acti eiecti fuerint in Americam. Quod confirmari videtur ab eo quid

ſcriptum eſt in lib. Sapientiæ qui dicitur Salomonis, nimirum Chananæos ante aduentum Iſraëlitarum in ipſorum prouincias, fuiſſe Anthropophagos, quemadmodum plurimi ſunt in America.

ANNOTATIO.

CItat Sapient.c.12. v. 4. & 5. vbi dicitur; & liberorum occiſores immiſericordes & viſcera comedentes humanarum carnium. De immolatione quidem liberorum meminit Dei verbum, nuſquam autem de eſu carnium aut viſcerum humanorum: Sed quomodo Chananæi, vt ſe maxime mari commiſiſſent, potuerunt expelli in Americam? totum mare mediterraneum enauigandum erat, & anguſtiæ inter columnas Herculis ſuperandæ, & tum denique Oceanus penetrandus. Id vero nullam habet veriſimilitudinem. Si ad oram Atlantici Oceani habitaſſent, aliquid fidei mereretur hæc coniectura. Nec opus eſt Anthropophagos è Cananęa accerſere, etiam in Æthiopia produntur à Plinio lib. 6. c. 30. item in Scythia lib. 4. c.12. & in eadem vſque ad promontorium Tabin lib. 6. c. 17. & alibi in eadem lib. 6. c. 2. Facilius autem terreſtri itinere è Scythia Anthropophagos in Americam introduxeris; vt hoc etiam non leue indicium ſit è Scythia incolas in Americam tranſiuiſ-

ſe, licet iam longius ab origine reperiantur, quod minime mirum ſi tranſmigrationes gentium temporum ſucceſſu factas animad-uertamus.

Et vt illos, inquit Leſcarbotus, adhuc porro iuuem, adiungo multos Americanorum ſaltare ſuper ignes, quum dæmones ſuos inuocant, quemadmodum & Chananæi faciebant.

Annotatio.

SEd ſunt rationes magis probabiles quam hæc; inter quas, non videntur à veritate aberrare, qui dicunt, quoſdam nautas, mercatoreſque peregrinantes, tempeſtate aliqua ventorum correptos in mari, cui non poterant reſiſtere fuiſſe abreptos ad has terras atque ibidem naufragium feciſſe; & cum penitus nudi eſſent & omnium rerum egeni, coacti fuerunt venatu & piſcatura vitam tolerare, & ſe amicire pellibus ferarum captarum: qui aliquo modo repleuerint illas terras (nam fere tantum ora maritima & ripe fluminum habitantur, ſaltem in illis partibus quæ Galliæ ex aduerſo reſpondent) & licet ante habuiſſent aliquam Dei cognitionem, ea ſenſim euanuit, inſtitutorum inopia, quemadmodum & in multis partibus noſtri orbis poſt diluuium factum videmus. Et plurima eiuſmodi caſu facta

tam

tam ab Oriente, quam Meridie atque Arcto, & intermediis regionibus, potuerunt parti illi occidentali incolas dare. Quæ res non est ſine exemplo, etiam familiari & domeſtico. Nam anno 1598. Marchio de la Roche Brito Armoricus, quum in animum induxiſſet colonias in Nouam Franciam deducere, permiſſu Regis, duxit numerum hominum ſecum, quos (quia ignorabat adhuc regionum ſitum) expoſuit in Inſulam *de Sable*, quæ ſita eſt XX leuc. à promontorio Britonum verſus Africum: ad latitudinem XLIV graduum. Ipſe autem profectus eſt ad inſpiciendum vicinas terras & gentium mores & aliquem opportunum portum inueſtigandum. Inde reuertens vento aduerſo ita fuit abreptus vt in Galliam redire cogeretur: Captuſque à Duce de Mercure ſuos per quinquennium deſtituit, qui toto eo tempore piſcibus vitam tolerarunt & lacte quarumdem vaccarum quæ illò ductæ fuerant tempore Franciſci I. Regis, à Barone *de Leri*, &c. qui Vir magni animi eò colonias deducere tentauerat: ſed quum nimis diu in mari oberraſſet, coactus fuit vaccas, porcos ibidem exponere. Rex demum præcepit ſuis qui piſcatum exibant ad Terram nouam, relictos illos à Marchione reducere; qui circiter duodecim è numero quadraginta aut quinquaginta ſuperſtites reduxerunt in Galliam veſtitos pellibus

luporum marinorum. En quo pacto barbaræ illæ gentes potuerint propagari & multiplicari. Nam si illi ibidem fuissent relicti cum fœminis, ipsi aut ipsorum posteri sensim similes facti fuissent populis Nouæ Franciæ & cognitionem Dei amisissent. Et possem hoc loco exclamare cum Apostolo; *O profundas diuitias sapientiæ & scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt iudicia eius & inuestigabiles viæ eius! quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?* Si quis objiciat contra ea quæ iam dixi, id non potuisse fieri, quia inusitatum est fœminas secum ducere in nauigationes. Respondebo, id quidem hodie dici posse, sed superioribus seculis rem aliter se habuisse quibus fœminæ erant fortiores, & audaciæ masculæ: quum hodie deliciæ vtrumque sexum degenerem fecerint. Et tamen adhuc videmus fœminas sequi maritos suos in mari. Et vna suffecerit ad mundum implendum, quemadmodum videmus ab vna prima matre totum genus humanum fluxisse.

Verum, vt redeam ad institutum, habeo aliud argumentum, quo doceri potest, eas gentes casu ad illas terras venisse, vt diximus, & ortas esse ab aliqua gente, quæ instructa fuerit è lege diuina. Id est, cum Poutrincourtius quodam tempore sermones sereret cum Capitaneo barbarorum, cui no-

men erat *Choudun*, de nostra fide & religione. respondit ille de diluuio, se iam à multo tempore audiuisse, antiquitus vixisse homines sceleratos, qui omnes excisi fuerint, & meliores in illorum successisse locum. Et opinio de diluuio non tantum reperitur in Noua Francia, in qua nos viximus, sed etiam inter Peruuiæ incolas, qui (vt narrat Iosephus de Acosta(loquuntur de diluuio, quod acciderit in suis regionibus, quod omnes homines deleuerit, & è grandi lacu Titicaca prodiisse Viracocham (qui est maximus inter illos Deus, quemque adorant cœlum suspicientes, vt creatorem omnium rerum) & Viracocha iste substitit Tiaguenaci, vbi adhuc hodie visuntur ruinæ & reliquiæ antiquorum & admirandorum ædificiorum. Inde adiit Cuscum. Ad hunc modum genus humanum denuo cœpit multiplicari.

ANNOTATIO.

DE hac opinione diximus ad sententiam Acostæ. Non autem apud hos solum barbaros, qui hîc nominantur, sed apud plures alios inuenta fuit, qualiscumque memoria diluuij vniuersalis, sed secundum ipsorum ingenium tot fabulis inquinata, vt somnium videri posset.

Qvarta Opinio.

Nolo tamen negare etiam alia via incolis impletam fuiſſe Americam, nimirum homines multiplicantes ſuper terram & continue ſe extendentes, vt hic factum videmus; probabile eſt tandem has maximas regiones attigiſſe, ſiue per Orientem, ſiue per Septentriones, ſiue per vtrumque. Credo enim omnes partes continentis concatenatas eſſe aut ſaltem, ſi interſit aliquod fretum, vt illud de Anian aut Magellanicum; illud homines facile potuiſſe tranſire. Sed potiſſimum nos ſuſpendit tranſitus animalium. Sed dici poteſt facillimum fuiſſe traducere minora, maiora autem per ſe poſſunt freta tranſnare: quemadmodum veriſimile eſt Alces ex Europa Septentrionali tranaſſe ad Labrador, ad Canadam & prouinciam Souriquoſiorum per Arctoam plagam; ſcimus enim illas non vereri tranare ſinus maris, vt compendium itineris faciant. Et legimus in prima nauigatione Iacobi Quarterij Vrſos facillime tranare quatuordecim leucarum mare: cum viderit vnum tranare mare quod eſt inter continentem & inſulam Auium.

ANNOTATIO.

HÆc opinio mihi maximè probatur, licet neque ſuperiorem omnino rejiciendam putem. Et attuli ante rationes quæ perſuadent ad hanc viam potiſſimum inſiſtendam.

QVINTA OPINIO.

VErum quum intelligam barbaros illos per traditionem à maioribus accepiſſe obſcuram aliquam notitiam diluuij, venit in mentem alia coniectura, quæ ab aliis nondũ fuit propoſita. Nam quid impedit credere Noachum, quum annos trecentos quinquaginta vixerit poſt diluuium, ſolicitum fuiſſe & operam dediſſe vt regiones illæ incolas acciperent vel potius reciperent? Eſtne credibile illum tam longo tempore nihil magni & memorabilis ſuſcepiſſe? Qui tantus erat architectus & nauita, ignorabat autem fabricandi aliud nauigiũ (nam ipſius conſtiterat in montibus Ararat, id eſt in magna Armenia) vt terrę deſolationi ſuccurreret? Qui habuit cognitionem mille rerum quæ nos ignoramus per traducem ſcientiarum à primo noſtro parẽte, cuius filios videre potuit, ignorabatne terras illas Occidẽtales, in quibus forte natus erat? Certè omnino præſumendum eſt eum qui habuit Dei Spiritum,

& qui per electionem cœlestem restabilire debebat genus humanum, habuisse etiam notitiam, (saltem ex fama) harũ regionum; ad quas haud difficilius illi fuit nauigare, quam Italiæ incolas dare & venire ab extremo limite maris Mediterranei ad Tiberim & construere suum Ianiculum, si prophanæ historię verum dicunt, & mille rationes suadent illis credere. In quacumque enim orbis parte erat inter suos liberos. Non fuit illi, inquam, difficilius à freto Gaditano nauigare in Nouam Franciam, aut à Promontorio Viridi in Brasiliam, quam filiis illius adire Iauam aut Iapan nomen dare: aut Regi Salomoni nauigationes trium annorum instituere: quippe inter eruditissimos nostri seculi sunt & inter eos Franciscus Vatablus qui iudicent illius classem fuisse in Peruuia, vnde tantam auri copiam deduxit & quidem perfectissimum. Quod si (re ita præsupposita) Indi occidentales non conseruarant sacrum depositum cognitionis Dei, & instituta pulchra quæ illis potuit relinquere, aduertendum ne nostri quidem orbis incolas melius fecisse. In summa hæc coniectura nititur tam bonis, imo melioribus rationibus quã præcedentes. Plato cum huius rei leuis fama ad ipsum peruenisset, de ea disseruit ad suorum modum, commemorans grandem illam Insulam Atlantida, quam non videbat, aut vllum qui ex illa venerat suo tempore, gran-

di diluuio mari fuisse haustam in suo Timæo. Et post ipsum Ælianus in tertio lib. Histor. diuersarum narrat rem pene similem, licet ipse fabulam putet: *nimirum, secundum Theopompum, grandem familiaritatem quondam fuisse inter Midam Phryga & Silenum. Hic Silenus erat filius cuiusdam Nymphæ. Postquam multa inter se disseruissent, adiecit Silenus, Europam, Asiam & Lybiam esse Insulas Oceano circumfusas, sed esse Continentem quandam extra hunc orbem infinitæ magnitudinis quæ nutriat grandia animalia, & homines duplo maiores & longæuiores quam nostri sint: ibidem esse magnas ciuitates, diuersa vitæ instituta, & leges nostris contrarias. Adiecit hanc terram possidere grandem vim auri & argenti, ita vt inter illos populos minoris pretij sit quam apud nos ferrum, &c.* Qui hæc attentè considerauerit, deprehendet non esse penitus fabulosa; & concludet primis seculis homines habuisse notitiam Americæ, & aliarum terrarum & continentium, & prolixitate nauigationis deterritos eo proficisci, hanc notitiam euanuisse & non nisi obscuram famam remansisse. Nam Plinius ipse (lib. 2. cap. 16.) queritur suo tempore homines fuisse eneruatos, & nauigationem vsque adeo refriguisse, vt non amplius periti nauigandi reperirentur, ita vt oræ terrarum melius cognoscerentur è scriptis eorũ qui numquam

illas viderant, quam è dictis eorum qui illas habitabant. Non amplius, inquit, curæ est quærere nouas terras, neque conseruare notitiam earum quæ iam sunt inuentæ, licet pace tam festa, & mari tam aperto & aperiente portus suos quibusuis. Ita Insulæ fortunatæ (quæ sunt Canariæ) quum proximis diluuio seculis notissimæ fuissent & frequentatæ, ista notitia periit hominum negligentia, donec nobilis Picardus Vvilhelmus Betancourtius illas denuo detegeret supereriori seculo, vt postea dicemus. Postremum argumentum sit eius quod dixi per probabilem coniecturam, superioribus seculis notas fuisse terras Occidentales vltra Oceanum, quod veteres Poëtæ cecinerunt de Hesperidibus, quas collocant ad occasum Solis, id meliori iure accipi posse de India Occidentali quam de Canariis aut Gorgonum insulis. Nam idem Plinius (l.6.c.31.) recitat, in re valde obscura, Statium Sebosum quadraginta diebus ab insulis Gorgonum (quæ sunt Promontorij viridis) nauigasse ad Hesperides. Non autem opus est quadraginta diebus, sed tantum septem aut octo, ad nauigandum à Gorgonum Insulis ad Fortunatas (vbi quidam locant Hesperides (cum tantum ducentæ leucæ intersint. Quare concludo Hesperides haud alias esse quam Cubam, Hispaniolam & vicinas alias in Freto Mexicano. Quod at-

tinet ad draconem, qui dicebatur custodire aurea poma Hesperidum & nemini aditum patere, veteres voluerunt significare freta quæ serpētino gyro insulas illas interluunt, plures naues perdidisse, ita vt desitum sit ea nauigare. Herculem ibi fuisse, haud alienum fuerit ab eius virtute.

ANNOTATIO.

HÆc opinio quæ Lescarboto tantopere placuit, valde paradoxa est, niti turque rationibus admodum debilibus; neque operæpretium puto quæ de Noacho hîc dicuntur operosè refellere. Cum Mida familiaritatem contrahat necesse est, qui illis frustra credat. De Canariis, Gorgonum insulis & Hesperidibus iam supra diximus ad locum Plinii. Sed hoc addendum Plinium illo loco manifeste distinguere inter Insulas Gorgonum & Hesperidas, itemque inter vtrasque has & Fortunatas. Debuisset autem animaduertere Lescarbotus, Sebosum prodidisse tantum vnius diei iter ab Hesperidum insulis ad Hesperion Ceras: quod de insulis illis Americanis neutiquam intelligi potest: sed de promontorio Africæ & Insulis Africæ seu Mauritaniæ obiacentibus. Quemadmodum & illud aduertere oportuit, quod dicit, Sebosum à Gorgonum insulis prænauigatione Atlantis dierum II. ad

Hesperidum insulas cursum prodidisse : si autem cursum intendas ab insulis Gorgonum ad Hispaniolam aut Cubam, non Atlas prænauigandus, sed immenso interuallo post tergum relinquendus fuerit. Hîc mera est Hydrographiæ ignorantia. Neque Plinius plures Hesperidum insulas tradit quam duas. Sed mittamus hæc.

Sententia Edvvardi Brerevvoodi *Angli in disquisitione Linguarum & Religionum.*

Eduvvardus Brerevvoodus Anglus inquirens in diuersitatem linguarum & Religionum, cap. 13. agens de Iudaismo, cum enumerasset regiones in quas dispersus reperitur, ita pergit. Verum, præter has & alias dispersiones nationis Iudaicæ, quæ alibi in Orbe esse possunt, est & quædam phantasia doctorum hominum, haud indigna animaduersione; Tartaros Scythiæ, qui circa annum 1200 aut paulo ante, primum eo nomine innotuerunt, & hodieque magnam partem Asiæ imperio complectuntur, Israelitarum esse progeniem; videlicet decem illarum Tribuum, quæ à Salmanazare & illius prædecessoribus captiuæ abductæ fuerunt in Assyriam (citat Postell. Descript. Syriæ c. 1. Genebrard. Chron.

lib. 1. Boterum Relat. part. 1. lib. 2. cap. vltima patte de la Tartar. & part. 3. lib. 2. c. de Guidei.) Quæ cum ſit, vti dixi, non niſi vana phantaſia, nihilominus placuit quibuſdam doctis & induſtriis viris: ratio autem & authoritas producuntur ad confirmandum. Nam primo allegatur vocem Tatari aut Totari (nam ita reuera appellantur, vt viri Eruditi obſeruant, & non Tartari, Leunclau. in Pandect. Hiſtor. Turcic.) ſignificat in Syriaca & Hebraica lingua Reliquum aut reliquias, quales Tartari præſupponuntur eſſe è decem Tribubus. Secundo, quia (vt patroni huius commenti dicunt) ſemper circumciſionem (antiquum characterem Iudaiſmi) ſunt amplexi. Et tertio, authoritas Eſdræ (è quo fonte exiſtimo hanc opinionem emanaſſe) allegatur, 4. Eſd. cap. 13. verſ. 40. & ſeq. *Hæ ſunt decem tribus captiuæ abductæ è terra ſua diebus Hoſchebæ Regis, quem captiuum abduxit Salmanaſar Rex Aſſyriorum: quæ deportatæ cis flumen poſtea tranſlatæ ſunt in terram aliam. Ipſi autem ceperunt hoc conſilium, vt derelinquerent multitudinem gentium, profecti in vlteriorem regionem vbi numquam humanum genus habitauit, & ibi obſeruarent legitima ſtatuta ſua, quæ non obſeruauerant in regione ſua. Per introitus autem fluminis Euphratis anguſtos introierunt (fecit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, ſiſtens venas fluminis*

vsque dum transiuissent.) Et in eam regionem peruenturis fuit via magna iter anni vnius & dimidii: regio autem illa vocatur Harscareth.

Sed ad primum possum respondere, Tartaros id nomen obtinuisse neque ab Hebraico neque à Syriaco etymo, sed à fluuio Tartar, inquit Leunclau. in Pandect. Histor. Turcic. §. Boem. de morib. gent. lib. 2. cap. 10. Haitt. lib. de Tartaris cap. 16. Aut etiam à regione, vt ait Haito, in qua præcipui eorum antiquitus habitarunt. Secundo nomen תותר aut תאתר in Hebr. aut Syr. significans residuum aut reliquias, non nisi male (vti videtur) applicari potest Tartaris in relatione ad Israelitas, quos multitudine supra modum superant, siquidem occupant mediam partem vastæ Continentis Asiæ, aut circiter. Nam nationes omnes à magnis fluminibus *Vvolga* & *Obii*, ad ortum & à Caspio mari ad fluuium Oxion, regiones Indiæ & Chinæ versus Septemtriones sub nomine Tartarorum comprehenduntur: & tamen etiam extra hos fines multi sunt Tartari tam versus Occidentem quam versus Austrum. Et quid si innumerabiles populi & tam multæ nationes, quas scimus vastam Americæ continentem inhabitare, sint ab eadem origine? Certe, nisi fallor, non sunt ab alia. Nam primo originem illarum accersendam esse ex Asia liquet, quia

(vt ij qui legerint relationes & historias harum Americæ regionum facile obseruabunt) nullum habent gustum aut similitudinem artium, eruditionis, aut ciuilitatis Europæorum: & illorum color testatur non esse illos ex Africanorũ progenie (non enim in tam vasta Continente fuerunt reperti vlli Æthiopes, exceptis paucis iuxta fluuium S. Marthæ, in exigua prouincia Quarequa, qui vi tempestatum creduntur eo eiecti ex partib. Guineæ aut Æthiopiæ.) Quare videntur originem habere ex Asia. Quod adhuc magis credibile apparebit, si obseruetur, quod Hispanorum nauigationibus verum esse constat, Occidentalẽ partem Americæ quæ Asiam respicit, magis frequentem esse incolis, quam opposita aut orientalis est quæ adspicit Europam. Et quemadmodum ob hanc rationẽ valde verisimile est, Americam primas suas incolas accepisse ab orientali limitæ Asiæ: ita omnino improbabile est, illos accepisse ab alia parte illius limitis, præterquam è Tartaria. Quia in America non obseruãtur vlla indidicia artium & industriæ aut Chinæ aut Indiæ aut Cataiæ, aut alterius ciuilis regionis, ad omnem oram Asiæ: sed contra in crassa ignorantia literarum & artium, in Idololatria & speciebus illius, in inciuilitate morũ, & multis barbaris proprietatibus, referunt antiquos & rudes Tartaros, supra omnes

nationes vniuersi. Quam meam opinionem de origine Americanorum à Tartaris potius quam ab alia vlla natione orarum Asiæ, præter vicinitatem Asiæ cum America, hæc ratio supra alias optime potest confirmare: quia certum est, Aquilonarem partem Asiæ possessam à Tartaris, esse si non continuam cum America, quod adhuc nonnihil dubitatur, saltem sine vllo dubio, omnium minime discretam esse per mare; quia has partes Asiæ & Americæ aut continuas, aut saltem disiunctas angusto canali Oceani esse, ostendunt rapaces & damnosæ feræ, quibus America abundat, vt Vrsi, Leones, Tigres, Lupi, &c. (quas homines, vt verisimile est, ad suum detrimentum nunquam voluerint traducere ab vna continente in aliam.) Nam ex Noæ arca, quæ substitit in Asia, omnes hæ feræ originem suam duxerint necesse est, siquidem ordine naturali non potuerunt nasci è putrifactione, vt animalia imperfecta. Aut si potuerunt originem habere à putrifactione, aut ortum habere (per nouam aliquam generationem) è terra extra specialem procreationem è sua specie, non video cur necesse fuerit, speciali Dei mandato tam sollicitè in Arca Noæ conseruari (vti fuerunt) tempore diluuij. Quandoquidem itaque certum est, feras illas Americæ, esse progeniem eiusdem speciei in Asia, & homines, vt veri-

simile est, eas non traduxerunt (ad suum detrimentum) ab vna continente ad aliam, magnam habet verisimilitudinem, si non coniungantur, valde vicinas esse, & exiguo interuallo discretas: Nam etiam ad hunc diem, Insulæ Cuba, Iamaica, Hispaniola, Burichena, & cæteræ quæ tantum distant à Continente, vt ad illas transnare non possint, nullæ reperiuntur, vt Hispani affirmant. Quare, (ne longius digrediamur) apparet nationem Tartarorum tam latè sparsam non posse posteritatem esse captiuorum Israëlitarum. Neque (vt secundæ obiectioni respondeamus) ipsorum circumcisio id arguit: nam neque circumcisio apud Tartaros antiquior est Mahumetismo, sed simul cum illo ab ipsis accepta fuit, vt Michouius testatur (de Sarmatia lib. 1. cap. 5.) ita vt ad hunc diem non sit vsitata (quod sciam, aut reperiam in Historiis) nisi iis qui Mahumetismum sunt amplexi, sed pertendunt in veteri sua Idololatria, vt maximam partem faciunt, tam Tartari Cataiæ, vltra montem Imaum versus orientalem Oceanum, quam Tartari Sarmatiæ versus Arctum ad vtramque ripam fluminis *Obij*. Neque si daretur, circumcisionem ante Mahumetismum apud illos viguisse, magni momenti argumentũ esset, ad probandam originem Israëliticam. Quia certum est cæremoniam & consuetu-

dinem circumcisionis fuisse hodiéque esse vsitatam apud multas nationes quas nemo vnquam suspicatus fuit ab Israëlitis descēdere: nam Diodorus Siculus meminit Colchorum, Philo Iudæus & Strabo lib. 16. Ægyptios, Herodotus vtramque hanc nationem, & præterea Æthiopas, circumcisionem vsurpasse, & consuetudinem illam inter Ægyptios & Æthiopas valde antiquā videri, quemadmodum adhuc hodie durat apud vtramque hanc nationem. Ad hæc, præter has regiones iam dictas, idem dicitur de Trogloditis à Strabone & aliis. Et de Phœnicibus & Arabibus à Cypriano lib. de Circumcis. in principio, & Nicephoro Callist. lib. 8. c. 35. Atque (vt omittamus hæc humana testimonia) haud obscure agnoscitur à Propheta Ieremia cap. 9. v. 26. fuisse vsitatam (præter Israëlitas) Ægyptiis, Edomæis, Ammonitis, Moabitis, & incolis deserti, id est Ismaëlitis aut Saracenis Arabiæ.

☞ (Nam Ismaëlitas & Saracenos eandem esse nationem, manifestum est ex Hieronymo in Comm. eius loci, Sozomeno & aliis qui antiquitus dicti Scenitæ) vt Ammianus obseruauit) nimirum à Græcis ἀπὸ τῶν σκηνῶν; quia habitabant in tentoriis; nam hanc fuisse rationem ipsorum habitationis, non solum affirmatur ab Hieronymo loco iam citato, sed & haud obscure innuitur à

Dauide

Dauide Psal. 120. deplorante habitationem suam in tentoriis קדר quo nomine Arabia deserta indicatur ab Hebræis, à qua habitatione in deserto ab ipsis Arabibus nominantur Saraceni (nam Sarra significat desertum & Saken inhabitare in lingua Arabica) aut si non à loco, saltem (vt viri docti credunt, Scaliger in Animaduers. ad Euseb. & Fuller. Miscell. Theolog. lib. 2. cap. 12.) ab ipsorum proprietate, quia plurimum viuebant rapinis (id enim apud Arabes notat vocabulum Saracke) quibus supra alias nationes semper fuêre & adhuc sunt addicti. Nam deductio etymi à Sara, quasi prætenderent prosapiam ab ipsa, quum reuera sint Hagareni (progenies Hagar, merum figmentum est. Neque ipsi hoc prætendunt) de quibus nationibus Hieronymus, cui hæ regiones bene cognitæ erant (& Epiphanius Panar. lib. 1. hæres. 30. de plerisque) testatum reliquit, illas circumcisionem retinuisse ad sua tempora. Licet autem de quibusdam eorum probabiliter conjici possit eam accepisse ab Israëlitis, si non vt ipsorum progenies (quod tamen quodam modo dici potest de incolis deserti, quum sint posteri Ismaëlis filij Abrahæ: & similiter de Edomitis progenie Esaui filij Isaaci) saltem per imitationem familiæ Abrahæ, cum qua consanguinitate erant coniunctæ, vti Ammonitæ & Moa-

bitæ, posteritas Lothi, patruelis Abrahami, & qui diu eius familiaritate vsus fuerat. Quanquam, inquam, conjici possit ab his nationibus circumcisionem vsurpatã, imitatione Israëlitarum: tamen eundem ritum & consuetudinem etiam ab iis ad totam nationem Arabum, (quæ erat populosissima) aut Ægyptiorum, aut alias vicinas prouincias, dimanasse, non video quo pacto quis concipiat, aut si id credant, tamen aliter liquet, quia non circumcidebant octauo die, quæ est inuiolabilis consuetudo apud Israëlitas: verum Ægyptij decimo quarto anno, vt Ambrosius meminit lib. 2. de Patriarch. Abrah. c. 12. Et Arabes decimo tertio vt viri docti tradiderunt: (Sard. de Ritibus gent. lib. 1. c. 10.) Quemadmodum & Turcæ, qui ritum circumcisionis ab Arabibus acceperunt, ad hunc diem circumcidunt octauo aut duodecimo, aut decimo quinto anno, citius, tardiusve prout opportunum fuerit. Quomodo ab Israëlitis circumcisio ad has nationes peruenerit, videre non possum; non magis quam de grandi natione Anzichorum (de quibus Pigafett. Regni Cong. lib. 1. c. 5.) ad Occidentalem oram Nili præter Nubiam; aut de incolis Iucatanæ in America (de quibus Martyr dec. 4. c. 1. quorum illi adhuc sunt, & hi) donec Hispanis subjicerentur) fuerunt meri idololatræ, nam eorum hi ha-

buerunt, illi adhuc habent circumcisionem in vsu.

Pergit deinceps & alia argumenta refutare, & ostendit in quam multis Tartari differant ab Israëlitis, in idololatria, in neglectu legis, Sabbathi, promiscuis connubiis etiam incestis, victu etiam immundo, & aliis. Sed quia hæc non pertinent propriè ad nostrum institutum, remittimus lectores ad ipsum Authorem. Qui & testimonium Esdræ egregie refutat.

Hactenus attulimus & obiter expendimus, trium doctissimorum virorum sententias, Hispani, Galli, Angli; quæ nationes quum & nauigationibus celebres sint, & regiones illas perlustrarint, aut itineraria suorum habeant quamplurima, optimè de hac quæstione potuerunt iudicare. Quibus si & nostræ obseruationes adiiciantur, poterit aliquod si non certum tamen valde probabile iudicium fieri de gentium Americanarum Origine, quod curiosis Lectoribus relinquimus.

OBSERVATIONES

Aliquot quæ nobis hanc difficillimam quæstionem aliquanto faciliorem possunt facere.

Operæpretium me facturum existimaui si hic adjicerem obseruationes aliquot, è quibus diuersæ viæ aperiuntur, per qas homines in Americæ partes venisse videri possunt nauigando : nam has vias minime negligendas opinor, si quidem adhuc tam obscurum & difficile est terrestri itinere in ipsam homines deducere.

Atque hîc primum se offerunt Insulæ, quas hodie *Canarias* vocamus, & *Terceræ* siue *Azores*, & denique quas appellant *de Cabo verde*. Plinius grauissimus & diligentissimus auctor (cui debemus plurimorum Scriptorum reliquias, quorum opera hodie desiderantur) lib. 4. Naturalis Historiæ agens de hisce Insulis, (vti ex situ intelligimus) cap. 31. & 32. hæc tradit. Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem à terra stadio octo abesse prodidit Cernem. Nepos Cornelius ex aduerso maxime Carthaginis à continēte passus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. Traditur & alia Insula contra montem

Atlantem & ipsa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum nauigatione solitudines ad Æthiopas Hesperios & promontorium, quod vocauimus Hesperion Ceras, Inde primum se circumagente terrarum fronte in occasum ac mare Atlanticum.

Obscurcissima hæc sunt & ad rationes geographicas exigi non possunt: supra enim dixerat, à Theôn Ochema ad Hesperion ceras nauigationem esse quatridui. Opinor autem per Hesperion ceras hic intelligendum promontorium illud quod hodie appellamus Cabo verde. Pergit Plinius.

Contra hoc Promontorium Gorgades insulæ narrantur, Gorgonum quondam domus, bidui nauigatione distantes à continente, vt tradit Xenophon Lampsacenus. Penetrauit in eas Hanno Pœnorum imperator, prodiditque hirta fœminarum corpora, viros pernicitate euasisse: duarúmque Gorgonum cutes argumenti & miraculi gratia in Iunonis templo posuit, spectatas vsque ad Carthaginem captam.

Venit in mentem Gorgones de quibus hîc agit fortassis fuisse cercopithecorum illam speciem, quæ adhuc hodie in Guinea & vicinis quoque regionibus reperitur, quorũ vnam fœmellam à nostris adnectam vidimus, forma pene humana, cæterum hirtam, neque sermonis gnaram.

Vltra has etiamnum duæ Hesperides insulæ narrantur. Adeoque omnia circa hæc incerta sunt, vt Statius Sebosus à Gorgonum insulis prænauigatione Atlantis dierum XI. ad Hesperidum insulas cursum prodiderit, ab iis ad Hesperion Ceras vnius. Nec Mauritaniæ insularum certior fama est. Paucas modos constat esse ex aduerso Autololûm, à Iuba repertas, in quibus Getulicam purpuram tingere instituerat.

Autololum gens media fuit inter Salam & Atlantem, vt tradit lib. 5. cap. 1.

Sunt qui vltra eos Fortunatas esse putant, quasdam alias, quarum numerum idem Sebosus, etiam spatia, complexus, Iunoniam abesse à Gadibus DCCLM. pass. tradit. Ab ea tantumdem ad occasum versus Pluuialiam, Caprariámque: in Pluuialia non esse aquam nisi ex imbribus. Ab iis CCLM. pass. Fortunatas, contra læuam Mauritaniæ VIII M. pass. oram Solis (Clariss. Salmasius corrigit Soliam) vocari in conualle à conuexitate, & Planariam à specie conuallis, circuitu CCCM. pass. Arborum ibi proceritatem ad centum quadraginta quatuor pedes adolescere. Iuba de Fortunatis ita inquisiuit: sub meridiem positas esse prope occasum, à purpurariis DCCXXV. (vel vt alij codices habent DCXXV)

M. pass. Sicvt CCL. supra occasum nauigetur, deinde per LXXV M. pass. ortus petatur, (legendũ itaque foret suprà CCC XXV M. pass.) Primam vocari Ombrion nullis ædificiorum vestigiis: habere in montibus Stagnum, arbores similes ferulæ, ex quib. aquæ exprimantur, ex nigris amara, ex candidioribus potui iucũda. Alteram insulam Iunoniam appellari, in ea ædiculam esse tantum lapide extructam. Ab ea in vicino, eodem nomine, minorem. Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam. In conspectu earum esse Niuariam, quæ hoc nomen accepit à perpetua niue, nebulosam. Proximam ei Canariam vocari, à multitudine canum ingentis magnitudinis: ex quibus perducti Iubæ duo, apparéntque ibi vestigia ædificiorum. Cum autem omnes copia pomorũ & auium omnis generis abundent, hanc & palmetis caryotas ferentibus & nuce pinea abundare. Esse copiam & mellis. *Hæc Plinius.* Manifeste patet illos authores quos citat, quosque intercidisse dolendum est, agere de insulis illis quas hodie communi nomine Canarias appellamus, licet vna, quæ maior, per excellentiam Canaria appelletur. Atque hîc obseruandum illos authores vestigia ædificiorum in quibusdam prodere, oportet ergo ante fuisse habitatas; è quo mihi probabile videtur insulares illos aliò profectos, & fortè in Americam,

quæ coniectura probabilis videtur, si insularum situs consideretur, & distantia à Continente Americæ. Ante tamen monendum extra has adhuc esse *Azores* insulas, quarum princeps *Tercera*, extimæ *Coruo* & *Flores*. Ad distantias quod attinet, obseruat Iosephus de Acosta lib. 1. cap. 6. Insulas Canarias, & Azores, & del Cabo verde à fine Europæ & Africæ ora non distare supra trecentas aut quingentas leucas, à Canibalum primis Insulis vix nongentas. Verum ab extimis Azorum breuior traiectus est ad Insulam *Terram nouam* quæ angusto freto à Continente Septentrionalis Americæ dirimitur. Quum autem *Tercera* medio quasi itinere iaceat inter Hispaniam & Americam, non video cur non tam facile è Tercera ad Americam, quam ab Hispania ad Terceram potuerit nauigari. Atque ita iam multi temporis compendium fecimus, potuit enim ea transmigratio ante annos bis mille fieri, si ætatem illorum Scriptorum ad calculum reuocemus. Et fuere ea tempora in Hispania, ab eo tempore, quo illis cum Pœnis, & deinde etiam cum Romanis res fuit; quæ illis gentibus Hispanicis pene necessitatem imponerent alias sedes quærendi: Pœnorum autem naues ipsis ad hoc opportunæ erant: & Hanno mõstrator itineris & exemplum. Ab insulis

quoque quæ Promontorio viridi obiacent, haud difficulter in Brasiliam trajici posse manifestum est, & fauent huic coniecturæ Autololum mores, cum quibus Brasilienses haud male congruunt. Et fuerunt Autololes illi Gætuli, non Æthiopes: ita vt color quoque Brasiliensium ab illorum colore non abludat.

SECVNDA OBSERVATIO.

OPportunæ quoque ad populũ in Continentem Americæ trajiciendum sunt Insulę Britannia & Hibernia, quæque iis adjacent Orcades, quamquam fateor distantiam longè maiorem esse, quam ab Insulis illis de quibus iam diximus. Dauid Povvellus S. Th. Doctor in Cambriæ historia narrat, ad annum 1170. Ovveno Guyneth defuncto, dum filij inter se de Principatu contendunt & nothus armis superior, illum obtineret; Madocum vnum ex Ovveni Guynethi liberis, discordiarum ciuilium & præliorum inter fratres pertæsum, comparasse sibi aliquot naues & idoneis commeatibus aliisque rebus in eas impositis è patria profectum vt nouas terras inuestigaret: & Hibernia post tergum relictâ, versus Zephyrum cursum instituisse, donec incideret in terras ante incognitas, vbi multa mirandaque obseruauerit. Inde ad patriam reuersus,

Cambris suis exposuit quam amœnas & fœcundas terras adiisset, sine vllis incolis, & ob quam sterile & inamœnum solum fratres sui armis inter se contenderent, & in vulnera & mutuum excidium quotidie ruerent: procliue esse ipsis & domestica pericula vitare & amœnis hisce atque fœcundis terris potiri. Quum non paucis persuasisset, denuo naues plures sibi comparauit, & omnibus necessariis impositis, magnum numerum virorum iuxta ac fœminarum, quos domesticarum calamitatum pertædebat, secum in illas terras abduxit & patriæ suæ valedixit.

Annotat ad hæc Richardus Hacklutus in tertio volumine operis sui, ipso initio: Credibile esse, hunc Madocum & Cambros, quos secum duxit, partem aliquam illius Americæ continentis primum tum incolere cœpisse: eius haud leue indicium esse quod Franciscus Lopez de Gomara prodiderit in Acuzamil fuisse inuentos qui crucem venerarentur, (de quo ante diximus quum de Iucatane sermo esset:) verum quum pauci essent, mores secutos eorum quos ibidem inuenerant, & linguam quoque sensim mutasse. Addit, Madocum quum in illas terras venisset anno 1170. suis in Colonia relictis, denuo domum reuersum, vt plures ex conciuibus suis & consanguineis exciret: decem nauibus paratis tertio ad suos

profectum : idque se inuenisse ab Gutyn ovven proditum, denique se omnino opinari, Madocum & Cambros illos aliquam partem Americæ Septentrionalis obtinuisse.

Carmina *Meredith* filij *Rhesi* mentionem facientia de *Madoco* filio *Ovveni Gaynedd* & de ipsius nauigatione in terras incognitas. Vixit hic *Meredith* circiter annum Domini 1477.

Madocvvyf, mvvyedicvvdd,
Iavvn genau, ovvyn Gvvynedd:
Ni fynnum dir, fy enaid oedd
Na da mavvr, ond y moroedd.

quæ Anglica lingua ita sonant:

Madoc j am the sonne of ovven Gvvynedd
Vvith stature large, an comely grace adorned
No lands at home nor store of vvealth me pleas,
My minde vvas vvhole to search te ocean seas.

Summa est, Madocum spretis domi diuitiis, vnicè delectatum nauigatione Oceani. Quamquam hæc Madoci nauigatio admodum incerta sit, neque valde antiqua; fieri tamen potuit vt ante ex Hibernia similia fuerint tentata. Et operæ pretium foret inquirere, vtrum aliqua conuenientia linguæ

deprehendi posset; magis enim promittere videtur linguæ Cambricæ idiotismus quam Norvvagicæ, non infelicem conatuum successum. Vt autem quis experiri possit, subjicio hic syllogen nominum partium corporis humani, ex vtraque lingua tum Cambrica tum Hibernica.

C.		H.
Dyn	*Homo*	Duini
Corf	*Corpus*	Colann
Enaid. Anadl	*Anima*	Anam
Cig, cnavvd	*Caro*	Feoil
Croen, pân	*Pellis*	Craicinn
Gvvaed	*Sanguis*	Fuil
Asgvvin	*Os ossis*	Cnaimh
Gvvythen	*Vena*	Cuisli
Gevvyn	*Nerui*	Fetheach
Briger	*Crines*	Gruag
Pen	*Caput*	Cionn
Penglog	*Cranium*	Cloiginn.
Ymmennidd	*Cerebrum*	Inchinn
Llynntro	*Vertex cap.*	Ceanu matullach
Gvvegil	*Occiput*	Culanchinn
Yriad	*Sinciput*	Eadan
Tal	*Fons*	Clatreadan
Catad. llygad	*Genæ*	Cruaigh
Llygad	*Oculus*	Suil
Amrãt llygad	*Cilium*	Mogall na Sul
Mablygad	*Pupilla*	Macimreasan
Trvvyn	*Nasus*	Sron

C.		H.
Ffroen	*Nares*	Pollain
Gvviſt	*Labia*	Puiſmidh
Genau	*Os oris*	Bel
Yſgittir	*Dentes*	Fiacla
Tafod	*Lingua*	Teangaidh
Ceg	*Guttur*	Sgoznach
Cluſt	*Aures*	Cluaſa
Aſgvvin grudd	*Maxilla*	Giall
Barf	*Barba*	Feaſog
Elgeth	*Mentum*	Smigid
Bron	*Pectus*	Vcht
Teth	*Mammillæ*	Cincha
Aſen	*Coſta*	Eaſnach
Bru. Boly	*Venter*	Bolgh
Bogail	*Vmbilicus*	Imliocan
Cysh	*Inguen*	Blen
Mordvvydd	*Femora*	Lairgeach
Cluâ	*Clunes*	Maſa
Tin. Tvvill	*Anus*	Ton
Clin	*Genu*	Glun
Coes,gommach	*Crura*	Loirgneach
Llygoden	*Sura*	Colpuidhe
Troed	*Pes*	Troigh
Bys	*Digiti*	Meir
Modfedd	*Pollex*	Ordogh
	Index	Corrinher
	Medius	Mermeadhon
	Annularis	Tanaiſde

C.		H.
Sovvdl	*Calcaneum*	Sal
Gvvddf	*Collum*	Muinet
Cefn	*Dorsum*	Druim
Ysgvvydd	*Humerus*	Guala
Elin	*Cubitus*	Ville
Llavv. Adaf	*Manus*	Crobh
Llavv	*Palma*	Dearnad.
Cregin	*Vnguis*	Ionga
Dyrnyn	*Pugillus*	Glac.

Addamus & consanguinitatis gradus Cambricè.

Pater *Tád, Tadvvys.*
Mater *Mam. Mammvvs. Mammaeth.*
Filius *Mab.* Filia *Merch.*
Frater *Bravvd.* Soror *Chvvaer.*
Auus *Taid, bendad. tádcu.* Patruus *Evvythr fravvd tâd.*

Numerorum quoque nomina è lingua Cambrica.

Vnus, *Vn, Vnig, & hûn cyntaf.*
Duo *Dau, dvvy.*
Tres *Tri.* Quatuor *Pedvvar.*
Quinque *Pump.* Sex *Chvvech*
Septem *Saith.* Octo *Vvyth.*
Nouem *Navv.* Decem *Deg.*

Denique nomina earum rerum quæ vbique fere sunt obuiæ.

Mons *Mynydd. Bre. Brynn. Moel. Trumm. Garth.*
Collis *Bryn. Bryncyn. Cefnen.*
Vallis *Glynn. Diffryn. Dol. Pant. Allmor.*
Arbor *Pren. Gvvydden. Coeden.*
Herba *Llysieuyn. Glasvvllr. Corsen yd.*
Fons *Ffynnon. ffynbonvvys. Gofer. ffynnon.*
Torrens *Angerdoll. Nertholl.*
Fluuius *Afon. Priffafon.*
Pons *Pont. Ysgol Mevvn. llong.*
Lacus *Grelyn. Llyn. Llyn. Llvvch. Pvvll.*
Anguis *Nerds. Sarph.*
Formica *Myvvionyn. Morgrugyn. Grugionyn.*
Ignis *Tân. Vfel. Serch. Puttain.*
Cinis *Lludvv.* Carbo *Marvvoryn. Gloyn.*
Pluuia *Glavv.* Ventus *Gvvynt. Avvel.*
Gelu *Ia. Iaen. Rhevv. Durevv. Oerfel.*
Ceruus *Carvv. Hydd. Eflon. Rhydain.*
Sus *Hvvch. Mochyn. Tvvrch. Cunar.*
Lupus *Bllaid. Cidvvn.*
Vulpes *Cadno. Cadnavv. Llvvynog.*
Coruus *Brân. Cigfran.*
Cœlum *Cyn. Cerfio.*
Sol *Haul. Heulvven. Haan. Tês.*
Lana *Lleuad. Lloer.*
Stella *Seren.* Nubes *Cvvmmvvl. Vvbren.*
Tonitru *Taran. Tvvrvvf. Tyrfan.*

Fulgur *Llucheden. Mellden.*
Aqua *Dvur. Dvufr. Aueddvur.*
Piſcis *Pyſg. Pyſgodyn.*
Sal *Halen. Diſyrrvuck Digrifvuch.*
Lapis *Carreg. Maen Llechen.*

Atque hæc quidem in veteri lingua atque etiam hodierna Cambrobritannorum ita ſe habent. Nunc eadem aut pleraque è lingua Danica quæ tantum dialecto (niſi fallor) differt à Norvvagica, adſcribam.

Homo *Menniske*,
Anima *Siel*,
Sanguis *Blod*,
Os oſſis *been*,
Neruus *Sene*,
Caput *Hoffuit*,
Cerebrum *Hierne*,
Occiput *Nacke*,
Frons *Stiern*,
Oculus *Oye*,
Pupilla *Oyenſteen*,
Labia *Laebe*,
Lingua *Tunge*,
Maxilla *Keffte*,
Auris *Ore*,
Barba *Skeg*
Mentum *Hage*
Collum *Halſs*
Corpus *Legemme*,
Caro *Kiod*,
Cutis *Hud*,
Vena *Blod aare*,
Capillus *Haar*,
Craniũ *Hoffuet skael*,
Vertex *Krune*,
Sinciput *for hoffuit*,
Gena *Kindbeen*,
Cilium *oyn Huol*,
Naſus *Naeſe*,
Os oris *Mund*,
Guttur *Strube*,
Dens *Tand*,
Pectus *Bryſt*,

Hume-

Humerus *Skuldre*	Brachium *Arm*
Manus *Haand*	Digitus *Finger*
Vnguis *Negel*	Venter *Bug*
Dorſum *Ryg*	Iecur *Leffner*
Cor *Hierte*	Pulmo *Lunge*
Lien *Mildt*	Renes *Nyren*
Genua *Knæ*	Crura *Skinkel*
Pes *Fod*	Suræ *Leg*
Talus *Ankel*	
Pater *Fader*	Mater *Moder*
Filius *Soon*	Filia *Daatter*
Frater *Broder*	Soror *Soeſter*
Auus *Far Bader*	Patruus *Far Broder*
Mons *Bierg*	Collis *Hoey*
Vallis *Dael*	Arbor *Træ*
Herba *Vrt*	Fons *Kielde*
Fluuius *Flod*	Pons *Bro*
Lacus *Poel*	Anguis *Snog*
Formica *Myre*	Ignis *Ild*
Pluuia *Regn*	Vetus *Veir, Blaeſt*
Gelu *Froſt*	Ceruus *Hiort*
Sus *Soe*	Lupus *Vlff*
Vulpes *Reff*	Coruus *Raffn*
Cœlum *Himmel*	Sol *Soel*
Luna *Maane*	Stella *Stierne*
Nubes *Sky*	Tonitru *Torden*
Fulgur *Linnet*	Aqua *Vand*
	Piſcis *Fisk*

Commodum nactus dictionariolum Islandicum adjicio & eadem lingua Islandica.

Homo *Madur*, Corpus *Lykame*,
Caro *Holl*, *kiot*, Sanguis *Blod*,
Cutis, *Hnud*, Os ossis *Bein*,
Vena *Adur*, Neruus *Sin*,
Capillus *Haar*, Caput *Hofud*,
Cranium *Huitfil*, Cerebrum *Heile*,
Occiput *Hnake*, Sinciput *Eune allt ad eyrũ*,
Frons *Dune*, Gena *Kinn*,
Oculus *Auga*, Ciliũ *Augna haar*,
Pupilla *Augastiem*, Nasus *Nef*;
Labium *Voer*, Os oris *Munnur*,
Lingua *Tunga*, Guttur *Barke*,
Dens *Toonn*, Auris *Eyra*,
Barba *Skiegg*, Mentum *Haka*,
Collum *Haals*, Pectus *Briost*,
Humerus *Auxl*, Brachium *Armlegg*,
Manus *Hoond*, Digitus *Fingur*, *taer*,
Vnguis *Nogl*, Venter *Kuidur*,
Dorsum *Hriggur*, *bak*. Iecur *Lifur*,
Cor *Hiarta*, Pulmo *Lunga*,
Lien *Millte*, Renes *Nyru*,
Genu *Knie*, Crus *Bein*, *Leggur*,
Pes *Footur*, Sura *Kaalfe*,
Talus *Onkle*,
Pater *Fader*, Mater *Moder*,
Filius *Sonur*, Filia *Dotter*,

Frater *Broder*,	Soror *Syster*,
Auus *Afe*,	Patruus *Faderbrodur*,
Mons *Fiall*,	Collis *Hooll*,
Vallis *Dalur*,	Arbor *Trie*,
Herba *Gras*,	Fons *Brunnur*,
Fluuius *Vatsfal*,	Serpens *Higgermur*,
Formica *Maur*,	Ignis *Elldur*,
Pluuia *Regn*, *dogg*,	Ventus *Biir*,
Gelu *Frost*,	Ceruus *Hiortur*,
Sus *Suin*,	Lupus *Vvlfur*,
Vulpes *Refur*,	Coruus *Hrafy*,
Cœlum *Himen*,	Sol *Sool*,
Luna *Tungl*,	Stella *Stiarna*,
Nubes *Sky*,	Tonitru *Skrugga*,
Fulmen *Elding*,	Aqua
Piſcis *Fiskur*,	
Sal *Salt*	Lapis *Steene*,

Deinceps nobis tentandum erit an aliquam ſimilitudinem poſſimus reperire, in vocabulis quæ obſeruauimus, inter gentes quæ Septentrionalem Americam incolunt.

Caput

Cambris *Pen*, Danis *Hoffuit*,
Incolæ Metæ incognitæ dicunt *Mutchatet*.
Hurones *Scouta*. Hochelagenſes *Aggonzi*,
Souriquoſij *Menougi*, Sankikani *Vvyer*,
Maquaaſij *Anonſi*, Mexicani *Tzontecontli*.

Nasus

Camb. *Trvuyn*, Danis *Naese*,
Incolæ Metæ incognitæ *Cangruvve*, Hurones *Aongya*, Hochelagenses *Hehonguesto*, Souriquosij *Chichkon*, Sankikani *Akyvvan*, Maquaasij *Oneyatsa*, Mexicani *Yactli*.

Oculus

Camb. *Llygad*, Dan. *Oye*,
Incolæ Metæ incognitæ *Arered*, Hurones *Aceinha*, Hochelagenses *Higata*, Souriquosij *Nepiguigour*, Sankikani *Schinquoy*, Mexicani *Ixtelolotli*.

Auris

Camb. *Clust*, Dan. *Oore*,
Incolæ Metæ incognitæ *Chevuat*, Hurones *Ahontta*, Hochelagenses *Abontascon*, Souriquosij *Seckdoagan*. Sankikani *Hyttrvvack*, Maquaasij *Ohochtha*, Mexicani *Nacaztli*.

Dens

Camb. *Ysgithr*, Dan. *Tand*,
Incolæ Metæ incognitæ *Keiotot*, Hurones *Aschonchia*, Hochelagenses *Esgongas*, Souriquosij *Nebidic*, Sankikani *Vvypyt*, Mexicani *Tlantli*.

Manus

Camb. *Llávu*, *Adaf*, Dan. *Haand*,
Incolæ Metæ incognitæ *Argoteyt*, Hurones

Abonressa, Hochelagenses *Aignoascon*, Souriquosij *Nepeden*, Sankikani .... Mexicani *Maytl*.

Pes

Camb. *Troed*. Dan. *Fod*, Incolæ Metæ incognitæ *Atoniagay*, Hurones *Achita*, Hochelagenses *Onchidascon*, Souriquosij *Nechit*, Sankikani *Syt*, Mexicani *Icxitl*.

Pater

Camb. *Tâd*. Dan. *Fader*, Hurones *Aystan*, *Aihtaha*, Souriquosij *Nouchik*, Mexicani *Tachtli*.

Mater

Camb. *Mam*, Dan. *Moder*, Hurones *Anan*, *Ondouen*, Souriquosij *Nekich*, Mexicani *Nantli*.

Mons

Camb. *Mynyd*, *Bre*, *Bryn*, Dan. *Bierg*, Hurones *Quien non toute*, Hochelagenses *Agacha*, Souriquosij *Pamdemour*, Mexicani *Quauhtla*.

Aqua.

Camb. *Dvuer*, Dan. *Vand*. Hurones *Aouen*, Hochelagenses *Ame*, Souriquosij *Empye*, Mexicani *Atl*.

Arbor

Camb. *Prenn. Gvuydden*, Dan. *Træ*, Hurones *Tarby* aut *Yharhy*, Souriquosij *Hitteoke*.

Cœlum

Camb. *Cyn*, *Cerfio*. Dan. *Himmel*. Hurones *Haronhiage*, Hochelagenses *Quenhia*, Mexicani *Ilhuicatl*, Ganadenses *Ouajek*.

Sol

Camb. *Haul*, *Hâan*, *Tes*, Dan. *Soel*, Hurones *Andicha*, Hochelagenses *Ysmay*. Souriquosij *Achtek*, Mexicani *Tonatiuch*.

Stella

Camb. *Seren*. Dan. *Stierne*, Hurones *Tichion*, Hochelagenses *Stagnehoham*, Souriquosij *Kerkoeth*, Mexicani *Citlabin*.

Ventus

Camb. *Gvuynt*, *Avuel*, Dan. *Veir*, *Blast*, Hurones *Yoquoisse*, Hocnelagenses *Coheba*, Mexicani *Yeccatl*.

Pluuia

Camb. *Glavu*, Dan. *Regn*, Hurones *Yondot*, Sankikani *Soukeree*, Mexicani *Quiahuitzli*.

Tonitru.

Camb. *Taran*, *Tyrfan*, Dan. *Torden*, Huro nes *Inon*, Mexicani *Tlatlatzinil*.

Ignis

Camb. *Tân, Vſel,* Dan. *Ild,*
Hugones *Aſſiſta,* Hochelagenſes *Aziſta,*
Souriquoſy *Bucktouvu*, Sankikani *Tinteyvue,* Maxicani *Ttetl:*

Caro

Camb. *Cig, Cnavud,* Dan. *Kiood,*
Hurones *Anoitſa*, Mexicani *Nacatl.*

Cor

Camb. *Colon, Meddvul,* Dân. *Hiorte,*
Hurones *Anoiachia,* Mexicani *Yolloctli.*

Luna

Camb. *Ileuad*, *Ilo er.* Dan. *Maane,*
Hurones Hochelagenſes *Aſſomaha,*
Mexicani *Mextli.*

Lapis

Camb. *Carreg.* Dan. *Steene.*
Hurones *Ariotu,* Mexicani *Tetl.*

TERTIA OBSERVATIO.

De veterum Scytharum moribus & institutis, & eorum comparatio cum Americanorum moribus.

QVia vir Clar. Hugo Grotius in sua dissertatione, vt supra vidimus, negauit Americanos originis esse Scythicæ ex dissimilitudine morũ, necessarium putaui paulo diligentius ipsorum veterum Scytharũ mores & instituta indagare & cum Americanis comparare. Plinius Histor. Natural. l. 4. c. 12. Scytharum gentes ab Istro orsus; *Scytharum*, inquit, *nomen vsquequaque transit in Sarmatas atque Germanos. Nec aliis prisca illa durauit appellatio, quam qui extremi gentium harum ignoti prope cæteris mortalibus degunt.* Ex quibus videmus nomen Scytharum latissime patuisse & illos ad extremos vsque Asiæ fines incoluisse. Deinde: *A Taphris per continentem*, inquit, *introrsus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur. Neuri apud quos Borysthenes, Geloni, Thussagetæ, Budini, Basilidæ, & cæruleo capillo Agathyrsi. Super eos Nomades: dein Anthropophagi.* Ecce hic statim Nomades & Anthropophagi. Porro lib. 6. c. 13. *Ab extremo*, inquit, *Aquilone ad initium orientis æstiui Scythæ sunt.* Commemoratis autem Hyperboreis & Arimphæis.

Vltra eos plane iam Scythæ, Cimmerij, Cicianthi, Georgi & Amazonum gens. Hæc vsque ad Caspium & Hyrcanum mare. Deinceps cap. 17. *Vltra sunt Scytharum populi. Persæ illos in vniuersum Sacas appellauere à proxima gente, antiqui Arameos, multitudo populorum innumera, & cum Parthis ex æquo degit.* Prosequitur deinde; *Insulæ toto eo mari multæ, vulgata vna maximè Tazata: à Caspio mari Scyticoque Oceano, in eam cursus inflectitur, ad Orientem conuersa littorũ fronte. Inhabitabilis eius prima pars, à Scythico promontorio, ob niues: proxima inculta sæuitia gentium. Anthropophagi Scythæ insident, humanis corporibus vescentes. Ideo iuxta vastæ solitudines, ferarúmque multitudo, haud dissimilem hominum immanitatem obsidens. Iterum deinde Scythæ. Iterumque deserta cum belluis vsque ad iugum incumbens mari, quod vocant Tabin.* Hic iterum vides Anthropophagos inter Scythas: ita vt maxime verisimile sit hos primos in Americam transisse aut trajecisse; & licet iam in Septentrionali parte nulli Anthropophagi reperiantur, in Meridionali autem multi, maxime probabile est eos sensim ad Meridiem ab Arcto promouisse sedes. Dicit quidem Plinius lib. 8. cap. 42. *Scythæ quidem equitatus & equorum gloria strepunt.* Sed non necesse est hoc de omnibus Scythis intelligere, quum plurimas ipsorum gentes fuisse constet.

Strabo lib. xi. *Plerique Scytharum qui à Caspio mari incipiunt, Daæ appellantur: Orienti viciniores Massagetæ & Sacæ, reliquos communi nomine Scythas dicunt quanquam singuli populi etiam sua nomina habent. Plerique omnes vagam degunt vitam, id est Nomades sunt.* Hoc quoque optime cõuenit cum plerisque Gentibus quæ vtramque Americæ partem incolunt; nam & ipsi sæpe loca mutant, vt satis compertum.

Ibidem de Massagetis, qui pars Scytharum. *Solem vnicum Deum agnoscunt*, eique equum sacrificant. *Vnam quisque vxorem ducit:* interim etiam alienis vtuntur: neque id occultè: qui cum aliena coit, pharetra de curru suspensa id aperte facit. *Mortis genus optimum censent, si senio confecti cum carnibus ouillis in frusta concidantur, vnaque deuorentur.* Qui è morbo decedunt, eos abjiciunt tanquam impios & dignos qui à feris vorentur. Equites boni sunt & pedites. *Arcubus vtuntur & gladiis*, & thoracibus æreisque sagaridibus: siue bipennes hæ sunt. Cingula iis aurea & diademata in pugnis: aurata etiam equorum fræna & lora humeralia. Argentum apud eos non nascitur, neque ferri multum, æris & auri abunde. Qui in insulis degunt, quia sementem non faciunt, *radicibus vescuntur & fructibus vtuntur syluestribus: amiciunt se arborum corticibus, quia pecore etiam carent: succum bibunt*

ex arboreis fructibus elisum. Qui paludes incolunt, *ij piscium esu viuunt: vestiuntur vitulorum marinorum pellibus, qui è mari ad eos sursum accurrunt.* Montani *syluestribus ipsi quoque fructibus aluntur:* habent etiam paucas aliquas oues; sed non cædunt eas, lanæ causa & lactis parcentes: *vestem pigmentis illitis variant, quorum vigor non facile euanescat.* Campestres *agrum quidem habent, sed non colunt: sed victum* ex ouibus & *piscibus petunt, Nomadum ac Scythico more.* Est enim communis quędam viuendi ratio omnium istorum populorum, quam sepe dixi: Sepultura quoque eadem est, iidem mores. *Tota vita ratio libera quidem, sed praua, fera & bellicosa: ad contractus simplex & fraudis pura.*

In omnibus illis quæ designauimus alio charactere facile reperire est magnam similitudinem in cultu, moribus, vestitu, victuque inter Scythas & Americanos.

Idem lib. XI. collocat à mari Caspio versus Orietem Scythas Nomades, *qui*, inquit, *vsque ad mare Orientale & Indiam porriguntur.* Quum itaque Scytharum gens tam late patuerit, haud difficile est credere illos in oppositam Americæ continentem trajecisse. Quod vero non respondeant per omnia mores & instituta, id ex eo fit, quod ne Scytharum quidem omnium vnum fuerit vitæ institutum (vt scribit Strab. ex Epho-

ro, lib. 7.) *quosdam enim eo immanitatis progredi, vt humanis etiam vescantur carnibus: contra alios ab aliis etiam animantibus abstinere.* Saltem ex iis quæ dicta sunt patet Americanorum mores magis cum Scythis quam cum Germanis conuenire. Porro neque Tartari, qui hodie illam partem Asiæ incolunt vbi quondam Scythæ egerũt, iam per omnia conueniunt cum Scythis illis antiquis; nam multas vxores ducunt (vt scribit Ioannes de Plano Carpini) quum Scythæ tantum vnam habuerint. Neque victus neque amictus satis conueniunt. Habent tamen alia quæ cum quibusdam nationibus Septentrionalis Americæ consonant. Inter quæ imprimis est, forma corporum. Tartari (inquit idem) inter oculos & genas plusquam alij homines sunt lati. Genæ etiam satis prominent à maxillis. Graciles sunt generaliter in cingulo, exceptis quibusdam paucis. Pene omnes sunt mediocris staturæ. Barba fere omnibus minime crescit. Aliqui tamẽ in inferiori labio & in barba modicos habent crines, quos minime tondent. Super verticem capitis in modum clericorum habent coronas, & ab aure vna vsque ad aliam, ad latitudinem trium digitorum similiter omnes radunt. Secundo cultus & veneratio. Nam licet vnum Deum credant factorem omnium visibilium & inuisibiliũ; tamen Solem, lumina, ignem venerantur,

adorant & aquam & terram. De vita æterna & damnatione perpetua nihil ſciunt: credunt tamen quod poſt mortem in alio ſeculo viuant, greges multiplicent, comedant, bibant, & alia faciant, quæ in hoc ſeculo à viuentibus fiunt. Diuinationibus, auguriis, auſpiciis, veneficiis, incantationibus multum intendunt. Nec ingenia malè conueniunt: Homines ſunt immundi in ſumendo cibum & potum, & aliis factis ſuis. Etiam cibus: Cibi eorum ſunt omnia quæ mandi poſſunt. Comedunt canes, lupos, vulpes & equos; & in neceſſitate carnes humanas.

Qui porro ſuperioribus annis è Ruſſia illas regiones luſtrarunt, narrant iuxta *Pechoram* Samoedas habitare Principi Moſcouiæ ſubjectos: à *Pechora* autem verſus Aquilonem eſſe *Vaygatz*, iuxta quæ loca habitent ſylueſtres Samoedæ, qui Anthropophagi eſſe feruntur. De Promontorio Tabin Geographi noſtri multa: Gerardus autem Mercator eorum facile princeps ſuſpicatur inter nouam Zemblam, & Tabin mare eſſe dulce: quod argueret Oceanum iuxta illa loca in anguſtias concluſum ab ingentibus fluminibus temperari & ſalſuginem deponere.

Operæpretium autem fuerit hic pauca adjicere de Samoedis, qui iuxta flumẽ Obij degunt: obſeruatum enim à Ruſſis. Hunc

populum non habere vllas vrbes, ſed gregatim inter ſe & pacifice degere, ac ſenioribus aliquot regi, in victu eſſe immundos & ferarum, quas caperent, carnibus victitare, frugum paniſve nullam habere notitiam: ſollertes eſſe atque induſtrios admodum ſagittarios, arcus è lento quodam & flexibili ligni genere conficere, lapidibus exacutis, vel & piſcium ſpinis pręmunitos. hiſce feras trajicere, quarum maximus inibi eſt numerus: ſuere quoque piſcium ſpinis, quæ pro acubus ipſis eſſent, ſicut animalculorũ quorumdam nerui pro filo, atque ita conſerere quibus ſe induerent pelles. quarum pilos æſtate quidem extrorſum, hyeme vero introrſum verterent: domos ſuas tegere Alcium aut ſimilium animalium pellibus, quas nullo haberent loco.

Eoſdem eſſe ſummos idololatras, ſortilegos & incantatores in confeſſo eſt.

Itaque hic quoque manifeſtiſſime ſimilitudo morum inter has gentes & incolas Septentrionalis Americæ deprehenditur, & quidem longe maior quam cum Norvvagis aut aliis Gentibus Germanicæ originis. Et longè procliuius eſt ab hac parte incolas in nouum orbem inducere quam à Norvvagia per Iſlandiam & Groenlandiam, & cæteras regiones eis vicinas. Potuerunt enim vel rhedis ſuis ſuper glacialem Oceanum vehi, & ita in Americam trajicere; ſiquidem na-

uibus hîc nihili opus fuerit: atque eodem itinere etiam plurima animalia his familiaria potuerunt transcendere. Quibus accedit quod his equorum copia aut vsus non tribuitur; quod viro Clariss. obstitit ne posset credere è Scythia incolas in Septentrionalem Americam venisse. Atque hoc iter agi potuit extra circulum Arcticum, & per terras non tam glaciei & profundis niuibus obnoxias: quanquam hæ gentes illas quotidie magna industria superent. Quum Groenlãdia omnis quam proximè ad ipsum polum Arcticum accedat, & patentibus fretis sit diuisa.

De Islandis & Groenlandis.

Islandi antiquitus (vt tradit Angrimus Ionas) Aristocraticum repub. statum eligentes, Ciuitatem suam in Tetrades, à singulis mundi cardinibus denominatas diuiserunt; eas rursus in tertias præter Borealem cæteris maiorem, in alias quartas. Tertias vero istas rursus in suas partes diuidebant; alias quidem decimas, alias paulo aliter, quas *Hreppar* nominabant, quarum vnaquæque ad minimum xx. colonos continebat, certo sensu definito. Tertias autem illas & Borealis tetradis quartas nominabant *pyng* (credo potius thing, nam illam literam quæ conuenit cum θ Græc. sæpe effert per p) Deorum Septentrionalibus primus erat

Thor : cui alios tres adiungebant *Freyer*, *Niordur*, *As*. Qui omnes Reges fuerunt; Arctoris enim gentibus familiare fuit Reges defunctos pro diis colere: sed horum cultus ad Islandos non peruenit. Islandi diis suis homines immolabant ad grande saxum eos collidentes : sed tantum duobus locis, neque diu ea immanitas durauit.

Mendicos alere vetabant, nisi vel morbo vel ætate, sine vlla sua culpa id accidisset. Præfectus prouincialis dicebatur *Godar* & *Hoffgodar*. Conuentum iuridicum summum appellabant *Althing*. Iudices omnes, actor, reus, testes, in foro initio actionis omnem dolum, omnémque iniustitiam sancte abnegabant: hisce conceptis verbis Hialpe mier suo Freyer og Niordur og hiu Almattke As. nostrates dicerét Helpe my soo Freyer, oock Niordur, oock de Almachtige As.

Adiuuet me ita freyer atque Niordur, & ille omnipotens As.

Rempublicam suam certis etiam scriptis legibus gubernarunt.

Matrimonia non nisi inter licitos gradus contrahebant, & coram testibus stipulabantur cum spondentibus.

Stuprum, raptum, adulterium, incestum grauissime puniebant : sed & basia atque amplexus clandestinos

Patris

Patris matrisue familias defunctorum hæreditatem capiebant filij familias, dein filia, si filij deessent. Tutelæ ius hæreditariæ successionis ordinem sequebatur.

Atque hæc quidem in Islandia obtinuerunt ante Christianismum quem demum anno millesimo admiserunt.

Gronlandia (vt idem narrat) primum adita ab Erico Ruffo anno Domini 982. Hic primus omnium versus occidentalem plagam, ex patria nauigans, terram reperit, cui post triennium (quod ibidem exegit) Gronlandiæ nomen indidit, eamque mox incoluit & Gentem condidit Gronlandicam, in terra antea prorsus deserta, sedibus positis in sinu à suo nomine dicto *Erisckfioordur*, extructo pago, *Brattalyd* vocato, & altero, in vlteriore sinus ripa huic opposito cui nomen *Stockanes*.

Gronlandi post annos XVIII, hoc est anno CIↃ (quo & Islandia totaliter) ad Christianum nomen conuersi sunt, opera & deuotione Olai Tryggoni, Norvvagiæ R. cui negotio Leyfus Erici ruffi Gronlandicæ gentis conditoris filius, præfectus est, in Norvvegia prius sacro fonte ablutus.

Gronlandiam veteres diuidebant in Orientalem & Occidentalem: vnde colligo (inquit Angrimus) ad Meridiem & Septentrionem non fuisse habitatam. In Orientali Gronlandia parochiolæ constitutæ sunt

duodecim: in Occidentali tantum quatuor. ſingulæ nomine notatæ. Hinc Epiſcopi additi, nempe Anno cIↃcxxI. quidam Ericus, ſed quantum ſuſpicor, cathedram (quæ Gardenſis dicta eſt, *Gardar à Grenlando, biskups ſtoll*, ſita in ſinu *Einarc Fioord*) non adiit; traditur enim eodem anno Inſulam Vynlandiam illis dictam, iuiſſe quæſitum, in quo itinere forſan periit. Suſpitio illa hinc eſt, quod Arnhaldus à Lundenſi Epiſcopo Scaniæ circa annum cIↃcxxIv. rogatu Regis Norvvegiæ ordinatus, à pleriſque primus Epiſcoporum Gronlandiæ numeretur, cum ſcilicet ante annum, hoc eſt Anno 1123. Gronlandi Norvvegis tributarij facti eſſent.

Monaſterium in Gronlandia nullum vnquam commemoratur Eccleſia vel Cathedra Gardenſis D. Nicolao fuit dicata, quem conſtat iſto ſeculo, à nautis, ac præcipue tam longinquas oras petentibus cultum fuiſſe.

Arnhaldi in Epiſcopatu Gronlandiæ vndecim ſucceſſores, diſtinctis temporibus numerantur. Ad annum vſque cIↃcccLxxxIx. Quo Henricus quidam præfuit, cuius ſucceſſor Andreas Anno cIↃccccLxI Iſlandiam attigit. Poſt hunc autem annum altum eſt de Epiſcopis, nedum monachis Gronlandiæ, qui nulli fuerant, ſilentium. Hæc paulo prolixius ex Angrinio Iona retu-

limus, vt liqueat, Gronlandos statim postquam ibi incolere cœperunt Christianos esse factos: minusque verisimile esse, quod supra Clariss. Vir. Hugo Grotius asseruit, incolas Americæ Septentrionalis, aut ab Islandis aut Gronlandis ipsorum propagine, originem accepisse. Nam quum vtrique tamdiu Christianismum fuerint amplexi, & semel acceptum tam constanter coluerint, non est rationi satis consentaneum, tam politeiam quam religionem apud gentes eiusdem originis ita plane extingui potuisse.

OBSERVATIO QVARTA.

HActenus à parte orientali aditum ad Americam quæsiuimus, nunc & ab Occidente est inuestigandus. Continens Americæ vtriusque longissimis terrarum spatiis se extendit ad mare Pacificum à sinu Californiæ & Promontorio S. Lucæ ad promontorium Mendocinum atque vltra haud dubio ad ipsam Asiam. Præterea in ipso mari Pacifico seu meridionali superioribus annis è Peruuia nauigando versus Occidentem inuentæ sunt Insulæ Salomonis, admodum grandes & multæ, interuallo circiter octingentarum leucarum: & communis opinio obtinet haud longè ab illis abesse Continentem terram; neque verò absimile credit Iosephus de Acosta lib. 1.

cap. 6. illam se coniungere cum terris quæ sunt vltra fretum Magallanicum. Verum superioribus annis à nostris atque etiam aliis fuit deprehensum satis latum mare, (quantum nondum satis constat) interesse inter illas Insulas ad fretum Magallanicum & terras illas australes de quibus agit Acosta. Vt si illas coniungere libet omnino magno gyro ambiendum sit, (intra an extra circulum Antarcticum non dixerim, neque constat) ad Nouam Guineam, atque ita regrediendum ad fretum Magallanicum. Certè, vt credit Acosta, Noua Guinea Continens censetur neque longe dissita ab Insulis Salomonis. Vt autem de hisce Insulis Salomonis aliquid dicamus: Lopez Vaz testatur, eas inuentas fuisse cum Licentiatus de Castro pro Rege esset in Peruuia: sitas autem esse octingentas leucas ab ora Peruuię, ad altitudinem vndecim graduũ ab Æquat. versus Austrum: priori nomen inditum Izabella alteri & quidem maiori Guadalcanal; Secundum cuius oram nauigarint leuc. centum quinquaginta: vtrisque autem nomen Salomonis insularum datum, quia credi volebant R. Salomonem inde suum aurum petiisse.

Antonius de Herrera Historiographus Regis Hispaniarum in descriptione Indiarum cap. 27. Ora, inquit, nouæ Guineæ initium capit, centum leuc. versus orientem ab

Insula Gilolo, ad vnum gradum, paulo plus aut minus ab Æquatore versus Austrum, atque ita in longitudinem protenditur versus Ortum, trecentis leuc. donec ascendat ad quintum aut sextum gradum; Dubitatum hactenus an sit Insula an vero Continens, quia in tantum se extendit, vt videri posset se iungere cum Insulis Salomonis aut prouincia Freti Magallanici versus Austrum, verum hoc dubium iam solutum, quia qui nauigarunt secus partem australem eiusdem freti affirmant, illam non esse Continentem, sed insulas, & sequi spatiosum mare, & inter eos qui id asserunt est D. Richardus Aquinas eques Anglus, qui inter illas insulas quadraginta quinque dies errauit.

ANNOTATIO.

NOmen huius Equitis Richardus Havvkins, de cuius nauigatione alibi diximus; idem autem postea à nostris Belgis obseruatum post fretum Lemairium inuentum, vt ante dixi. Ab ora maris, inquit Herrera, tellus nouæ Guineæ videtur bona, & incolæ conspecti sunt Nigritæ, & obiacent oræ multæ insulæ, cum suis portubus, quorum non extat particularis notitia; quia rarò hic nauigatum fuit: loca in quibusdam tabulis Geographicis signata

ſunt; *Aguada* à prima facie terræ ad vnum gradum, quinque & triginta leuc. verſus Ortum: & octodecim leuc. vltra hanc portus *Santiago* & inſula *de los Creſpos* patens in longitudinē ſexdecim leucas, ex aduerſo portus *S. Andreæ* quadraginta leuc. à Santiago; & magis verſus Ortum fluuius *Virginum* & *la Vallena* exigua inſula ante fluuium *S. Auguſtini*, circiter quinquaginta leuc. à portu S. Andreæ; & iuxta fluuius *S. Petri*, & *S. Pauli*, ante portum *S. Hieronymi*, & paruula Inſula iuxta *Puntaſalida*, quadraginta leuc. à S. Auguſtin. quem vocant de Buenapaz, & vltra hanc *el Abrigo* & *Malagente* quinquaginta leuc. à Puntaſalida, & inter cæteras vna inſula gentis blancæ, & *la Matre de Dios* ante *Buenauayan* & *de la Natiuidad de nueſtra Sennora*: quæ vltima earum quæ hactenus fuere viſitatæ: & veluti è regione eius verſus Arctum Inſula Caymana, in alto iacens inter alias inſulas ſine numero. Ora meridionalis nondum cognita eſt. Primus hanc nouā Guineam detexit Aluarus de Saauedra anno CIƆIƆXXVII. miſſus à Marchione Vallis vt ab illa parte inueſtigaret Inſulas aromatiferas, & hinc in reditu ad nouam Hiſpaniam à tempeſtatibus abreptus. Inſulæ Salomonis quæ diſtant octingentas leuc. ab ora Peruuiæ, quibus hoc nomen dedit opinio diuitiarum, & vocant illas Occidentales, ratione Peruuiæ: ab

illa enim primum ad illas peruentum ab Aluaro de Mendoça, ex mandato Licentiati Lupi Garsiæ de Castro, Gubernatoris regnorum Peruuiæ, anno CIƆIƆLXVII. Qui primus has terras vidit erat adolescens nomine Treio: iacent autem à septem ad duodecim gradus ab Æquatore versus Austrum, & citciter mille quingentas leucas à Ciuitate Regum (vulgo Lima,) sunt multæ numero, sed octodecim inter illas insignes, quædam quæ trecentas leucas ambitu complectuntur, aliæ ducenras, aliæ centum, aliæ quinquaginta & ita porro; præter multas quarum oræ nondum prænauigatæ; crediturque cum noua Guinea esse coniunctas, & terris quæ sunt à freto Magallanico versus occasum. Omnes istæ insulæ videntur fœcundæ & habitabiles commeatibus abundantes & pecore: reperti in illis fructus aliquot Castellani, porci & Gallinæ magno numero. Incolæ partim sunt colore, quali Americani, partim candido, partim rubro, partim etiam nigro, quod argumentum est, cum noua Guinea coniungi, vnde tantam mixturam tam diuersarum gentium hîc confluxisse probabile est. Hactenus Herrera, qui plura nomina insularum desiderat, ipsum adeat. Sufficit enim ad propositum nostrum: à terris illis quæ iacent cis & vltra Fretum Magellanicum versus Occidentem alias terras quam longissime ab-

esse, & patens esse illa parte mare tam versus Austrum, quam versus Occasum: ita vt hac via incolas difficulter in meridionalem Americam possimus introducere, & aura nobis aduersatur. Nec quicquam nos adiuuat ea pars terrarum quæ pone Iauam maiorem, licet longo interuallo, à Belgis nostris fuit inuenta & à nauis nomine, qua vehebantur, Concordia dicitur: licet credibile sit illam cum noua Guinea esse coniunctam. Vnica spes est in illa terra quæ fretum Lemaire ab Arcto ingredientibus ad læuam est, neque enim adhuc quicquam obstat quo minus illa cum aliis terris possit coniuncta credi, quæ proxime accedunt ad Insulas orientis. Atque ad hunc finem quædam hîc adiungenda ex Itinerario Richardi HAVVKINS Equit. Angli, de quo supra Herrera. Is quum peteret fretum Magallanicum & iam peruenisset ad nonum & quadragesimum gradum & triginta scrupul. ab Æquatore versus Austrum, & secundum computum suum circiter quinquaginta leucas abesset à Continente Americæ, excepit illum ventus occidentalis ipsi aduersus: ita vt secundo Februarij viderent eminus terram versus Africum, neque coniectura assequi poterant quænam esset, siquidem nullæ hydrographicæ Tabulæ terram hac parte exhibēt ad eum modum sitam, ad latitudinem octo & quadraginta graduum

versus Austrum. Secus autem oram illius nauigarunt versus Aquilonarem plagam, biduo integro, ita vt ratione inita iudicarent se circiter sexaginta leucas secus illam promouisse. Terra autem illa erat campestris & habitata, videbant enim crebros ignes. Verum quum propius oram accedere & in terram descendere non daretur, & ventus mutaretur, illa omissa, cursum versus Fretum Magallanicum direxerunt. Mihi autem non dubium est hanc terram coniungi cum illa quæ fretum Lemairium contingit: & probabile est illam produci primum ex aduerso promontorij Bonæ Spei, & deinceps tendere circa polum Antarcticum versus Terram illam nauis concordiæ, fortassis etiã per illam coniungi cum Terra dos Papaos, quæ in Tabulis nostris appellatur. Nam omnia hæc quidem adhuc incerta sunt, nihil tamen hactenus inuentum à nauigantibus quod contradicat.

Extat præterea Relatio de Terra hac Australi Petri Fernandez de Quir ad Regem Catholicum, Latinè edita ab Hesselio Gerardi. Quod ad regionum istarum, inquit, nouiter detectarum amplitudinem attinet, iudicando ex iis quæ ipsemet vidi, quæque Capitaneus Ludouicus Paez de Torres, obedientiæ meæ archithalassus Maiestati tuæ exposuit, longitudo earum tanta est, quanta totius Europæ, minoris vsque ad

mare Caspium Asiæ, Persiæ, omniúmque tum Oceani, tum Mediterranei maris hisce regionibus adjacentium Insularum, Anglia & Hibernia comprehensis. Est videlicet occultus hic tractus, quarta Globi terrestris pars, ac tam late patet, vt in eo verisimiliter possint esse duplo plura regna atque dominia, quam sint ea quorum tua Maj. hodie dominus est. Nec habent hæ terræ vicinos Turcas, Mauros, aliásve nationes vicinis suis infestas. Regiones nobis conspectæ omnes intra Torridam Zonam sitæ sunt, & pertingit earum pars vsque ad Circulum æquinoctionalem, latitudinis graduum 90. vel alicubi pauciorum, & post pauca. Refertus est totus hic tractus innumerabili incolarum multitudine, quorum alij candido, alij fusco & eorum, quos Hispani Mulatos appellant, persimili, alij denique mixto quodam colore sunt. Capilli nonnullis nigri, longi, soluti: aliis crispi, villosi, aliis denique flaui & admodum rari. Quæ sane diuersitas magni cuiusdam inter eos commercij, crebrique conuentus signum est. Nec videntur vlla prorsus arte imbuti, nec arces habent nec muros, nec Regem, nec Legem. Simplices tantum gentiles sunt, in factiones diuisi, nec vnquam satis concordes. Arma quibus vtuntur, sunt arcus, sagittæ (nullo veneno imbutæ) clauæ, fustes, hastæ, ac tela missi-

lia, omnia tantum ex ligno. Velant pudenda. Sunt munditiæ studiosi, tractabiles, alacres, eaque in benefactores gratitudine, quam ipse non semel expertus sum.

Domus eis è ligno, palmarum frondibus tectæ. Ollis vtuntur fictilibus. Machinas quoque textorias norunt, aliasque eiusmodi elegantias. Marmorarij sunt. Tibias, tympana, cochlearia fabricant è ligno. Oratoria ipsis sua & sepulchreta. Horti in areolas pulchre digesti, septi ac limitibus suis distincti. Magnum iis vsum præbent cochleæ margariti feræ: è quibus cuneos, scalpra, serras, ligones, aliaque id genus instrumenta, tum & globulos collo appendendos conficiunt. Insulani nauiculas habent affabre elaboratas, & ad trajiciendum percommodas, argumentum minime fallax, quod vicini sint nationibus magis excultis. Cuius rei & illud non vanum indicium, quod & verres & gallinaceos castrent.

Panem habent è triplici ferè radicum genere, quarum ingens passim prouenit copia, atque huic conficiendo minimum sane laboris impendunt, nihil enim quam torrent rapices vsque dum sint percoctæ.

Fructus in hoc tractu quam plurimi & quidem eximie boni. Platani senûm generum. Amygdala quadruplicia. Prægrandes obi, genus cotoneis nostris & magnitudine

& gustu pene adsimile: nuces innumeræ, mala medica, & citrea, quibus barbari non vescuntur, alij denique non minus suaues, quam prægrandes fructus, quos & vidimus & gustauimus. Multæ insuper & quidem insigniter crassæ arundines Sacchari. Innumerabilis pene palmarum numerus, &c.

Quod ad carnes attinet, magna porcorum est copia nostratibus adsimilium, multæ gallinæ, capi, perdices, anates, turtures, columbæ, palumbes & capræ alteri capitaneo visæ. Significarunt nobis Indi & de vaccis quoque & bubalis. Cætera non est opus persequi. Quiuis autem qui Americanorum habitum & mores nouerit, statim animaduertet magnam similitudinem inter has nationes: vti maximè verisimile sit eandem esse originem: sed quo pacto ab vna regione in alteram venerint, id solum haud in procliui est explicare.

Qvinta Observatio.

Haud dubio ex linguæ cognatione, magna de origine gentium conjectura potest fieri; itaque hic quædam adjungenda putaui quæ de Gentium illarum linguis obseruauimus, sed ne Lectorem oneremus aut tædio afficiamus in paucis morabimur, sumemusque tantum exempla à duabus nationibus, Huronibus & Mexicanis quorum illi

procul ad Arctum, hi pene ad extremum Septentrionalis Americæ versus Austrum incolunt. Statuemus autem vocabula ex opposito, vt facilius similitudo aut dissimilitudo animaduerti possit. Ordiemur autem à nominibus propriis partium corporis humani.

Huron.		Mexican.
Scouta	*Caput*	Tzontecontli
Arochia	*Capilli*	Tzontli
Ayemtsa	*Frons*	Ixcuaitl
Ahontta	*Aures*	Nacaztli
Acoinda	*Oculi*	Ixtelolotli
Aongya	*Nares*	Yactli
Andara	*Maxillæ*	Camachalli
Ascaharente	*Os*	Camactli.
Ahta	*Labia*	Texipalle.
Aschonchia	*Dentes*	Tlantli.
Dachia	*Lingua*	Nenepilli
Ohonra	*Collum*	Cocotl
Oüachia	*Pectus*	Yelchiquiuhtli
Etondreha	*Humeri*	Ahcolli
Ahachia	*Brachia*	Matzotzopatli
Ayochia	*Cubiti*	Molicpitl
Ahonressa	*Manus*	Maytl
Eteingya	*Digiti*	Mahpilli
Ohetta	*Vngues*	Iztitl
Tonra	*Venter*	Xillantli
Ontara	*Vmbilicus*	Xictli

Huron.		Mexican.
Ethnonuha	*Dorsum*	Cuitlapantli
Tocha	*Latus*	Yomotlantli
Oſcoinha	*Viſcera*	Cuitlaxcolli
	Iecur	Yeltepachtli
Auoiachia	*Cor*	Yollochtli
	Pulmo	Chichitl
	Lien	Taxixtecon
	Renes	Netloctetenca
Ochingoda	*Genua*	Tlanguaitl
Anonta	*Crura*	Metzquanhyotl
Eindechia	*Suræ*	Cotzli
Achita	*Pedes*	Icxitl
Chogoute	*Tali*	Xoquochtlantli
	Nerui	Tlalhuyaotl
Outſmoïata	*Venæ*	Yetzalhuotl
Auoitſa	*Caro*	Nacatl
Angon	*Sanguis*	
Onna	*Oſſa*	
Ouoicheinta	*Cerebrum.*	

Nomina numerorum.

	Hur.	Mex.	Sankikan.
1	Eſcate	Ce aut Centetl	Cottè
2	Teni	Ome	Nyſſe
3	Hachin	Yei	Nacha
4	Dac	Nahuy	VVyue
5	Ouyche	Maciulli	Parenach

	Hur.	Mex.	Sankikan.
6	Houdahda	Chicuacen	Cortash
7	Sotaret	Chicome	Nyſſas
8	Atteret	Chicuey	Gechas
9	Nechon	Chicunahuni	Peſcon
10	Aſſan	Matlactli	Terren

20 Teni qui voiſſan. Zempohualli. Myſſynach.

100 Egyo tvvoiſſan. Macuilpohualli Cottapach.

Conſanguinitatis gradus.

Hur.		Mex.
Ayſtan, Aihtaha	*Pater*	Tahtli
Anan Ondoüen	*Mater*	Nantli
Ayein	*Filius*	Tepiltzin
Ayein	*Filia*	Teuchpoch
Ataquen	*Frater*	Teoquichtiuch
Ataquen	*Soror*	Tehneltiuch
Achota	*Auus*	Tecoltzin
Houatinoron	*Patruus*	Tethahtzin
Achota	*Auia*	Tezihtzin
Harha	*Matertera*	Teahuitzin
Earaſſé	*Cognatus*	Tétex

Dignitatum gradus.

Atihoindiou	*Dominus*	Teuthli
	Domina	Zihuapilli
	Seruus	Tlacoti

Colorum differentiæ.

Onienta, Onquata	*Candidus*	Iztac
Sieinſta	*Niger*	Tliltic
Odſinquarae,	*Viridis*	Quiltic
Otſehiaye	*Ruber*	Chichiltic
	Cœruleus	Texutic
	Luteus	Coztic

Auium aliquot nomina.

Sondaqua	*Aquila*	Cuauhtli
Oraquan	*Coruus*	Acatlotli
Taron	*Anas*	Canauhtli
Tochingo	*Grus*	Tocuilcoyolt.

Quadrupedum nomina.

Sconoton	*Ceruus*	Mazatl
Quenton maliſia	*Cuniculus*	Tuchtli
Anariſqua	*Lupus*	Cuetlachtli
Gaguenou	*Canis*	Chichi
Andaſatay	*Vulpes*	Coyotl
Tiron	*Felis ſilueſtr.*	Miztli.

Inſectorum nomina.

Stinonchoquey	*Formica*	Azcatl
Tſivoy	*Pulex*	Tecpin
Touhauc.	*Pediculus*	Atemitl.

Ignis & eius accidentia.

Aſſiſta	*Ignis*	Tleti
Ohexra	*Cinis*	Nextli

Aetſiſto-

Aetſiſtoraſſe *Carbo ardens* Tlexochtli
Tſieinſtà *Carbo extinctus* Tecolli.

In omnibus hiſce vocabulis eandem rem ſignificantibus videmus ſummam differentiam: ſed fruſtra quis quærat inter nationes tam longè diſſitas cum Fr. Gabriel Sagardus, è cuius Dictionario Huronum vocabula deſcripſimus, in præfatione teſtetur, ipſorum linguam plane eſſe diuerſam à vicinorum Algoumequinorum linguâ, Montagnetarum & Canadentium. Cuius diſſimilitudinis hæc profert exempla. Hurones canem vocant *Gagnenon:* Epicerini *Arionce*, Montagnetæ *Alimoy.* Hurones mi pater dicunt *Ayſtan*, Canadenſes *Notaoui.* Hurones mea mater *Anan*, *Ondouen* , Canadenſes *Necaoni.* Matertera Huronibus dicitur *Harha*, Canadenſibus *Nerouſiſſe*, Panis Huronibus *Andataroni*, Canadenſib. *Paconechigan.* Nō te intelligo, Hurones dicunt *Danſtan tearonca*, Canadenſes *Noma quiniſitotatin.* Experiamur iam idem in verbis & loquutionib.

Hur.		Mexic.
Naché	*Quo vadis?*	Campa tiauh? [ca?
Tontatſi iſſa	*Quomodo vocaris?*	Tleinmoto-
Totatſe, neckya	*Quomodo vocatur?*	Tleitoca [on?
Aonhéon	*Ægrotat*	Cuix Mococohua.
Ahouiiaken	*Eſt Negligens*	Huelah yel.
Conuoitte hahattay	*Eſtne hæc via?*	Cuix yehuatlin inohtli?

Andachoenne	*Mendax*	Iztlacatini
Xchihay	*Ne plora*	AhmoXichocā
Teskeanki	*Vidiſtine?*	Cuix otiquittac
Etſondenon	*Veni mecum*	Tehuatl nonahuac Xihualla
To hahattey	*Monſtra viam*	Xinechmochti in ochtli
Tſirattaé	*Cœlum nubilum eſt.*	Cenca huel Yecuichehua incahuit.

Ex his licet paucis ſatis apparet nullam conuenientiam eſſe inter has linguas, neque in his verbis, neque in conſtruendi modo: vnum ſolummodo hic verbum quod nonnullam ſimilitudinem habet Xichihay & Xichoca: cætera toto cœlo differunt. Idem credo appareret ſi aliorum barbarorum linguæ nobis cognitæ eſſent.

Adjicio hîc vocabula è lingua Maquaaſiorum qui in ea parte Americæ Septentrionalis degunt quam noſtrates vocant *Nouum Belgium*, quemadmodum à Belgis noſtris obſeruata inueni.

Partes corporis humani.

Caput	Anonſi,	*Capillus*	Anochquis,
Aures	Ohochta,	*Naſus*	Oneyatſa,
Lingua	Ovvaniſſe,	*Guttur*	Ohonckvva',
Dentes	Onavvi,	*Brachia*	Onenta,
Manus	Oſnótſa,	*Digiti*	Onataſſa,
Pollex	Otichkera,	*Vngues*	Otſira,

Humerus Onirare, *Spina dorsi* Orochquine,
Pedes Ossidau, *Vesica* Onhaha,
Pudenda maris Canderes, *Fœminæ* Oneera,
Vir Etsi. *Fœmina* Coenhechti.

Cognationum gradus.

Pater Ragina, *Mater* Distan,
Patruus Ragenonou, *Cognatus* Rackesie.

Numerorum nomina.

1 Onsat, 2 Tiggeni, 3 Asse, 4 Cayere, 5 VVisch, 6 Iayack 7 Tsadack, 8 Sategon, 9 Tyochte, 10 Oyere, 40 Tavvasse, 100 Onscat teneyavve.

Animalium nomina.

Ceruus Aque, *Felis* Adiron,
Vrsus Ochquari, *Castor* Sinite,
Lutra Iavvine, *Vulpes* Senadondo,
Lupus Ochquoha *Canis* Irhar,
Lepus Tantanege,
Grus Tali, *Cygnus* Kragequa,
Anser Kahanck, *Aquila* Scaskarivvanasi,
Piscis Cinsye, *Salmo* Ohekeront.

Variarum rerum nomina.

Sol Carackvvero, *Stellæ* Asistock,
Aër Careyago, *Semen* Cana,
Lapis Oieya, *Caro* Ovvare,

Farina Athesera, *Fluuius* Canaderage,
Via Iohati, *Lardum* Odossera,
Os ossis Ostie, *Pluuia* Esteronde,
Montes Ononda, *Æstas* Otteyage,
Hiems Augustuske, *Arundo* Oneggeri.

Verba aliquot.

Sudare VVagideria, *Pingere* Endatkondere,
Pugnare Ioddireyo,
Dormire Aghidavve *Concumbere* Sinekati
Plorare Onstara. *Ridere* Aquayesse,

Colorum nomina.

Candidum Crage, *Nigrum* Cahonsye
Cianeum Ossiuenda, *Rubrum* Onegonseia.

Adjectiua.

Magnus Quane, *Paruus* Canyevva,
Latus VVotstooha, *Crassus* Cates,
Æger Agthihi *Mortuus* Avvaheya,
Malus Aquinachoo, *Fortis* Asseric,
Curuus Carente, *Pulcher* Iankonque,
Pauper Agotsioha, *Nequam* Seronquaese.

Operæpretium fuisset etiam linguam Cuscensem cum aliarum gẽtium Americæ meridionalis linguis cõferre: sed nullus auctor ad manũ ex quo petere possimus nisi admodum pauca. Obseruat Garcilassus de lauega, Patres liberos suos vocare *Churith*, matres autem *Vam*, item fratres se inuicẽ appellare

Huauque, forores *Nanna*: Si autem frater fororem alloquatur, dicit *Pana* non autem *Nanna*, ne & fe fœminam profiteatur: Soror autem ob fimilem caufam fratrem compellans non dicet *Huauque*, fed *Tora*; nec fororem compellans *Pana* fed *Nanna*. Quæ nihil commune habent cum Mexicanorum idiomate; vti *Vnu* aqua quæ Mexicanis *Atla*. Peruani *Ylla pantac* vocant tonitru cum fulmine conjunctim: Mexicani vocant Tonitru *Tlatlatzinil*, fulmen *Tlahuitequiliztli*.

In eadem Peruuia obferuat Petrus de Cieca, Pontem è faxo conftructum appellari *Lumichaca*: apud alios *Gorron* pifcis: *Anzer* Sal. Apud Peruuianos *Sopay* malus dæmon qui illos exagitat. *Vrco* aries, *Llama* ouis qualis ipfis domeftica noftratibus nequaquam fimilis. *Camac* Creator, *Pacha* mundus. *Mocha* Sol apud incolas Taramæ prouinciæ Peru. Collæ ampliffima natio, Annum vocant Mari: Lunam & menfem *Aleſpaquexe*, diem *Auro*. Verum obferuat Cieca cap. 116. Tantam inter incolas illius tractus fuiffe linguarum diuerfarum multitudinem, vt fingulæ pene prouinciæ haberent peculiarem, licet poftquam ab Ingis fuerunt fubiugati etiam Cufcenfem intelligerent & loquerentur.

In eadem hac Meridionali America latiffimè fe diffundit lingua Brafilienfium, licet

ſuis dialectis diſtincta: eius hic ſpecimen dabo vt comparatio à curioſis inſtitui poſſit, eique adjungam linguam eorum populorum quos appellant Iaos, qui incolunt inter duo nobilia flumina Amazonum & Oronoqui.

Partes corporis humani.

Braſ.		Iaos.
Acânga	*Caput*	Boppe
Abâ	*Capilli*	
Ciba	*Frons*	
Nambî	*Aures*	Pannaëe
Teca	*Oculus*	Vocre
Apiingoâra	*Nares*	Hoenaly
Iurû	*Os*	Hopatali
Tanha	*Dentes*	Hioeely
Apecû	*Lingua*	
Aiûra	*Collum*	Boppomery
Potiá	*Pectus*	Pyelupo
Atiiba	*Humerus*	Hoomotaly
Aceôca	*Guttur*	Ieene
Gibâ	*Brachium*	Iapelly
Inbô	*Manus*	
Popitêra	*Palma*	
Mua	*Digitus*	
Micapê	*Vngues*	
Tiguê	*Venter*	Holopotaly
Puruâ	*Vmbilicus*	
Atucupê	*Dorſum*	

Piâ	*Iecur*	
Nhiâ	*Cor*	Hoppelabolle
Piriquity	*Renes*	
Cama	*Mamma*	Mannaty
Vba	*Femur*	
Tendipiâ	*Genua*	Goenaly
Tetimâ	*Crura*	Pollely
Pî	*Pedes.*	Poepu

Consanguinitatis gradus.

Tuba	*Pater*	Papa
Cîg	*Mater*	
Taira	*Filius*	Moron
Tagîra	*Filia*	Comi
Tigueíra	*Frater*	Ourony
Teindira	*Soror*	Comi
Tutíra	*Patruus*	
Ciîra	*Matertera*	
Tamuja	*Auus*	
Aija	*Auia.*	

Promiscua nomina.

Abâ	*Vir*	
Pitanga	*Infans*	
Cunumi	*Puer*	
Cunumigoaçu	*Adolescens*	
Cunha	*Mulier*	
Cunhataï	*Puella*	
Ibâca	*Cœlum*	Capou

Coarau	*Sol*	VVeyo
Iau	*Luna*	Nonna
Iautatâ	*Stella*	Chirika
Ibitinga	*Nubes*	
Amana	*Pluuia*	Kenape
Amanibâ	*Grando*	
Ibutâ	*Ventus*	Pepeïte
Amancunuga	*Tonitru*	Tonimeron
Amanbuaba	*Fulgur*	
Tupa uel Tupana	*Deus*	
Iurupari	*Diabolus*	
Angâ	*Anima*	
Tetê	*Corpus humanum*	
Tatâ	*Ignis*	Ouapoto
Iy	*Aqua*	
Ibí	*Terra*	Soye
Ara	*Aër*	Pepeïte
Miapê	*Panis*	
Coô	*Caro*	
Pirâ	*Piscis*	
Oca	*Domus*	
Tâba	*Pagus*	
Moroaucupara	*Amicus*	Bamo
Amotarennbâra	*Inimicus*	
Nheengû	*Mutus*	
Abâ ecapicoeima	*Cœcus*	
Iba	*Arbor*	VVevve
Ibirapâra	*Arcus*	Hoerappe
Vûba	*Sagitta*	Mapporoe
Paranâ	*Mare*	Parona

Itâ	*Lapis*	Tapou
Cuaui	*Ceruus*	Ouſſari
Iaguarete	*Tigris*	Aroua
Tajacuiguata	*Aper*	Pingo
Ting	*Candidum*	Topocoume
Cun	*Nigrum*	Topioroume
Inbaeû	*Edere*	Ouaonine
Vû	*Bibere*	Euenike
Quera	*Dormire*	Vniguené
Iaeô	*Porare*	Ouamome
Puca	*Ridere.*	

Numerorum Nomina.

Br.	Iay.
1 Oyepe	Tevvyn
2 Mocoj	Tage
3 Mocapir	Terrevvavv
4 Oioirundi	Tagyne
5	Mepatœn
6 *Reliquis carent,*	Tevvyne Ieclyckene
7 *ſed digitis ma-*	Tage Iecklyckene
8 *nuum & pedum*	Terrevvavv Ieclyckene
9 *oſtendũt maiores*	Tagyne Ieclyckene
10 *numeros, & ſi*	Iemerale mepatoen
11 *proprij non ſuffi-*	Tevvine abopene
15 *ciunt aliorum*	Habopboppene
20 *quoque oſtentãt.*	Pemoene

Obſeruandum autem apud Mexicanos numerorum nomina ſimplicia eſſe vſque

ad quinque, ab eo incipiunt duplicare vt chicuacen, &c. Eundem autem morem videre eſt apud Yaos, niſi quod illi ſuperiores numeros in principio adjiciant, Mexicani in fine. Decem Mexicani proprio nomine efferunt, ita & Yai.

Hoc quoque hic notandum, Hurones hariolos ſuos, quibus & medicis vtuntur, appellare *Loki*, quæ vox magnam affinitatem habet cum Anglo-Saxonum voce Lake quæ ipſis medicum ſonat, vti Lacedom medicinam.

Inſularium, qui penitus ab Hiſpanis exſtincti, pauca admodum vocabula accepimus. Petrus Martyr ſcribit Hiſpaniolæ incolas, vocaſſe Cœlum *tures:* domum *bóá*, aurum *cauni*, virum bonum, *tayno*, nihil *mayáni*. Idem dec. 3. Aduertendum eſt, inquit, nullam ineſſe adſpirationem vocabulis ipſorum, quæ non habeat effectum literę conſonantis: imo grauius adſpirationem proferunt, quam nos f, conſonantem. Proferendumque eſt quicquid eſt adſpiratum eodem halitu quo f, ſed minimè admoto ad ſuperiores dentes inferiori labello: ore autem aperto, ha, he, hi, ho, hu, & concuſſo pectore. Hebræos & Arabicos eodem modo ſuas proferre adſpirationes video. Ibidem c. 8. hæc verba notat. *Teitoca* eſto quietus: *Techeta cynato guamechyna* Dominus multum iraſcetur: *Guaibbâ* vade.

OBSERVATIO SEXTA.

OPeræpretium quoque fuerit obseruare, quam notitiam numinis habeant barbari, & quem cultum illi vel falso impendant.

Fr. Sagardus in Historia sua de Huronibus cap. 18. de religione barbarorum obseruat; Eos qui versus *Miskou* & Portum regalem incolunt, venerari Spiritum quendam quem appellant Cudoüangi, & mira de illo credere quæ Spiritui maligno optimè cōueniant. Souriquosios, vti ab aliis acceperat, omnino credere vnum esse Deum qui omnia creauerit, dein plures in terram defixerit sagittas, è quibus hominum genus ortum & propagatum fuerit, sub illo tamen adhuc credere Filium, Solem & Matrem; quorum filius quidem & Sol boni sint, mater autem pessima, vtpote quæ homines deuoret: nec Patrem vsquequaque bonum esse; & similia deliria. Hurones autem, de quibus ipsi potissimum sermo, credere (quamquam non bene sibi constent) Creatorem qui fecerit mundum vocari *Yosacha* & lingua Canadensium *Atacuacan*: huic adhuc superesse auiam *Ataensiq*. Vtrumque procul à se degere, neque sibi quicquam de illis compertum, nisi quod à quodam Aattiuoudaron acceperint, qui se illum vidisse asserat, &

vestigia pedum illius in rupe quadam ad ripam fluminis, tuguriumque illius nihil à cæterorum barbarorum casis differre, sementem quoque facere, aliaque vt cæteri homines; imperium tamen habere in omnes animantes. Hunc natura perfecte bonum esse & rebus omnibus incrementum largiri: Auiam autem scelestam esse & sæpe perdere quæ nepos largiretur. Illum numquam mori, sed vbi senuit, reiuuenescere. Suspiciunt quoque spiritus quosdam, quos generali nomine vocant *Oki*, tam propitios quam malignos: atque adeo hanc vocem vsurpant de omnibus, quæ captum ipsorum superant.

Credunt quoque animarum immortalitatem, easque à corpore solutas, astra petere & per viam lacteam (quam propterea appellant *Atiskein Andaharey*, id est semitam animarum) contendere ad *Yosacham*, vt coram eo & auia eius choreas agant. Non tamē à necessitatibus corporis post obitum absolui, quare vnâ cum cadaueribus varia vtensilia tumulant, vt iis in altero orbe vti possint

Barbari quos *Ioannes Danis* inuenit ad fretum sui nominis, idololatræ sunt & incantatores. plurimas imagines etiam in cymbis suis circumferunt.

Vvilhelmus Baffin (qui & freto à se lustrato nomen dedit) narrat incolas Gron-

landiæ, Solem venerari; nam Anglis appropinquantes pectora tundebant & exclamabant *Iliout*, neque propius accedere sustinebant, antequam Angli idem fecissent.

Barbari qui in parte Nouæ Franciæ degunt, credunt Diabolum esse Deum, licet illum non adorent: magicis artibus supra modum indulgent. Qui iuxta fluuium Sagadahoc incolunt, quendam malignum spiritum nominant *Tanto*, qui illos singulis nouiluniis exagitat, & cogit illos metu ad sui venerationem: malum enim ipsi agnoscunt.

Incolæ Virginiæ (vt refert Thomas Heriot) credunt multos esse Deos, quos appellant *Mantoac*, sed diuersorum graduum; vnum tantū principem & magnum Deum, qui fuerit ab æterno. Qui cum proposuisset mundum condere, fecit primum alios Deos principalis ordinis, quibus veluti mediis & instrumentis vteretur in creatione & gubernatione secutura: & postea Solem, Lunam, stellas vt paruos Deos & priorum illorum instrumenta. Credunt omnes illos Deos formam habere humanam, quare eos eiusmodi imaginibus repræsentant, quas vocant *Kevuasovnock*; vna sola dicitur *Kevuas*. Has collocant in ædiculis aut templis, quæ vocant *Machikomuck*, vbi orant, cantant, & sæpe immolant. Credunt immortalitatem animarum: easque à corpore

ſolutas, ſtatim ſecundum opera quæ fecerint, aut deferri ad cœlum, habitaculum Deorum,vt ibi perpetua felicitate fruantur: aut ad ingentem puteum ſubterraneum in Occidentali parte terrarum illarum, in quo perpetuo vrantur. Hunc vocant Popoguſſo.

Alij in eodem tractu præcipue venerantur Diabolum,quem vocant Οκε; habentque in adoratoriis ſuis illius imaginem horribili forma. Alij eundem appellant *Menetto* vel *Menutto*. Vtrumque autem nomen etiam attribuunt omnibus rebus quæ ipſis mirabiles videntur.

Floridani qui ad mare degunt, videntur Solem imprimis venerari, nam abluunt ſe ante illius ortum, itemque poſt occaſum; nec cibum capiunt antequam hæc peregerint. Alij quidam qui intra Continentem degunt, venerantur numen aliquod quod *Aguar* vocant & in cœlo habitare autumant, ipſiſque pluuias & alia neceſſaria largiri.

Incolæ iuxta Ceuolam aut Cibolam præcipue Aquam venerari creduntur, quia det ſementi incrementum.

Incolas Nouæ Mexicanæ,referunt Hiſpani, multa idola colere, & in ſingulis pene ædibus habere oratorium Diabolo adornatum,in quo ipſi cibum apponunt,

De Mexicanorum religione & cultu multa

diximus in Americæ deſcriptione, quæ non repetimus. Videndus Ioſephus de Acoſta, qui ſcribit eos primo loco coluiſſe Vitzilipuztli, quem tota illa natio nominabat omnipotentem, & dominum omnis creaturæ. Poſt quem Solem adorabant. Bene autem obſeruat, diabolum cum non poſſet ex animis hominum eximere ſummum illum Deum, id dediſſe operam vt illis perſuaderet, præter eum etiam plures alios eſſe qui propriam haberent potentiam & authoritatem, ad bene aut male faciendum hominibus, atque hanc perſuaſionem difficillime admodum illis adimi. Idem lib. 5. cap. 10. ſcribit Reges Ingas feciſſe ſtatuas è ſaxo ſibi ſimiles, quas appellabant *Guacsiquies*, id eſt germanos, quibus eadem veneratio impendebatur quæ ipſis. Qualem Nebucadnezarem ſibi feciſſe legimus in S. Scriptura. Neque hic quicquam repetimus de Iucatanenſibus, de quibus ſupra diximus.

Denique totus ille terrarum tractus qui ab Noua Hiſpania pertinet ad Iſtmum Panamenſem, quoad ſuperſtitioſos ritus, cultum Diaboli & hominum euiſcerationes atque immolationes non multum differt à Mexicanis.

Sed tranſeamus iam ad meridionalem Americam. Qui Darienem prouinciam incolebant, nulla habebant templa aut adora-

toria; præcipue venerabantur Diabolum, qui horrenda forma interdum iis apparebat: credunt tamen vnum Deum esse in cœlis, nimirum, Solem & Lunam eius coniugem, itaque illos venerantur. In Vraka colunt superstitiose idolum Dabaibæ; cui & mancipia immolant; ferunt autem eam esse matrem Creatoris omnium rerum.

In prouincia quam hodie vocant *Sancta Martha* venerantur Solem & Lunam, iisque suffumant varias gerbas. Mancipia quoque immolant.

Eorum qui Cumanam incolunt, Dij sunt Sol & Luna, maritus & coniux & suprema numina. Quum tonat & fulgurat admodum sibi metuunt, Solem iratum credentes: inter idola sua, quæ venerantur, potissimum habent vnum figura Crucis Sancti Andreæ, quam credunt se munire aduersus dæmones nocturnos; & collis infantium appendunt.

Qui inter Oronoquen & flumen Amazonum degunt aut potius incertis sedibus vagantur, habent magos suos, quibus valde obnoxij sunt, quia & medicinam inter eos exercent & vitæ mortisque veluti arbitri sunt, qui variis præstigiis illos miseros terrent. Cæterum Solem & Lunam venerantur, quę sidera viuentia opinantur, non tamen ea adorant aut iis quicquam immolant. Præter paucos, præsertim

Yaos

Yaos, qui pro numine colunt *Tamoucum*, quem in superiore aëris regione degere & inferiora hæc pro nutu suo regere profitentur. Credunt animas defunctorum qui bene egerunt, transferri ad cœlum quod vocant *Caupo*, quæ male egerunt, ad *Soy* quod in visceribus terræ collocant, defuncto aliquo è primoribus mancipium eius cædunt vt illi ministret in altera vita.

Marashavvaccæ qui procul intra continentem agunt, colunt Idolum saxeum in æde ad id constructa. Formam hominis repræsentat sedentis super calces suas, genubus diuaricatis quibus cubitis innititur, palmis explicitis, & ore hiante.

In interiori regione, quam magnum flumen Magdalenæ secat, hodie vocatur nouum regnum Granadæ, plerique barbari diabolum colunt, eique & idola fabricant, & captiuos suos crudeliter immolant.

De Brasiliensium religione multi multa scripserunt, & nos compendio diximus in Americæ descriptione. Summa est, illos neque vllum Deũ nouisse, neque adorare quicquam: quare neque vllum nomẽ in ipsorum lingua reperitur quo Deũ exprimas, nisi forte *Tupâ* quo excellentiam quandam summã designant: vnde Tonitru vocant *Tupâ cununga*, id est strepitum factum à suprema excellentia, ab *acununga* strepere: Fulgur autem *Tupa berâba*, id est splendorem excellentiæ,

ab *aberâb* resplendere. Cœlum & inferos pariter ignorant: licet animas post separationem à corpore superesse credant, & nonnunquam in dæmones conuerti, & ad campos irriguos, variisque arboribus amœnè consitos traductas ibidem choreas agere. Spiritus malignos impensè metuunt, quos *Curipira*, *Taguaj*, *Macachera*, *Anhanga*, *Iurupari*, *Marangi goana* vocant: sed diuersis significationibus. Nam *Curipira* significat numen montium. *Macachera* numen viarum viatores præcedens: Petiguares fingunt boni nuntij paranymphum: è contra Tupiguaes & Caryoes medicum humanæ salutis hostem. *Iuripari* & *Anhanga* significant simpliciter Diabolum. *Marangigoana* non significat numen, sed animam separatam, vel aliud quid instantem mortem prænuntians, ipsismet non satis notum, & tamen illud maxime timent; ita vt interdum subito illius terrore exanimentur. Multos habēt inter se magos & præstigiatores quos vocant *Page*, & *Caraïba* est illis potestas miracula perpetrandi: quare Lusitanos, quia multa faciebant ipsorum captū superantia, vocabant *Caraibas*, etiam hodie. Alij barbari eiusdem tractus spiritus illos malignos vocant *Coropio*, vt Antonius Kniuenis refert, alij *Aignan* vti Lerius: Alij quoque eosdem vocant *Anasalij*, quos supra modum metuunt. Differunt omnes hæ natio-

nes in variis,ſed eadem pene Idololatria & ſuperſtitio inter illas obtinet. Nec alia eſt ratio innumerarum propegentium quæ intra continentem ad vtramque ripam magni fluminis *de la Plata* degunt.

De Chilenſium religione nihil certi accepimus: quam illos communiter iurare per dæmoniũ quod vocant Eponamon, quum fidem ſuã obligare volunt. De Peruuianorũ prolixe ſcripſit Acoſta, & nos compendio quædam iam ante diximus, plura autem in Americæ deſcriptione. Hic tantum hoc addo, quum Idololatriæ obiectum ſit, & aliqua generatim, vt Sol, Luna, ignis, &c. aut particulatim, vt hic aut ille fons, mons, arbor & ſimilia in quibus non ſpecies, ſed indiuiduum colitur: Peruuianos in poſteriore hac Idololatriæ ſpecie omnes gentiles longè ſuperaſſe, ex qua ipſis natæ innumerabiles quas vocant Guacas.

Ex omnibus autem quæ diximus apparet gentes vtriuſque Americæ, quaſdam habere leuem quandam Dei cognitionem, eaſque omnes eſſe Idololatras; pleraſque omnino nullam. Sed à maligno ſpiritu regi & miſere torqueri. Plurimaſque adeo omnem humanitatem pene exuiſſe.

SEPTIMA OBSERVATIO.

DE Politico eorum regimine aliquid dicendum puto, quia ex eo quoque indicium originis capi poteſt. Duæ omnino prouinciæ hic repertæ quę iuſti imperij formam habebant, quum Hiſpani illas intrarent; in Septentrionali quidem parte Mexicana, in Auſtrali Peruuia. De quibus non eſt neceſſe plura dicere, quum Acoſta in ſua Hiſtoria plene explicauerit, & nos in Hiſtoria Americæ.

Apud multas præterea nationes inuenta fuit aliqua ſaltem regiminis politici forma quamquam admodum laxa & imperfecta. Nam docet nos F. Sagardus, Hurones habere aliquam reipub. formam, quippe & principes aut duces ſuos agnoſcere, qui dignitatem illam ad liberos tranſmittant: eoſque eſſe duplicis functionis, vnos res bellicas tantum curare & *Garihoua doutagueta* appellari, alteros rem ciuilem & *Garihoua andionxra* dici, qui & alios ſub ſe habeant præfectos in ſingulis municipiis & pagis ſuæ prouinciæ, atque hos ſe cum regibus Europæ comparare. Illis & ſuum eſſe conſilium publicum conſtans è ſenioribus municipij atque prouinciæ, qui præconio in domum principis aduocentur; vbi princeps deliberanda proponit, & cæteri ſuo ordine ſententiam dicunt.

Ita & Hochelagenses, vt refert Quarterius, habebant suum principem, *Agouhannam*, quem summopere venerabantur, & ferarum pellibus insidentem, inque humeros sublatum circumgestabant.

Souriquosiis, Attegouautanis, aliisque plurimis nulli perpetui duces, pro occasione belli eliguntur destituunturque, quos variis nominibus appellant. Alij *Sagamos* quod apud multas gentes vsurpatum in noua Anglia, Belgioque & parte Virginiæ. Souriquosij autem præter eos habent ariolos suos, quos vocant Autmoins, tanta dignatione, vt ipsi reguli plerumque id enim munus affectent & obeant. Alij qui partem illam incolunt quæ hodie Virginia dicitur, ad magnum sinum *Chesepeack*, regulos suos appellant *Vveroances*, & inter eos authoritate præcipuus ab Anglis commemoratur *Pavvhatan*, Idem nomen agnoscunt, & illi Virginiæ populi quos Raleghus primum adiit.

Porro Floridani duces suos quos habent innumeros pene in singulis prouinciis, vocant *Paracoussi*.

Tlascalensibus, qui Mexicanis vicini, Hispanis aditum aperuerunt ad oppidum Mexico subiugandum & imperium illud destruendum; Democraticum vel potius Aristocraticum erat imperium.

Mechoacani etiam suum regulum tum

habebant satis late imperantem. Ad eundem modum & aliæ prouinciæ in illo tractu, de quibus singulatim dicere longum esset.

In illa autem Californiæ parte, quam Franciscus Dracus Nouam Albion appellauit, inuentus regulus, qui magna pompa ad Anglos accessit, cum magno satellitum agmine, quorum vnus sceptrum præferebat, cum duabus coronis, quæ è plumis erant confectæ.

Insulares quoque, qui Hispaniolam & Cubam inhabitabant, plures regulos habuerunt, (quos illi Casiques vel Cacices appellabant,) alios aliis potentiores.

De insularibus qui Lucaias aut, vt ille vocat, Iucaias inhabitabant narrat, decad. 7. Regulos habēt, his parēt adeo reuerenter, vt si cuiquam præcipitium ex alta rupe aut vertice quouis imperauerit, nulla ratione adducta in medium alia, præterquam impero vt dejicias te, sine mora reguli dictum exequitur. Nulla est regi alia cura præterquā de semētibus & venatu ac piscatione. Quicquid seritur, quicquid plantatur, &c. ad Regis imperium fit. Viritim officia diuidit ad libitum: collectæ fruges in regiis coacervantur horreis: inde ad vsum populi toto anno pro cuiusque familia diuiduntur. Est ergo Regulus, vti rex apum, sui gregis œconomus & distributor.

Sed iam ad partem meridionalem transſeamus: narrat Petrus Martyr dec. II. Regem quem Hiſpaniola Cacicum vocat, Coiba prouincia *Chebin* alibi *Tiba*: Nobilem appellat Hiſpaniola *Taino*: Coiba *Saccum*, alibi *Iura*. Animaduertendum autem hîc quod dicitur de *Taino*, quod accedit ad Angloſaxonum *Thegne*, quem & latine Thanum & Tainum vocant.

Idem narrat Parienſibus fuiſſe regulos tanquam annuos rectores vicorum primarios tantum, quos cæteri, ſiue bello ſiue pace ſit agendum, ſequebantur: eos autem optimates vno nomine ab ipſis *Chiaconos* appellatos.

In interiore autem continente, quaqua Regnum nouum Granatenſe patet, plurimi quoque Reguli fuerunt, alij latius alij anguſtius imperantes, an autem peculiari nomine appellarint non obſeruaui.

In Popaiana, quæ eſt ampliſſima (vt ſcribit Petrus de Cieca) nulli erant reguli, ſed vicatim viuebant incolæ.

Inde peruenitur ad Peruuiam, de qua abunde dixi in deſcriptione Americæ. Hic tamen obiter adjiciam quæ narrat Petrus de Cieca in prima parte Chronici Peruuiæ, cap. 38.

Ex relatione, inquit, Indorum Cuſcenſium intelligitur, antiquitus in omnibus illis prouinciis quas hodie appellamus Peru,

summam fuisse confusionem: & incolas ingenio fuisse tam bardo vt vix credi possit; dicunt enim fuisse brutales, multos comedisse carnem humanam, plures se copulasse cum filiabus atque etiam matribus suis; commisisse præterea alia maiora & grauiora peccata, & magnum obsequiũ præstitisse dæmoni. Habebant in iugis montium & collium castella, è quibus ob leuissimas caussas bellum vicinis inferebant, & cædebant atque captiuabant quotquot poterant. Et licet hisce peccatis & sceleribus essent addicti, nonnullos tamen aliquam curam habuisse religionis: ita vt in multis partibus huius regni magna templa fuerint constructa, in quibus diabolum colebant (qui sæpe se illis videndum offerebat) & idolis immolabant. Et quum incolæ harum prouinciarum ad hunc modum viuerent, surrexerunt grandes tyranni in prouinciis Collao & in vallibus Yungarum, & in aliis partibus; qui inter se belligerabant, & magnam vastitatem terris & clades hominibus inferebant, ita vt multa castella exscinderentur; & hæc ferocia atque sæuitia in dies incrementum capiebat. Hæc quum ita se haberent in hisce prouinciis, duo germani quorum alter dicebatur Mangocapa, se supra alios extulerunt. Hic ædificauit oppidum Cusco, & tulit leges; ipseque & eius posteri se dixerunt Ingas, id est reges seu

maiores principes. Tantúmque aliis præualuerunt, vt imperium extenderent à Pasto ad Chilen longitudine mille & ducentarum leucarum.

Quæ hîc prolixius retuli, vt intelligant lectores quam probabiliter vir Clariss. has gentes & imprimis Mangocapam à Sinis accersat. Acosta denique scribit lib. 5. cap. 4. Ingarum insignia fuisse arcum cęlestem cum duobus anguibus ad latera secundum longitudinem.

Chilenses quoque duces suos & superiores agnoscunt vocántque *Ape*, quanquam non sit tanta illorum dignitas quanta Regum aut Principum.

Post hos sequuntur iam barbarissimæ gentes quæ ad Fretum vsque Magallanicũ pertingunt: atque ab illo, (vt alteram iam oram obeamus) pertinent vsque ad magnum flumen de la Plata & vltra: nam licet variæ sint nationes, linguis & moribus diuersæ, tamen eadem est feritas, eadem omnis humani cultus & imprimis politici ordinis ignorantia. Neque melius cum illis comparatum est, qui intra Continentem degunt, vti in Historia nostra obseruauimus.

De Brasiliensibus, qui amplissimas regiones occupant ad mare Atlanticum, narrat Lerius: Etsi reges aut principes inter se nullos habeant, sed pares sint ferè dignitate;

tamen hoc illis à natura inditum est, vt seniores, quos *Peoreru pickeh* nominant, propter rerum experientiam suspiciant & obseruent: in singulis itaque pagis non aspernandum illis præstatur obsequiũ. Oblata hi occasione vel inambulantes, aut lectis suis pensilibus insidentes cæteros ad fortitudinem hortantur. Inter alios tamen huius gentis populos etiam regulos habent, quos vocant *Murabixâba* & duces belli, quos vocant *Marâna îba*, milites autem *Marana abicoâra*.

Observatio Octava.

DIcendum quoque aliquid de statura horum incolarum & proceritate aut pusillitate corporum; de gigantum ossibus & in Mexico & in Manta inuentis nihil repetam, ea tantum persequar quæ adhuc hodie videntur.

NarrantAngli se ad intimum sinus *Chesea-peack* gremium inuenisse populum barbarorum, qui *Sasquesahanoxi* dicuntur, proceros admodum, & qui præ Anglis & vicinis suis barbaris gigantes videri possint, Iconem vnius dedimus in Historia Americæ lib. 3. cap. 14. Huius crura iuxta suras, tres quartas partes vlnæ Anglicæ crassa erant, è quibus reliqua corporis moles æstimari potest: cæterũ membris erat bene compositis,

& decorus aspectu, coma capitis supra dextrum humerum promissa, læua capitis parte rasa, & à fronte ad occiput per medium verticem instar cristæ erectâ. Contrà in eadem pene regione memorant VVigcocomocos pusillo corpore instar nanorum.

Narrat & Nicolaus Duran è societate Iesu, Anno CIↃ IↃ CXXXVI. In hisce regionibus (loquitur de Paraguana) etiam gentem sermone adeo terso vtentem reperi, vt elegantia ac nitore Latino parum cedere videatur: adeo copiosus est vt quatuor Deum synonymis exprimat. Particulæ ac verba sunt geminata: ita vt vehementer sim admiratus tam cultum idioma in gente tam barbara reperiri: non ij tamen se barbaros arbitrantur: pro totius enim Indiæ generosissimis atque inuictissimis se gerunt? statura sunt adeo præalta vt extento brachio eorum vix capita attingere possim: alacri comique ingenio sunt, atque incredibili in quiduis ex Europa allatum auiditate feruntur.

Quæ Magallanus de gigantibus ad fretum Magallanicum prodidit, ea falsi coarguunt Angli qui cum Draco ibidem fuerũt: agnoscunt quidem proceros admodum esse, sed non tantum Europæos excedere vt pro gigantibus haberi possint.

Nostrates quoque qui postea eadem loca adierunt, nullos ibidem gigantea statura inuenerunt, ita vt illud in medio relinquamus.

Conſiderandus quoque reliquus corporum habitus. Quos Martinus Forbisherus ad fretum ſui nominis inuenit, ij erant lata facie, grandibus oculis, rubrica faciem picti. Canadenſes quoque vnctionibus ſuis colorem mutant, quem à natiuitate noſtro ſimilem habent, ab vnctura oliuaſtrum. Armouchiquoſios, ſcribit Quarterius, eſſe deformes, exiguis capitibus, brachiis gracilibus vti & fœmoribus, longis cruribus: ita vt iuſta membrorum proportio deſit.

Virginienſes quoque ſe pingunt miris modis, & quo pictura deformior eſt, eo magis ipſis placet: alioqui candidi naſcuntur.

Floridani his vicini cutem primum pungunt, deinde herba quadam pingunt colore qui elui non poteſt. In quibuſdam Floridæ partibus quæ magis ad Auſtrum vergunt, tradiderunt Hiſpani, iuxta *Autem* homines eſſe gigantea ſtatura, optimos ſagittarios.

De Patarabuyis qui nouam Mexicanam incolunt, narrant Hiſpani, eos quoque eſſe vaſto corpore, & faciem brachia & crura punctulis diſtinguere.

Cæterum populi qui Nouam Hiſpaniam & vicinas prouincias ad Iſthmum vſque Panamæ & vltra incolunt, fere eiuſdem ſunt conditionis quantum ad ſtaturam, licet in cultu corporum non parum differant.

In meridionali parte Americæ ſe tantum pingunt quum prodeunt in bellum, in prouincia Dariene. Plurimi autem & in illa continenti & adjacentibus inſulis corpora ſua rubrica tingunt.

Marashavvaccæ, Caribum natio, aures dicũtur habere ſupra fidem longas. Omnes autem iſti Caribes ſæuiſſimi ſunt Anthropophagi: licet etiam infiniti pene alij populi in hac parte Americæ eadem infamia notentur.

Petrus de Cieca ſcribit, Canchos qui in vicinia Anzermæ degebant, fuiſſe tam vaſto corpore vt parui gigantes videri poſſent.

His proximi ſunt licet magno interuallo Braſilienſes, in quibus nihil deforme obſeruant, præter depreſſum & latum naſum; cutem autem inficiunt ſucco è fructu Genipapo expreſſo, qui atrium colorem inducit, ſed tantum ad aliquot dies. Quidam eorum & cutem incidunt, & notant quibuſdam punctulis & ſecturis. Alij & vaſto corpore eſſe narrantur, vt *VVaymores*, & iis adhuc proceriores *VVaytaquazes* iuxta promontorium frigidum. Contra *VVaynaſſes* pumilo corpore eſſe dicuntur, qui Inſulam grandem incolunt; vti & *Pories* procul intra continentem degentes. Cæterarum gentium ad mare Atlanticum vſque ad Fretum Magallanicum, & trans illud ad mare Pacificum, vſque ad Chilen pene idem

eſt corporum habitus, præter paucos de quibus iam ante diximus.

In Chilenſibus, vti neque in Peruanis quicquam occurrit quo ad ſtaturam corporis; cultiores ſunt reliquis omnibus barbaris, qui partem hanc Americæ incolunt: vbi Quito tranſieris vſque ad Iſthmum Panamæ eadem eſt barbaries & ferocitas; paucæ in hac parte Americæ ſunt gentes, quæ aut non guſtarint carnes humanas, aut non hodiéque appetant, præter eas quæ jugum Hiſpanicum acceperunt.

Vt autem appareat quam frequens incolis America olim fuerit vſque ad aduentum Hiſpanorum, breuiter hic ratio ineunda myriadum, quas illi exſciderunt. In Inſula Hiſpaniola ex tribus myriadibus hominum; cum Bartholomæus de las Caſas ſcriberet ad Carolum V. Imperatorem, vix trecenti erant reliqui, nunc nulli: magna illa Inſula hodie vix à viginti millibus poſſidetur, longe maximam partem nigritis.

Cuba & aliæ inſulæ ad eundem modum indigenis exhauſtæ, & in Continenti aliquot prouinciæ, haud minores Hiſpania ſingulæ, in quibus haud minus quam duodecim myriades exciſæ.

In Noua Hiſpania & vicinis prouinciis ab anno 1518. ad 1530. ſupra quatuor myriades exciſæ.

In Naco & Honduris ab anno 1524. ad

1535. ſupra duas myriades. In Guatimala ab anno 1524. ad 1540. ad quatuor aut quinque myriades. Nec minor numerus in prouincia S. Marthæ.

In Venezuela quatuor aut quinque myriades breui tempore perierunt.

Tædioſum eſſet ſingula perſequi, videmus iam ad triginta myriadas deletas, & quantula pars eſt huius vaſtæ continentis, in qua hæc facta narrantur. Si his Peruuiana excidia, ſi Braſiliana, ſi ea quæ ad flumen de la Plata facta ſunt adiungerentur, quantus myriadum numerus fieret. Ex hiſce autem apparet quam frequentes incolis inuenerint has regiones Hiſpani: & multæ adhuc ſunt prouinciæ incognitæ, quas habitari ſatis conſtat.

OBSERVATIO NONA.

DIcendum quoque aliquid de connubiis, & quæ ad familias pertinent, quia ex iis quoque inditium gentilitatis capi poteſt. Quia autem de ſingulis populis dicere nimis longum eſt, de pluribus obiter dicam; & quidem primùm in Septentrionali parte.

F. Sagardus de Huronibus ſcribit in hunc modum: Nous liſons que Cęſar loüoit grãdement les Allemans, d'auoir eu en leur ancienne vie ſauuage telle continence, qu'ils reputoient choſe tres-vilaine à vn ieune

homme, d'auoir la compagnie d'vne femme ou fille auant l'aage de vingt ans. Au contraire des garçons & ieunes hommes de Canada, & particulierement du païs de nos Hurons, lesquels ont licence de s'addonner au mal si tost qu'ils peuuent, & les ieunes filles de se prostituer si tost qu'elles en sont capables; voire mesme les peres & meres sont souuent maquereaux de leurs propres filles. Plusieurs ieunes hommes au lieu de se marier, tiennent & ont souuent des filles à pot & à feu; qu'ils appellent non-femmes, *Atenonha*, parceque la ceremonie du mariage n'en a point esté faite, ains *Asqua*, c'est à dire compagne, ou plustost concubine, &c. Describit dein ritus matrimonij, quos nihil attinet hic referre. Ils gardent trois degrez de consanguinité, dans lesquels ils n'ont point accoustumé de faire mariage: sçauoir est du fils auec sa mere, du pere auec sa fille, du frere auec sa sœur, & du cousin auec sa cousine. Non seulement les hommes procurent diuorce quãd les femmes leur en ont donné quelque sujet; mais aussi les femmes quittent facilement leurs marys quand ils ne leur agreent point. Les marys ne sont pas seuls en la ioüissance de la femme, quelques mariez qu'ils soient; car la nuict venuë les ieunes femmes & filles courent d'vne cabanne à autre, comme font en cas pareil les ieunes hommes

hommes de leur costé, qui en prennent où bon leur semble, sans aucune violence toutesfois, remettant le tout à la volonté de la femme. Et pource que les enfans d'vn tel mariage ne se peuuent asseurer legitimes, ils ont cette coustume entr'eux, aussi bien qu'en plusieurs autres endroits des Indes Occidentales, que les enfans ne succedent pas aux biens de leur pere; ains ils font successeurs & heritiers les enfans de leurs propres sœurs, &c.

Atque hæc quidem paulò prolixiùs ipsius Authoris verbis hic retulimus, vt ex iis pateat quam bene hæc cum moribus veterum Germanorum quadrent; nam Hurones hi omnium proximi sunt ad originem quam vir Clariss. illis gentibus dedit. Nihil autem hic apparet nisi filij sororum hæredes, sed ob causam tam futilem & probrosam, vt quiuis videat hoc à Germanicis moribus non descendere. An plures simul vxores habuerint non dicit hic author; de vicinis illorum in reliqua noua Francia testantur authores, illos plures vxores habuisse. Et viduæ denuo nubunt hic passim. Neque Virginiæ incolæ aliter se habent, aut qui his vicini sunt Floridani: apud quos viduæ marito in bello extincto capillos radunt, neque denuo nubunt antequam coma succreuerit. Apud hos autem & Sodomitarum abominationes vigent & publicè exercentur sine dedecore.

Polygamia passim hic obtinet; de incolis quoque circa Cinaloam narrant Hispani, eos neque à matre, neque sorore, neque filia abstinere, eo amicitiam intendi affirmantes. In illis quoque partibus Sodomia regnat.

De Mexicanis & aliis eorumdem subditis diximus in Historia Americæ.

Apud Nicaraguanos polygamia fuit, licet vnam pro principali vxore haberent.

Sed transeamus ad Meridionalem Americam. Incolis prouinciæ Vrabæ hanc consuetudinem adscribit Cieza: filij hæreditatem patrum adeunt, si nati sint è principali conjuge. Conjungunt se cum filiabus fratrum germanorũ, & Primores habent multas vxores. In quibusdam prouinciis vicinis indecorum putant virginem incorruptam ducere. In aliis promiscuè ducunt filias & sorores; & vt plurimum iam corruptas. Primores plurimas ducunt, tenuiores paucas aut quantas possunt. Filij parentum hæreditatem capiunt. Si illi desint, filij sororum, non autem fratrum.

Obseruat Cieza, plerasque fœminas in illis regionibus sine dolore parere: & vbi pepererunt, statim & se & partus suos in in flumine abluere.

In Quimbaya quoque filij hæreditatem patrum capiebant, aut si deessent filij, germanæ.

A Paſto incipit Peruuia, de cuius incolarum connubiis ſatis multa diximus in Hiſtoria Americæ. Hoc tamen notandum, hic paſſim obtinuiſſe vt filij è principali vxore hæreditatem paternam adirent, cæteris exclufis.

Polygamia quoque hic paſſim obtinuit. Obſeruat autem Cieza Peruanos abhorruiſſe à peccato Sodomitico, præterquam in *Puerto Veyo* & inſula *Puna*.

Si cæteras quoque regiones huius Americæ Meridionalis obeas, inuenies vbique polygamiam, & ſummam in connubiis confuſionem: & vt verbo dicam, ferinam barbariem.

OBSERVATIO DECIMA.

DIcendum quoque aliquid de modo habitationum & ædificiis. Et primum obſeruandum in vtraque parte Americæ reperiri multos Nomades, præſertim in Septentrionali parte iuxta Quiuiram; & Chichemecas pene omnes eſſe tales, atque ad eundem modum alios. Pleroſque autem qui hic certas ſedes habent, nonniſi vicatim agere, & habere ædes è ſtipitibus factas & foliis aut palea, aut etiam arundine leuiter tectas; quoſdam etiam nullas, & ſub dio agere.

In parte porro Septentrionali ædes è

ſaxo factas repertas in Noua quam vocat Mexicana, vnde olim veros Mexicanos egreſſos eſſe, creditur: circumcirca interea degunt homines barbari ſeminudi, ſine vllis certis laribus aut vllo ordine politico. Primi qui domos incolunt lapideas, vocantur *Iumani*, ſiue Parabuyes, qui mares iuxta atque fœminæ facies atque artus lineis quibuſdam ſignant; robuſto corpore & longè vrbanioribus moribus quam vicini illorũ, *Conchi*, *Paſſuagates*, aut *Tobeſi*. Iumani autem illi veſtiti erant, leuémque aliquam cognitionem habebant religionis, cœlum enim intuentes, quod ſua lingua vocabant *Apalito*, numen deſignabant & dominum vniuerſi profitebantur. Hîc & in progreſſu intellectum, multos populos verſus occaſum habitare eiſdem moribus.

Ab his locis deflectentes verſus Arctum inuenerunt Nouam illam Mexicanam, vbi ædes inuentæ vaſtæ, & quatuor contignationibus in altitudinem ſubſtructæ, cum multis atriis, conclauibus & tepidariis aduerſus frigus: tam mares quam fœminæ veſtiebantur ad Mexicanorum normam; vtebantur & calceis & ocreis, quæ è taurino corio aut ferino conſuta erant.

Apud *Cunames* ad eandem plagam etiam domos calce illitas, & variis coloribus pictas inuentas tradunt. Mira præterea narrant Hiſpani de Acoma: de lacu Conybas,

& magnificis ædificiis quæ in oppido maximo quod illi aſſidet reperiuntur. Sed vereor ne hæc omnia in majus extollantur, vt ſolitum eis qui alios ad eiuſmodi expeditiones ſtudent incitare: Notiſſimum enim eſt quam miſere ſæpe decepit fuerint qui eiuſmodi relationibus temerè crediderunt.

De Mexicanis haud dubium eſt, vaſta ædificia præſertim publica, è ſaxo habuiſſe, de quibus authores conſulendi, & imprimis Acoſta: dixi & multa in Hiſtoria Americæ. Peruenit ea ſtructuræ ratio ad *Yucatanos*, vltra hos non reperta vulgo.

In Americam Meridionalem ingreſſis rurſus occurrunt mapalia, etiam in faſtigiis arborum, nidorum inſtar, inſtructa; alia ex aquis ſuper ſtipites & palos educta: donec perueniatur ad fines Peruuiæ: mapalia autem alicubi ſatis ampla, verum è ſtipitibus, aut grandibus & validis arundinibus coniuncta, & ſtramine tecta.

Statim vbi ingreſſus fueris fines Imperij Ingarum Peruanorum, occurrunt magnifica ædificia è grandibus ſaxis exſtructa, & via illa militaris, viarum Romani Imperij æmula: de quibus omnes Scriptores Hiſpani loquuntur. Atque hic primo loco celebrat Cieza Palatium Carangue, è grandibus ſaxis ſubſtructum, inter ſe compoſitis ſine vllo cæmento: habens interius ſtagnum itidem è ſaxis coagmentatum; & magnificum tem-

plum Soli dicatum: Eiusdem structuræ plura deinceps sequuntur Otabalo, Cochesqui, Quito, Mulahalo, Tacunga, Muliambato, Mocha, Riobamba, Cayambi, Teocaxas, Tiquizambi, Chancan, Cannaribamba & Hatuncannari, Thomebamba superbissimũ ædificium, de las Piedras, Tamboblanco, Calua, Caxas, Guancabamba, & ita porro vsque ad Ciuitatem Cusco: fuere autem non tantum palatia ista, sed & Armamentaria. De ipsius Cusco magnificis ædificiis mira narrant, vt de Arcibus & Templis. Omnem autem admirationem superant quæ referunt de Tiaguanaco. Qui desiderat horum omnium molem & magnificentiam plenius cognoscere, legat cap. 14. lib. 6. Iosephi Acostæ: qui scribit se in ruderibus illius ædificij mensum vnum saxum triginta octo pedes longum, & octodecim latum, in parietinis tamen Arcis Cuscensis adhuc longè maiora spectari. Miranda quoque narrant de Arce Guarco, & de aliis magnis ædificiis passim per prouincias exstructis, quorum ruinæ adhuc visuntur cum stupore; ita vt cum antiquis structuris nostri orbis quo ad molem & magnificentiam comparari possint, & sola architectonices industria & nitore superentur. In reliquis huius Meridionalis Americæ regionibus nihil tale reperitur; nam neque vlla ibi visa oppida, ne ædificia quidem vlla ex saxo

ſed tuguria & mapalia, vt apud alterius partis incolas pleroſque, exceptis eis de quibus diximus.

OBSERVATIO VNDECIMA.

OBſeruanda quoque temporum ratio, nam ex ea quoque aliquod indicium ſumi poteſt. Mexicani diuidebant annum in octodecim menſes: vnicuique menſi attribuebant xx. dies, qui efficiunt CCCLX, reliquos quinque nulli menſi annumerabant, ſed collocabant per ſe, quibus nihil planè agebant, ne ſacerdotes quidem immolabãt, ſed omnes feriabantur, & alij alios viſitabant. Primus autem anni dies ipſis erat qui nobis XXVI. Februarij. Menſibus nomina erant à feſtis quæ in illis agebantur, aut anni tempeſtate. Seculum eorum erat quinquaginta duorum annorum. Plura de his dixi in Hiſtoria Americæ. Peruanis autem annus conſtabat tot diebus quot noſter; eumque diuidebant in duodecim menſes. Ordiebantur illos à Ianuario vt nos, ſingulisque erãt ſua nomina & feſta. Verum Inga Pachacuto id mutauit, & annum ordiri voluit à Decembri. Vtrique autem Septimanarum vſum ignorarunt, nam Mexicanis erant tredecim dierum, Peruanis nullæ.

In multis partibus Septentrionalis Americæ nullam temporum rationem habent,

quam per Lunas : quidam etiam omnino nullam.

Ad eundem modum pleræque illæ gentes quæ ab Vrabæ ſinu ad magnum flumen Amazonum incolunt, haud aliam temporum rationem ineunt quam per Lunas: dierum autem numerum per lignorum in faſcem collectorum congeriem conſeruant: cui quotidie aut addunt aut demunt pro re nata.

Ex libro decimo Hiſtoriæ Braſilienſis Emanuelis de Moraës nondum editæ.

Observatio Dvodecima.

EGo vero libenter credo Americanos oriundos non ab vno populo, nec vna in parte, ſed à Carthaginenſibus, & ab Iudæis, idque temporis longo tractu, diuerſis in locis. A Carthaginenſibus, quia proditum eſt nouas inueniſſe, & remotiſſimas regiones, omni amænitate, & fertilitate inſignes: ſed quia cunctos inflammarat fœliciſſimi ſoli nuntium, legibus cautum, ne quis illo iterum nauigaret, ne Carthago bellorum tumultibus afflicta deſereretur: cumque hanc ob cauſam ceſſaret nauigatio, ceſſauit & contractus, & gens illa facta eſt agreſtis, diuiſaque in varias familias, huc

illucque diſcurrens, ſine aliquo communi principe, varias regiones occupauit,& vnaquæque propria ſibi finxit vocabula. A Iudæis vero, quia Braſilienſes, Iudaïcos mores, excepta circumciſione, induerunt. Primo Iudæis non licebat quaſcunque ſibi jungere vxores, ſed ex certa, & determinata tribu, vt habetur cap. vlt. Numer. v. 7. & deinceps, vbi hæc leguntur. Omnes enim viri vxores ducent de tribu, & cognatione ſua: & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient, vt hæreditas permaneat in familiis, nec ſibi miſceantur tribus. Braſilianis quoque fuit ſolemne, antequam ad caſtra Chriſti tranſirent, conſanguineas ſuas ducere, ſororum filias primum, harum defectu alias. Secundò Iudæi patris nomine condecorabant, non tantum parentes ſuos, ſed eorum quoque fratres, & reliquos aſcẽdentes, ad multas generationes; ſic Angelus Ioſephum interpellauit dicens: Ioſeph fili Dauì, noli timere; non quod Dauid Ioſephi eſſet pater, à quo longiſſima ſerie diſtabat, ſed quia ex maioribus eius erat: Ita Braſiliani more Iudaïco vocant patres, ſuos quoque patruos, & amitas ſimiliter matres. Tertiò Iudæi Lachrimas magni faciebant, integro menſe ſuorum funera flentes, vt videre eſt in obitu Moyſis, de quo dicitur Deuteuron. 34. verſ. 8. Fleuerúntque eum filij Iſraël in campeſtribus Moab triginta

diebus. Et lib. 1. Mach. legimus de inclyto illo Machabæo. Et planxerunt eum omnis Iſrael planctu magno: alios in re clariſſima facio miſſos: Braſiliani quoque lachrymas maximi faciunt, eaſque habent in poteſtate: ſuos integro menſe ad minimum plorãt, ſine vlla intermiſſione aliquãdo, ita vt contingat multis, in fletu perire: Et quod mirandum eſt carorum aduentu circumdatis collo brachiis (vt ſæpiſſime vidimus) cum effuſa comploratione excipiunt. Quartò Iudæi dum eorum res vigebat, longis veſtimentis delectabantur: ſic Iacob dilecto ſuo Ioſepho tunicam fecerat talarem: eadem vtebantur tempore Chriſti Domini noſtri Scribæ, & Phariſæi, Euangelio id atteſtante: quinimo, & conſuetudo pictorum obtinuit iam Iudæorum effigies veſtimentis, ad pedes vſque demiſſis nobis proponere: maiores ſuos in hoc quoque Braſilij imitantur egregie: longa veſtis cordi illi eſt, & fœminæ omnes, quæ veſtitum iam portare didicerunt, vna talari tantum tunica vtuntur: Et ſi ſemen Braſilium rogaueris, quo veſtimentorum genere maxime capiatur? Statim reſpõdebit, pallio longo. His, & aliis rationibus permoti hanc ſententiam ſumus amplexi: Eandémque tenent multi viri docti, in Braſilia degentes, quamuis nonnulli repugnent arundineis innixi fundamentis. Ipſorúmque Americanorum multi, ab an-

tiquissima traditione edocti, maiores suos agnoscunt Iudæos, illos diuinitus è mari seruatos fuisse affirmantes: Nec nos multum mouet eorum sententia, qui non de mari rubro hæc intelligunt, sed ad memoriam vniuersalis diluuij referunt, cuius apud illas nationes vestigia reperiuntur, quamuis obscura, & admodum confusa: quia illæ distingunt diluuium à mari rubro, asserentes maiores suos, fastigia arborum ascendisse altissimarum, & ibi Noëmici diluuij euasisse periculum, quod non diuinitus factum, dicunt, sicuti de mari rubro affirmant.

APPENDIX.

DE Brasilianorum lingua, quantum ad vocabula, supra dixi: addam nunc etiã pauca de ipsorum Grammatica & constructione, quia genus linguæ ex his optime intelligi, & cum aliis comparari potest. Grammaticam integram edidit P. Iosephus de Anchieta Prouincialis Societatis Iesu in Brasilia, Conymbricæ 1595. E qua hæc decerpsi.

1. Brasiliensium lingua non habet f, l, s, z, rr, nec mutam cum liquida vt cra, pra, &c. Sed loco s, in principio & medio dictionis seruit c, cum zeura.

2. Adjectio ad actiua in conjugationibus

verborum, & formatio futuri ex indicatiuo, & optatiui atque præteriti imperfecti è conjunctiuo, nonnihil variat apud nationes eiusdem linguæ; nam à Pitiguaribus Paraibæ, vsque ad Tamoyos fluminis Ianuarij, pronuntiant verba integra desinentia in consonantes, vt *Apâb*, *Acen*, *Apen*, *Aiûr*; atque particulis temporum prædictorum interponunt *i*, asperum, vt in futuro *Apâbine*, *Acêmine*, *Apênine*, *Aiûrine*. Tupes vero qui S. Vincentij Capitaneatum incolunt, numquam pronunciant vltimam consonantē in verbis affirmatiuis, vt pro *Apab* dicunt *Apâ*, &c. Et in flexis *Apáne*, &c. Verumtamen in desinentibus in *c*, aut *g*, omnes communiter interponunt *i*, vt *Acepiâc*, *Acepiâcine*, &c.

3. Omnes dictiones quæ desinunt in quatuor vltimas vocales, habent accentum in vltima & notantur circumflexo: quæ in *a*, partim in vltima & notantur eodem accentu, partim in penultima & notantur acuto. Verba maximam partem habent accentum in vltima quomodocunque desinant.

4. Nomina non habent casus aut numeros distinctos, præter vocatiuum; in quibus hæc differentia obseruanda, quod quæ habent accentum in vltima, nihil mutantur in omnibus casibus; quæ in penultima, perdunt vltimam vocalem in vocatiuo, vt túba, túb, &c.

5. Nomina ſubſtantiua componuntur cum adjectiuis, ita vt ſubſtantiua ſemper præcedant; & ſi habeant accentum in vltima, manent integra: ſin in penultima & concurrant cum vocali, perdunt vltimam vocalem, vt pro *Tuba ete*, *Tubete*, pater verus: ſi cum conſonante, perdunt totam vltimam ſyllabam, vt *Tuba catu*, *Tucatû*. Si ſubſtantiua componantur cum ſubſtantiuis, eadem fit mutatio.

6. Numeri non aſcendunt ſupra quatuor, & communiter præponuntur ſubſtantiuis, vt 1. *Oiepé*, 2. *Mocoy*, 3. *Mocapír*, 4. *Oyoirundîc.* poſſunt & poſtponi facta diuiſione.

7. Pronomina habent aliquot caſus: vt Nominat. *Yxê*, *xá*, ego. Datiu. *Yxébe*, *yxébo*, *xébe*, *xébo*, mihi. Plural. Nomin. *Orê*, *yandê*, nos. Datiu. *Orébe*, *yandébe*, nobis. Nominat. *Endé*, *Ndé*, *Né*, tu. Datiu. *Endébe*, *Endébo*, *Ndébe*, *Ndébo*, tibi. Plur. Nominat. *Peé* vel *Pé*, vos. Datiu. *Peéme* vel *Peémo*. Accuſ. *Opô* vel *Pé*. Vocat. *Peê* vel *Pé*. *Xé*, *Ndé* vel *Né*, *Pé*, etiam ſunt adjectiua, vt meus, tuus, veſter. *Xejára*, meus dominus, *Ndejára*, tuus &c. *Yxê*, *endé*, *peê*. ſemper ſunt ſubſtantiua: *Orê*, *Yandê*, itidem ſunt adjectiua, noſter, a, um. *C* cum Zeura & *j* ſunt pronomina relatiua in omnibus caſibus & numeris, & ſignificant is,

ea, id. *O* eſt reciprocum, ſuus, a, um. In conſtructione, (excepto Nominatiuo & Datiuo qui indifferenter ponuntur) pronomen ſemper præponitur, ſiue ſit ſubſtantiuum ſiue adjectiuum.

8. Licet omnia verba vnam habeant formam conjugandi, tamen poſſumus dicere duas habere, quia negatiuum augetur certis particulis, quibus diſcernitur: vt indicatiuo Affirm. *Aincâ* occido, Negat. *Naincâi* non occido: In imperatiuo affirm. *Eincâ* occide tu, Negat. *Eincâ umê* ne occidas.

9. Præpoſitiones ſemper poſtponuntur nominibus; ſunt autem fere hæ: *Mô* in, *Pê* in, ad, a, cum datiuo. *Bô* in, per, *cupê* a, *çui* de, ex, præter; *çoçé* ſupra, ſuper. *Tobaquê* coram. *Tenondê* ante de tempore: *çupî* per, de loco. *Cotî* verſus. *Cecê* Ri, propter, pro, in, a. *Pocê* com, in eodem lecto. *Pupê* com, inſtrumentale: *Pabê* com, ſocietatis. *Ndi*, idem *Yá*, cum ſuis compoſitis, *yabê, yabenbê, yacatû, yacatutenbê*, ſecundum.

10. *Pé* cum nominibus juncta quæ deſinunt in *ba* abſorbet vltimam ſyllabam, vt *Taba* vicus, *Tapé* in vico.

11. Verba neutra fiunt actiua, interponendo *mo* vel *ro*, vt *agebir* redeo, *Aimogebir*, *arogebir* facio vt quis redeat.

12. *Ae* vel *Aipoaê* neutrum, vt in latino, inquam, is, it, eſt irregulare in aliquibus temporibus, vt *ae* inquam; *Naey* vel *aipondaey* non dico: in imperat. *Erè* dic tu. in infinitiuo *E* dicere &c.

FINIS.

